

ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΒΡΑΒΕΙΟΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ
ΛΕΥΚΟΣΙΑ - ΚΥΠΡΟΣ

ΕΤΟΣ ΙΗ'

ΜΑΪΟΣ, 1953

ΑΡ. 215

Η ΠΡΩΤΗ ΑΥΓΗ

Πρόσωπα λαξεμένα από τόν πόνο,
Ξεθαμένα απ' τις εποχές,
Πρόσωπα χωρίς καμιά στρογγυλότητα,
Στραγγισμένα στάλα με στάλα
'Από μία κομματιασμένη αλήθεια—
Ξεχασμένοι θράχοι
Στην άκρογιαλιά μιάς θάλασσας π' αγαπήσατε.

Με τί άκρίβεια μετριέται ή χαρά!
Με τί αίμα τί ιδρώτα
Νοιώσατε τόν άκατάπαυστο παλμό τής γής
Βαθειά ώς τή ραχοκοκκαλιά,
Τόν ρυθμό τοῦ πρωτόγονου τυμπάνου
Νά χτυπά στίς φλέβες σας,
"Όταν γυρεύοντας τόν άγνωστο θεό σας
'Υψώσατε ξόανα,
Είδωλα με ξεχασμένα χαμόγελα καλοκαιριών,
Γιά νά βρῆτε ένα τίποτε, πίσω απ' τήν κάθε αλήθεια
Μιάν ξρημο, πίσω από κάθε κάμπο,
Κάτω από κάθε θάλασσα μιá χούφτα άλάτι.

'Ελάτε νά ξαναγυρίσουμε στή γή,
Στά πράσινα στάχια τών παιδικών ματιών μας'
'Ελάτε στο πρωινό έγερτήριο τών θεών που μäs φωνάζουν
Νά δρασκελίσουμε τά σπασμένα αγάλματα
Με τά σβυσμένα πρόσωπα,
Καί σαν κόκκινη σαΐτια στά σύγνεφα
Νά πεταχτεί ή ψυχή μας.

Θεοί τών ανέμων καί τής θάλασσας,
Θεοί ξανθοί,
Γελαστοί θεοί τοῦ ήλιου,
Τούτη ή αύγή,
Τούτο τό φώς
Νά'ναι ή άρχή τοῦ κόσμου;

ΤΟ ΠΕΡΑΣΜΑ

Σά μιá κίνηση,
Σάν ένα ψιθύρισμα άγέρα,
Σά μιá μουσική,
Σάν μιá γαλάζια άχτίδα ανάμεσα στα σύγνεφα
Θυμίζοντας τόν ήλιο,
Σά μιá στιγμή,
'Εφθασε, μπροüntζος κι' όνειρο,
Τό όμορφο καλοκαίρι.

Μέσα σ' άκίνητα μάτια μας κυλάει ή νύχτα.
Βαθειά - Βαθειά ώς τις ρίζες τής καρδιάς
'Απλώθηκε ή φοβερή σκιά της.

Συγχώρεσε τούτη τή θύμηση,
 Τοῦτο τὸ λυπημένο μάτι
 Βγαλμένο ἀπ' τὶς κόχες του
 Σ' ἀναζήτηση μιᾶς ἐλάχιστης χαρᾶς,
 Τὰ λαβωμένα ἐτούτα χέρια,
 Τὰ χαμένα θήματα,
 Ποῦ δὲ ξαίρουν ποῦ προχωροῦνε
 Μὰ γυροφέρνουνε πάντοτε
 Τὸ στενὸ κύκλο τῶν ἀναμνήσεων,
 Τὶς τρεμουλιαστές τεφρὲς μορφές τῶν φίλων,
 Χωρὶς φωνὴ καὶ πρόσωπο,
 Θαμμένες
 Κάτω ἀπ' τὴ βροχὴ καὶ τὴ μελαγχολία.
 "Ἡλιε! Περήφανε Θεέ!
 Σὲ σένα θάρτουμε γονατιστοί,
 Σὲ σένα θά στρώσουμε
 Τὴν ταπεινὴ ψυχὴ μας.
 Σὲ σένα θά γυρίσουμε τὰ χλωμά μας πρόσωπα,
 Σὰ δυὸ χρυσᾶ ἡλιοτρόπια
 Κατάντικρυ στὸν ἥλιο.
 Σὲ σένα
 Θ' ἀνοίξουμε φύλλο - φύλλο τὴν καρδιά μας.

ΝΕΚΡΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ

Αὐτὴ ἡ ἀνάσα ποῦ σπάζει
 Τὸ ζεστὸ δέρμα τῆς γῆς.
 Αὐτὴ ἡ ἀνάσα ποῦ ἀναταράζει
 Τὰ παρατημένα γυμνά κόκκαλα.
 Ὁρθε καὶ μᾶς βρῆκε,
 Ὁρθε κι' ἀπλώθηκε
 "Ὡς τὶς ρίζες τῆς καρδιάς.
 Δέθηκε σ' ἕνα κόμπο δάκρυ.
 Βαθεῖα μέσα ἀπ' τὴν καρδιά τῆς γῆς,
 Μέσα ἀπὸ μιὰ χώρα ἄγνωστη,
 Παράξενη,
 Νεκρὴ χιλιάδες τώρα χρόνια,
 Ὁρθε καὶ μᾶς βρῆκε,
 Ὁρθε ν' ἀκουμπήσει στὴν καρδιά μας.
 Τάχα νὰ μὴ μένει ἀκόμα
 Μιά μικρὴ γῆϊνη ἐπιθυμία,
 Λίγη χλωρασιά
 Σ' τὶς ραγισμένες πέτρες
 Πολὺ βαθεῖα κάτω ἀπ' τὴ γῆ,
 Μιά κίνηση,
 "Ἐνα χαμόγελο στὰ πετρωμένα μάτια;
 Τάχα νὰ μὴ μένει τίποτε
 Παρὰ ἡ ἀνάσα τῶν νεκρῶν
 Ποῦ ἀναδιπλώνει τὰ νερά τῆς σιωπῆς
 Στὸν κύκλο
 Ποῦ πεθαίνει καὶ ξαναγιενιέται ἡ θλίψη ;
 Τάχα ν' ἀνθίσει κάποτε
 Κόκκινο, γυμνὸ ἕνα ρόδο
 Στὸν ἡλιοκαμένο ὤμο τῆς;
 Ξεχάστηκε ἡ Πομπηία στὴν πρώτη τῆς ἀνοίξε
 Μ' ἕνα μπουκέτο κόκκινα τριαντάφυλλα
 Χιλιάδες μέτρα μέσ' στοῦ μαῦρο χῶμα.

ΧΡΥΣΤΑΛΛΕΝΗ ΣΤΑΥΡΟΥ

ΑΠΟΦΕΙΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΥΣΙΟΛΑΤΡΕΙΑ

Ἡ φύση ὑπῆρξεν, ἀπὸ τὰ πανάρχαια χρόνια, μιά ἀπὸ τὶς σπουδαιότερες πηγές ἐμπνευσης τῆς Ἑλληνικῆς λογοτεχνίας. Ὁ Ἑλληνικὸς κόσμος ἀγάπησε μὲ πάθος τὴ γῆ, τὴ θάλασσα καὶ τὸν οὐρανὸ του, ἔνωσε βαθειὰ τὰ μυστικά του μηνύματα, κι ἔκανε τραγοῦδι τὰ αἰσθήματα τοῦ τοῦ ἐνέπνευσαν.

Ἀπὸ τὸν Ὀμηρο, τοῦ τραγοῦδᾶ μὲ νοσταλγία τὰ σκιόεντα οὐρεῖα καὶ τὴν ἠχίεσσα νθάλασσα, ἴσα μὲ τὸν Παλαμᾶ, τοῦ πλέκει ἀμάραντο ποιητικὸ στεφάνι γύρω ἀπὸ τοὺς ξέσκεπους θράχους καὶ τὰ γραμμένα θουὰ τῆς Ἀθήνας, ὅλοι οἱ Ἕλληνες στάθηκαν ἀλλοτε μὲ μεταφυσικὸ δέος, κι ἄλλοτε μὲ λυρικὴν ἔκσταση μπροστὰ στὴν Ἑλληνικὴ φύση. Παρακολούθησαν μὲ θαυμασμὸ τὶς μεταβολές της. Εἶδαν τὴν ἀνοιξὴ ν' ἀπλώνει στοὺς κάμπους τὰ χρώματα καὶ τὰ λουλούδια της, καὶ νὰ γιομίζει τοὺς κυρτωμένους κορμούς μὲ καινούργιαν ἱκμάδα. Εἶδαν τὸ θέρος νὰ διαλύει μέσα στὸ ἐκθαμβωτικὸ του φῶς τὴν ὕλην τῶν πραγμάτων, καὶ ν' ἀραδιάζει σὲ χρυσές θυμωνιές τὸ γόνιμο σπέρμα του. Εἶδαν τὸ φθινόπωρο νὰ πορευέται σεμνὸ μέσα στὶς καρπερές δεινροστοιχίες καὶ ν' ἀπλώνει τὸν ριγηλὸν ἴσκιό του πᾶν ἀπὸ τὶς ἀκούαντες θάλασσες. Εἶδαν, τέλος, τὸ χειμῶνα νὰ σφραγίζει μὲ τὴν τραγικὴ μεγαλοπρέπειά του τὸν κύκλο τῶν ὥρων, καὶ νὰ παίζει μὲ τὴ βροχὴ καὶ τὴ θύελλα τὸ παιγνίδι τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου.

Ὅλα αὐτὰ ζυμώθηκαν τόσο πολὺ μὲ τὸ εἶναι τους, συνδέθηκαν τόσο στενὰ μὲ τὸν ἠθικὸ καὶ τὸν πνευματικὸ κόσμου τους, ποῦ παντοῦ, σ' ὅλες τὶς φυσικὲς ἐκδηλώσεις καὶ περιπέτειες εἶδαν μιά μυστικὴ προσβολὴ τῆς δικῆς τους ζωῆς καὶ συνέλαβαν ἕνα βασικὸ νόμο τῆς δικῆς τους φύσης. Μ' αὐτὴ τὴν ἐνατένιση τῆς ὡμορφίας καὶ τοῦ θαύματος δέθηκε τ' ὄραμα τῆς Ἑλληνικῆς γῆς. Μ' αὐτὴ τὴν «πλήρη ἀπὸ εὐμορφία ὄραση» ὁ Ἕλληνας σκόρπισε ἀφειδώλευτα τοὺς θεοὺς του γύρω του—μέσ στα βαθύσκιατα θουὰ καὶ τοὺς πράσινους κάμπους, τὶς γάργαρες πηγές καὶ τὰ νταντελλωτὰ ἀκρογιαλίας.

Ἔτσι ἀγάπησε πιότορο τὸν τόπο του. Ὑψωσε παντοῦ τὶς κατοικίες τῶν θεῶν του, λάξεψε ἀπάνω σὲ λευκὰ μάρμαρα κι ἔστησε μέσα σὲ δροσερὰ ἄλση τ' ἀγάλματα τῶν ἡρώων του. Ἀπὸ τὴν πολύβουη πολιτεία ὡς τὸν εἰδυλλιακὸ κάμπο, πλημμύρισε τὸ τοπίο μὲ τὸν παλμὸ τῆς ἀγάπης του. Τίποτε δὲν τοῦ ἦταν πιά ξένο. Ὅλα τὸν κρατοῦσαν δεμένο μὲ τὴ γῆ τῶν θεῶν του, μὲ τὴ γῆ τῶν προγόνων του.

Καὶ τὰ χρόνια περνοῦσαν, οἱ γενεές τῶν Ἑλλήνων ξετύλιγαν τοὺς καινούργιους κύκλους τῆς ζωῆς. Οἱ ἰδέες ἀλλάζαν, οἱ θεομοὶ μεταβάλλονταν. Μὰ ἡ Ἑλληνικὴ φύση ἐξακολουθοῦσε ν' ἀνθεῖ πάντα μὲ τὸν ἴδιο πανάρχαιο τρόπο καὶ ν' ἀπλώνει, ἀνανεωμένα κάθε φορὰ, τὰ πανάρχαια της θέλητρα στὶς ἴδιες ἀκριθῶς μορφές καὶ στὰ ἴδια σχήματα. Ἡ κάθε καινούργια γενεὰ ἔβλεπε νὰ ξετυλίγεται μπροστὰ της τὸ ἴδιο θαῦμα, ποῦ εἶχανε δεῖ πρωτότερα χιλιάδες γενεές, κι ἔνοιθε ἕνα καινούργιο δεσμό μὲ τὸ χῶμα ἐκείνου, ποῦ εἶχε γονιμοποιήσει ἄλλοτε ὁ μόχθος τῶν προγόνων της κι ἔκλεινε τώρα μέσα του τὰ ἱερά λείψανά των.

Ἔτσι εἶδαν πάντα οἱ Ἕλληνες τὴ γῆ των' κι ἔτσι τὴν τραγοῦδησαν οἱ ποιητὲς καὶ τὴν περιγράψανε οἱ πεζογράφοι των. Σὰν τὴν κίωτὸ τοῦ ἔθνισμοῦ καὶ τῆς φυλῆς των. Σ' αὐτὴν ἀπέβλεπαν μὲ λατρεία στὰ χρόνια τῆς εὐτυχίας των. Καὶ σ' αὐτὴν γυρνοῦσαν κάθε φορὰ ποῦ ἄγριο δρολάπι ἔκοβε σὺρριζα τὸ δέντρο τοῦ γένους των. Σκύβανε τότε, μ' ἐλπίδα βαθειά, μέσα στὰ χῶματά της, ν' ἀνακαλύψουνε τὶς ρίζες των, νὰ στεριώσουν πᾶν σ' αὐτὲς τὸ βλαστὸ των. Ν' ἀντλήσουν ἀπ' αὐτὲς τὴν ἱκμάδα των. Νὰ δέσουν μ' αὐτὲς τὸν καινούργιο καρπὸ των. Κ' ἡ φυλὴ τῶν Ἑλλήνων ζοῦσε περήφανη μέσα στὶς θάλασσες, τὰ θουὰ καὶ τοὺς κάμπους της, ἀδελφωμένη μαζί των, δεμένη στὸ ἀκατάλυτο νῆμα τῆς ἀθάνατης μοίρας των.

Αὐτὰ τὰ αἰσθήματα διακρίνονται πιὸ πολὺ παρὰ σὲ ὀποιοδήποτε ἄλλο κείμενο στὰ δημοτικὰ τραγοῦδια μας, ὅπου ὁ λαὸς ἄπλωσε μὲ περισσὴ τρυφερότητα τὴν ἀπέρανθη φυσιολατρεία του καὶ μᾶς ἔδωσε ἕνα πίνακα ὡμορφίας, ὄχι μονάχα τῆς Ἑλληνικῆς ἀρετῆς ἀλλὰ καὶ τῆς Ἑλληνικῆς φύσης.

“Αλλωστε τὰ δυὸ αὐτὰ πράγματα εἶναι ἀλληλένδετα καὶ σὲ πολὺ σπάνιες περιπτώσεις μποροῦνε νὰ διαχωρισθοῦν.

Αὐτὲς τὶς σκέψεις κ' αὐτὰ τὰ αἰσθήματα ἐγέννησε μέσα στὴν ψυχὴ μου ὁ ἑορτασμός τῆς δεκαετηρίδας τοῦ λαμπροῦ φυσιολατρικοῦ σωματείου τῆς Λευκωσίας «Ἐκδρομικὸς Σύνδεσμος». “Ἦσυχά κ' ἀθόρυβα τὸ Διοικητικὸ Συμβούλιό μου καὶ τὰ μέλη τοῦ Συλλόγου αὐτοῦ ἐπιτέλεσαν μέσα στὰ δέκα αὐτὰ χρόνια ἓνα τεράστιο ἔργο, πού πέρα ἀπὸ τὸν ἐκδρομικὸ καὶ φυσιολατρικὸ χαρακτήρα του ἐνέχει μιὰν πλατύτερη ἐθνικὴ, πνευματικὴ καὶ κοινωνικὴ σημασίαν. Γιατί, μέσ' ἀπὸ τὶς πολυάριθμες ἐξορμήσεις πού ὁ Σύνδεσμος ἐπεχείρησε, ἔφερε τὰ μέλη του σ' ἐπαφὴ ὄχι μονάχα μὲ τὴν ἀγνή Κυπριακὴ φύση, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν Κυπριακὴ ἱστορία καὶ παράδοση, καὶ τὴ σύγχρονη Κυπριακὴ ζωὴ. Ἡ ἐπαφὴ αὐτὴ εἶναι φυσικὸ νὰ ἀνανεώνει ὄχι μονάχα τὶς φυσικὲς ἀλλὰ καὶ τὶς ἠθικὲς δυνάμεις τῶν μελῶν του, νὰ τονώνει τὰ ἐθνικὰ καὶ πνευματικὰ τῶν ἐνδιαφέροντα καὶ ν' ἀπεργάζεται χαρακτηριστὲς ἰσχυροὺς καὶ ὠραίους

Κι' ἀλήθεια! Τίποτε δὲν ἀνανεώνει περισσότερο ὅσο ἡ ἐπαφὴ μὲ τὴ φύση. Καὶ τίποτε δὲν τονώνει περισσότερο τὸν ἄνθρωπο στοὺς ἀγῶνες καὶ τὶς ἐπιδιώξεις του, ὅσο ἡ ἀνανέωση τῶν ἠθικῶν καὶ πνευματικῶν τῶν ἐνδιαφερόντων.

Αὐτὴ τὴν ἀνανέωση—φυσικὴ καὶ πνευματικὴ—ἐπέδωξε ὁ Ἐκδρομικὸς Σύνδεσμος Λευκωσίας νὰ ἐξασφαλίσῃ στὰ μέλη του. Καὶ τὴν ἐπέδωξε ὄχι μονάχα μὲ ἐκδρομὲς, ἀλλὰ καὶ μὲ διαλέξεις, ἐκθέσεις, καὶ ποικίλην ἄλλην πνευματικὴ καὶ κοινωνικὴ δραστηριότητα.

“Ὅ,τι ἐπέτυχε εἶναι ἀρκετὰ σημαντικόν. Ὑπολείπονται θέβαια ἀκόμη πολλὰ. Ὁ δρόμος ὅμως εἶναι πιά ἀνοικτός, κ' ἡ ὠραία ἰδέα τοῦ ἐκδρομικοῦ καὶ τῆς φυσιολατρίας, χάρις στὴν ἀγάπη καὶ τὸν μόχθο τῶν ἰδρυτῶν καὶ τῶν ἄλλων μελῶν τοῦ λαμπροῦ αὐτοῦ Σωματείου, ἔχει πιά γίνῃ μιὰ ὀργανωμένη πραγματικότητα.

Εὐχόμεθα τὸ ἔργο τους σύντομα νὰ συμπληρωθῇ καὶ νὰ ὀλοκληρωθῇ μέσα στὸν κύκλο τῶν ἠθικῶν καὶ πνευματικῶν ἐπιδιώξεων, πού ἔταξε τὸ λαμπρὸ Σωματεῖο τους.

ΝΙΚΟΣ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗΣ

ΘΑ ΞΕΚΙΝΗΣΟΥΜΕ ΕΠΙΤΕΛΟΥΣ ;

Ταξιδέψαμε τόσο πολὺ μὲς στὴν ἀκίνησια.

Τὰ πανιά τυλιγμένα, ὀλόσκονα.

Οἱ ἴστοι εἶναι ὀλόρθοι ἀκόμα

μὰ ἡ ψυχὴ τους — μαρασμένη καμπούρα.

Ἐνας μαρμαρωμένος νάφτης — ἄγαλαμα

αἰγυπτιακὸ μ' ἀρχαία γένεια.

Ἡ θάλασσα ἀφρίζει

γλύφει τὸ καράβι

γυναίκα ἠδονόπαθη μ' ὄλα τὰ κόλπα

σειρῆνα —

Εἶναι δεμένος ἀκόμα ὁ Ὀδυσσεύς,

πού δὲν ταξίδεψε.

Ὁ μικρὸς Ὀδυσσεύς σπουδάζει ἀκόμα, σπουδάζει.

Ἀκόμα δὲν εἶναι καιρὸς, λέει,

θέλει νὰ σπουδάσῃ στὴν ἐντέλεια καπετάνιος,

νὰ ἐξετάσῃ πολὺ καλὰ τὸ σκαρί.

Ἡ σιγουράδα του νᾶναι σκαρὶ τέλειο.

Ἔτσι πού ν' ἀγωνιστῇ χωρὶς σχισμὲς,

χωρὶς πληγές,

νᾶναι ὀλοκληρωμένος, ἴσος μὲ τὸν ἑαυτὸ του.

Χωρὶς ταξίδια ὅμως, πῶς μπορεῖ νὰ ὀλοκληρωθῇ;

Δὲν θᾶναι ὁ θάνατος ἡ τελευταία γνώση τῆς ὀλοκληρωσῆς του;

— Σήμερα σκέφτεται νὰ ξεκινήσῃ ὁ μικρὸς Ὀδυσσεύς.

ΠΑΝΤΕΛΗΣ ΜΗΧΑΝΙΚΟΣ

ΕΝΑΣ ΧΡΟΝΟΣ

Μ. Λ.

Ἄναπνευσε μ' ἀνακούφιση μόλις χάραξε τὴν τελευταία γραμμὴ κ' ἔγραψε τὸν τελευταῖο ἀριθμὸ. Ἐγειρε πίσω στὸ κάθισμά του, ἔκλεισε τὰ μάτια μὲ τὴν παλάμη του κι ἀφέθηκε στοὺς λογισμοὺς του.

— Πάει κι αὐτὸ τὸ ἔργο. . . Θὰ στρώσουμε τὸ δρόμο, θὰ χαλινώσουμε τὸ ποτάμι μὲ τὸ φράγμα, θὰ χτίσουμε τὸ μεγάλο γεφύρι καὶ τὸ ἐργοστάσιο, κ' ἔτσι θὰ δοθεῖ κι αὐτὴ ἡ περιοχὴ στοὺς ἀνθρώπους. Δὲ θάναί πιά πλήμμερες κ' ἔλη καὶ καταστροφή. Ἡ ζωὴ θ' ἀναφερώσει πολυδύναμη καὶ δημιουργικὴ μέσ' ἀπὸ τὴν ἐρημιὰ καὶ τὸν ὄλεθρο. . .

Ἡ ζωὴ, ναί, — ἡ ζωὴ γιὰ τοὺς ἄλλους, ὄχι γιὰ τὸν ἴδιο ἀκόμη. Ἀκόμη, . . . Γιατί ὄχι ἀμέσως; . . . Μήπως αὐριο δὲν τὸν περιμένει ἡ Ἄννα γιὰ νὰ γιορτάσουν τὴν κρυφὴ εὐτυχία τους; . . . Στὴ σκέψη αὐτὴ σηκώθηκε ἀπότομα κι ἄρχισε νὰ ἐτοιμάζεται γιὰ τὸ μεγάλο ταξίδι. Τὸ τραῖνο θὰ ἔφευγε στὶς τρεῖς καὶ μόλις πρόφτανε νὰ τὸ πάρει. Ἡ μεγάλη πολιτεία καὶ ἡ Ἄννα εἶναι μίλια μακριὰ. . .

* * *

Τὸ τραῖνο προχωρεῖ μέσα στὸ χιόνι. . .

. . . Ἔτσι καὶ τότε χιονίζει, πρὶν ἕνα χρόνο ἀκριβῶς. Ὅλα τὰ εἶχε σκεπάζει τότε ἡ παγωνιά τριγύρω. Μόνο τοὺς θόρυβους τῆς μεγάλης πόλης καὶ τὴν ἀδηνονία του δὲν μπόρεσε τὸ χιόνι νὰ καλύψει. Σὲ μιὰ βδομάδα ἦταν τὰ Χριστούγεννα, κι ὅλος ὁ κόσμος ζόδευε τὴν ἀναμονὴ του στὰ ψώνια τῆς ἐποχῆς χωρὶς νὰ τσιγκουεύεται σὲ κίνηση, φωνές καὶ χρῆμα. Ἦταν ἕνα θέαμα συναρπαστικὸ αὐτὸ τὸ χαρούμενο καὶ ἠχηρὸ πηγαϊκέλα τοῦ κόσμου στοὺς χιονισμένους δρόμους καὶ στὰ πολύχρωμα, πολύφωτα, πλοῦσια μαγαζιά. Ὅμως τὸ Στάθη τὸν ἔκαιγε ἡ προσμονὴ τῆς μεγάλης στιγμῆς. Κάπνιζε τὸ ἕνα σιγαρέτο κατόπι ἀπὸ τ' ἄλλο καὶ κοίταζε γύρω του περὶτικὰ προσπαθώντας νὰ διακρίνει τὴ φωτεινὴ μορφή της νὰ προβάλλει ἀπὸ κάπου. Ἦξερε πὼς μόλις μετὰ μισὴ ὥρα θὰ ἐρχόταν ἡ Ἄννα, ὅπως τὸ συμφωνήσανε, κι ὅμως αὐτὸς περίμενε στὴ μεγάλη αἴθουσα περισσότερο ἀπὸ δυὸ ὥρες. Τόσα χρόνια προσδοκοῦσε μάταια κάποια χαρὰ, κ' εἶχε τὴ δύναμη νὰ ὑπομένει καρτερικὰ τὸ μαρτύριο αὐτό. Ἄλλὰ τώρα, ποῦ νομίζει πὼς τὴ βρήκε, οἱ δυνάμεις του παραλύσανε ἀπὸ τὴ λυτρωτικὴ ἐλπίδα. Τοῦ εἶναι τόσο ἀσυνήθιστο τὸ κλίμα αὐτό! . . .

Εἶχε δαμάσει τὸ σίδερο καὶ τὸ νερό, τὸ ξύλο καὶ τὴν πέτρα, καὶ τάβαλε νὰ ὑπερτοῦνε τοὺς ἀνθρώπους. Μόνο τὴ ζωὴ του δὲν μπόρεσε νὰ στρώσει κανονικὰ καὶ νὰ τὴ χτίσει στερεὰ, γιὰ νὰ χαρεῖ κι αὐτὸς μιὰ γαληνεμένη θερμὴ γωνιά στὸν κόσμο. Κάτι σὰν ἀντινομία ὑπῆρχε μέσα του, ποῦ ἀπὸ τὴ μιὰ τὸν ἔσπρωχνε νὰ παιδεύεται γιὰ τοὺς ἄλλους κι ἀπὸ τὴν ἄλλη τοῦ ἀφαίρουσε τὴ δυνατότητα νὰ συμμετέχει στὸ μεγάλο πανηγύρι τῆς ζωῆς. Ἦτανε μόνος κ' ἐρημος, κι ἄς χωροῦσε μέσα του ὅλος ὁ κόσμος. Εἶχε ὅμως τὴ δύναμη νὰ κρῦβει τὴ θλιβερὴ του μοῖρα: Πάντα φοροῦσε τὴ μάσκα ποῦ ἤβελαν ὅλοι γύρω του κάθε φορὰ νὰ ἔχει, γιὰ νὰ μὴ τοὺς δώσει τὴν ὑποψία κὰν πῶς ἡ ἀνάλωσή του γι' αὐτοὺς δὲν τοῦ δίνει ὀλόκληρη τὴν εὐτυχία ποῦ φυσικὰ καθένας περιμένει ἀπὸ τὴ ζωὴ. Κι ὅλοι γελιοῦνταν ἀπὸ τὴν ἀπόλυτη, τὴν ἱκανοποιημένη, ἡρεμία του, καὶ τὸν εθαύμαζαν καὶ τὸν ἐμακάριζαν τόσο ποῦ ἤθελαν νὰ μποῦν στὴ θέση του, νὰ μποροῦν νὰ κάνουν τὰ δικά του ἔργα. Κάτω ἀπὸ τὴ χαρωπὴ ἐπιφάνεια τῆς ἀμφίβουλης ἐπιτυχίας δὲν μποροῦσαν νὰ προχωρήσουν καὶ νὰ δοῦν.

Εἶχε, ἀλήθεια, κάποια καινούργια ἐπιτυχίες τοῦς τελευταίους μῆνες, — ἀλλὰ μόνο στὴ δουλιὰ του, ὄχι στὴ ζωὴ. Γιὰ μιὰ στιγμὴ σὰ ν' ἀστράφει μέσα του, νόμισε πὼς λυτρώθηκε ἀπὸ τὸν κλοιὸ του καὶ θὰ μποροῦσε λεύτερος πιά νὰ δράσει ὅπως θέλει, ὅπως τοῦ χρειάζεται. Ὅμως, γιὰ μιὰ στιγμὴ μονάχα, γιατί ἀμέσως ἦρθαν οἱ ὑποχρεώσεις, τ' ἀρχισμένα σχέδια γιὰ τοὺς ἄλλους, συμβόλαια οἰκοδομικὰ μὲ ἰδιώτες καὶ ὀργανισμοὺς, συμφωνίες μὲ τὴν Κυβέρνηση γιὰ κείνα τὰ ἔλη καὶ τὸ μεγάλο ποτάμι, — καὶ πὼς μπορεῖ τώρα νὰ θυμηθεῖ τὸν ἑαυτὸ του ὅταν τότε φωνάζει τὸ καθῆκον γιὰ τὸ γενικό καλό; . . . Νὰ κρῦβει τὸ τάλαντό του σὰν τὸν τσιγκοῦνη τῆς Γραφῆς δὲν ἦτανε γι' αὐτόν. Καὶ γύρισε ξανά στὴ ρουτίνα τῆς δουλιὰς του: Ἡ ἀνθεκτικότητα τοῦ ἐδάφους ἐδῶ εἶναι μικρὴ: Πὼς νὰ τὴν αὐξήσω. Ἐκεῖνος ὁ δρόμος νὰ ψηλώσει, καὶ τὸ γεφύρι πιὸ πέρα νὰ πλατύνει τόσα πόδια, νὰ προστεθοῦν τόσες ἀψίδες. Δίπλα ἀπὸ τὸ βαλτότοπο εἶναι θάμνοι κι ἀγριάδα, καὶ πιὸ πέρα τὸ δάσος, κ' ὕστερα τ' ἄγρια βράχια

δεξιά, λείει ὁ χάρτης τοῦ Γραφείου Ἐδαφικῶν Μελετῶν. Θάχουνε λάθος, σίγουρα, γιατί στήν τελευταία μου ἐπίσκεψη ἐκεῖ μέτρησα διαφορετικά. Ἡμουνα βιαστικός, βέβαια, γιατί εἶχα στό νοῦ μου τήν Ἄννα, ὅμως γιά τὰ βράχια εἶμαι βέβαιος: ὑψώνονται πίσω καί στό κεντρικό σημεῖο τοῦ δάσους πού ἀπλώνεται κάπου δυόμισο μίλια, σχεδόν ὡς τίς ὄχθες τοῦ ποταμοῦ βορειοδυτικά. Ὡστε, τὸ φράγμα θά γίνει ἐγκάρσια, κλιμακωτά, μέ κάποια προεκβολή κυκλική, —ἐλλειπτική καλύτερα, γιά νά στομόνει κάπως ἡ ἀπότομη πίεση τῶν νερῶν— καί τὸ ὑδροηλεκτρικό ἐργαστάσι στήν τομὴ ΒΕ στή βάση τοῦ τριγώνου τῶν προτόδων. Τὸ πρόβλημα τοῦ βάλτου εἶναι τὸ δυσκολώτερο. Εὐτυχῶς πού τὰ νερά του εἶναι ἀλκαλικά. Οἱ ὑπόγειοι ὀχετοὶ θ' ἀρχίσουν τέσσερα μίλια κάτω καί θ' ἀνεβαίνουν οριζωτά...

Κ' ἔκανε ὑπολογισμοὺς καί πλάνα, ἔγραφε κ' ἔσβηνε, μετροῦσε καί ξαναμετροῦσε, κ' ἔχτιζε τὰ ἔργα του μέ ὑπομονή καί τάξη καί πείραξη στό στενόμακρο γραφεῖο του, μόνος καί μέ τοὺς συνεργάτες του, ἢ καί μέσα στή βουή τοῦ κόσμου, στήν κάφα τοῦ καλοκαιριοῦ καί στίς παγωνιές τοῦ χειμῶνα, —φορῶντας πάντα τὴ γელαστή μάσκα τοῦ ἱκανοποιημένου δημιουργοῦ πάνω ἀπὸ τὴ μοναξιά τῆς ψυχῆς του. Κι' ὅσο φαινόταν πῶς τόνε μεβοῦσε ἡ δουλιὰ, τόσο καί παραδιδόταν στό μυστικὸ δαίμονα τῆς ἀπόγνωσῆς πού τὸν ἐπιγιγε.

Ὡς τὴν ὥρα τούτη πού περίμενε μ' ἀδημονία τὴν Ἄννα μέσα στό μεγάλο κέντρο πού βουίζει ἀπὸ χαρούμενο κόσμο. Βέβαια τὴν Ἄννα τὴ γνώριζε ἀπὸ χρόνια, μὰ μόνο τὰ τυπικά λόγια τῆς συνήθειας εἶχαν ἀνταλλάξει ὡς τότε. Ἦθελε πολὺ τὴ συντροφιά της, ἀλλὰ δὲν τολμοῦσε νά τὴν ἐπιζητήσει. Κάθε φορὰ πού τύχαινε νά τὴ δει καί νά μιλήσουν, ἔνωθε σὰν ἀλλαγμένους, σὰν καλύτερος ἄνθρωπος, πιδὸ σίγουρος γιά τὸν ἑαυτό του, γιατί πάντα εἶχε ἡ Ἄννα ἕνα καλὸ λόγο νά τοῦ πεῖ, —καί νά τοῦ τὸν πεῖ μέ μιὰ θερμὴ εἰλικρίνεια, μ' ἕνα φιλικὸ τόνο ἀνιδιοτέλειας, πού ὁ Στάθης δὲ γνώρισε πρωτύτερα. Βέβαια, ἔτσι μιλοῦσε καί στοὺς ἄλλους πού τὴν πλησίαζαν μαγεμένοι ἀπὸ τὸ θέλητρο τῆς ὀμορφιάς καί τῆς καλοσύνης της. Ἡ παρουσία της γέμιζε μέ φῶς τὸν τόπο, μέ μιὰ εὐγενική ζεστασιά πού εἰσχωροῦσε τωνατικὴ στὴν ψυχὴ μέσα, καί μέ τὴ φυσικὴ ἀξιοπρέπεια τοῦ ἀνθρώπου πού ξέρει τὸν ὑψηλὸ προορισμὸ του στὴ ζωὴ. Ἄντρες καί γυναῖκες, μικροὶ καί μεγάλοι, ὅλοι δέχονταν μέ γλυκιά ταραχὴ τὴν εὐεργετικὴ ἐπήρεια της καί τὴν πίνανε σταλιὰ τὴ σταλιὰ σὰν ἄνια μετάληψη. Τὸ γέλιο της σοῦ θύμιζε τὸ γάργαρο νερὸ τῆς πηγῆς πού βγαίνει ἀπὸ τὸ δροσερὸ σῦδεντρο καί κυλάει κελαρυστὸ στίς πρωινὲς ἀχτίδες τοῦ ἡλίου. Ὁ λόγος της, πλούσιος ἀπ' ὀμορφιά καί σύνεση, σ' ἔφερε στὴν περιορὴ τῆς στοργῆς πού καθοδηγεῖ σίγουρα στό σωστὸ δρόμο μ' ἀνάλαφο ἀλλὰ δυ-ατὸ χέρι. Κι' ὅλη αὐτὴ ἡ διεργασία γινόταν φυσικά, χωρὶς καμιά προσπάθεια, χωρὶς ἐπίδειξη ἢ προπαρασκευή: μέσα στίς συνηθισμένες ὀμιλίεις πού ἡ περίσταση δημιουργεῖ στίς συναντήσεις τῶν ἀνθρώπων. Ἡ Ἄννα ἔσταζε τὸ μέλι της παντοῦ.

Ἦταν καταδεχτικὴ καί πρόσχαρη ἡ Ἄννα. Κι' ὅμως ὁ Στάθης δὲν τολμοῦσε νά τὴν πλησιάσει πιὸ πολὺ. Ἦταν ἡ φυσικὴ του δειλία, πού τὸν ἔκανε νά τὸ χάνει μπροστὰ στὸν κόσμο ὅταν δὲν ἐπρόκειτο γιά τὴ δουλιὰ του;... Ἦταν ἡ βαθιὰ του ἀπογοήτεψη γιά κάθε τι πού ἀφωροῦσε τὸν ἐσωτερικὸ του κόσμο μέσα στοὺς ὀρίζοντες μιᾶς χαρούμενης κι' ὀλοκληρωμένης ζωῆς πού πάντα ὄνειρευόταν καί πάντα τοῦ ξέφευγε;... Ἦταν ὁ φόρτος τῆς δουλιᾶς καί τῶν συμβατικῶν δεσμῶν πού μόνος του μα-στορέψε γύρω του, γιά νὰ δοκιμάζει ὀδυνηρὰ τὴν ἀνοχή του καί νὰ κολακεύει τὸν ἐγωισμὸ του πῶς ἔτσι γίνεται ἥρωας μέ τὸν ἀποκλεισμό του ἀπὸ κάθε προσωπικὴ εὐτυ-χία;... Μπορεῖ... Μὰ πιδὸ πολὺ ἴσως νά ἦταν ἡ ἴδια ἡ Ἄννα, πού, ὅσο κι' ἂν ἦταν καταδεχτικὴ καί προθυμὴ ν' ἀκροαστεῖ καί νά παρηγορήσει, ἔμα πρῶτα ἄλλοις νά τὴν πλησιάσεις πιὸ κοντά, σὰ νάβαζε ἕνα τεῖχος ἀδιαπέραστο ἀνάμεσα, πού μπόδιζε κάθε οικειότητα. Καί τόκανε μέ τέτοια χάρη καί λεπτότητα πού δὲν πρόσβαλλε κανένα. Ὁ μωρὸς τὸ χαμόγελό της, πορφυρὸ λουλουδὶ στὰ χεῖλια της, σὰ νά γινόταν τότε ἀχνὸ κ' αἰνιγματικὸ, μιὰ βιαστικὴ γραμμὴ χαρᾶς πού δὲν ἤξερες ἂν κρῦβει ὀργὴ καί περιφρόνηση ἢ ἕνα φοβερὸ μαούτριο. Κι' ἀποτραβίσσον με τὸ κεφάλι κάτω, εὐχαριστημένως πού δὲν ἔπεσε ἀστροπελέκι νά σὲ κάψει. Ἦταν οἱ στιγμῆς πού ὁ Στάθης σιωπηλὰ τὴν παρόμοιαζε μέ τὴν Τζοκόντα, κ' ἔμεινε διστακτικὸς μπροστὰ στὴν ἀπροσπέλαστὴ γελαστὴ μορφή της.

Κι' ὅμως ἔπρεπε νά τῆς μιλήσει... Κάποια φωνὴ μέσο του μυστικῆ τοῦ ἔλεγε πῶς ἡ Ἄννα εἶναι ὁ μόνος ἀνθρώπος στὸν ὅποιον μποροῦσε, κ' ἔπρεπε, ν' ἀνοίξει τὴν ψυχὴ της. Αὐτός, πού ποτὲ δὲν ἔνωσε τὴν ἀνάγκη τῆς ἐξομολόγησῆς, μπροστὰ της ἔβλεπε τὴν ψυχὴ του γυμνή. Κάτι σὰ δέο: ἔνωθε, ὅταν τὴν ἀντίκρυζε, ἀλλὰ καί σὰ

νά του ἔδινε ἡ παρουσία τῆς κάποια δύναμη παράξενη πού τότε γέμιζε αὐτοπεποίθηση, κ' ἕνα φῶς χαρῶμενο πού ἀντιδουλοῦσε σέ λυτρωτικούς κύκλους μέσα στὴν κλεισμένη κι ἄχρη ζωὴ του. Καὶ τοὺς τελευταίους μῆνες ἡ καλὴ τύχη τὸν ἔφερε κάπως πιὸ κοντὰ τῆς. Βέβαια, σὲ συγκεντρώσεις πάντοτε πολυκόσμες, ὅπου ἡ τυπικότητὰ ἦταν ὁ κανόνας, —ἀλλὰ ἡ ἑσωτερικὴ ἀνάγκη γιὰ κατανόηση τὸν ἔκανε ν' ἀφήνεται ἵσὸν στοργικῶς ἐνδιαφέρο τῆς ὄλο καὶ πιὸ λεύτερα. Κι ὅταν ἀποχωροῦσε στὸ ἐρημητήρι του εἴτε γυροῦσε ἔξω στὶς δουλιές του, ἔφερε μαζί του τὸ μῦρὸ τῆς καλοσύνης τῆς, πού τοῦ γινόταν ἀχτίδα φωτεινὴ στὴ μοναξιά τῆς ψυχῆς του. Ἐκεῖ πού σχεδίαζε ἕνα οἰκοδόμημα ἢ συζητοῦσε μὲ τοὺς ἐργοδότες του, ἐκεῖ πού ἔκανε μελέτες «ἐπὶ τόπου», ἀναγυροῦσαν στὸ μυαλό του τὰ στοχαστικὰ καὶ χαρούμενα λόγια τῆς. Καὶ σὰ νὰ ξαλάφρωνε ἀπὸ τὰ βάρη του, καὶ γινότανε ἀπλὸς κι ἀγνὸς καὶ ξεγνοιαστος σὰν τὰ παιδιὰ πού κυνηγοῦνε πεταλοῦδες καὶ πλέκουνε χρυσόειρα.

Τὴν τελευταία φορὰ πού τὴν εἶδε τῆς εἶπε γιὰ τὰ βάλτα πού ἔπρεπε ν' ἀποστραγγιστοῦν, γιὰ τὸν ὕδατοφράχτη καὶ γιὰ τ' ἄλλα χτίσματα πού τοῦ ἀνάθεσαν. Κι αὐτὴ τὸν ἄκουε σοβαρὰ καὶ μὲ χαρούμενη κατανόηση, κ' ἔπαιξε τὰ κρινοδάχτυλά τῆς ἀπαλὰ στὸ κεντητὸ τραπεζομάντιλο.

—«Εἶναι ὠραῖο νὰ δίνει κανεὶς ζωὴ στὴν ἐρημιὰ», τοῦ εἶπε μὲ μιὰ βαθιὰ φωνὴ σὰ νὰ ἐρχόταν ἀπὸ ἄλλους κόσμους. Καὶ πρόσθεσε μὲ χάρη, ἀλλὰ ἀποφασιστικὰ: «Πο-λύ θὰ τὸβλεπα νὰ τὸβλεπα τὸ ἔργο αὐτό... Καὶ νὰ τὸ σφραγίσεις μὲ τὸνομά σου, Στάθη...».

«Πο-λύ θὰ τὸβλεπα νὰ τὸβλεπα τὸ ἔργο αὐτό», ἀντιδουλοῦσε χαρωπὰ μέσα του, ὅταν τὴν ἄλλη κιόλας μέρα ἐπιθεωροῦσε τὸ βαλτότοπο κι ὅλη τὴ γύρω περιοχὴ ὁ Στάθης. Μετροῦσε κ' ἔπαιρνε σημειώσεις, κ' ἕνα ἀηδόνι μέσα του κελητοῦσε πῶς «εἶναι ὠραῖο νὰ δίνει κανεὶς ζωὴ στὴν ἐρημιὰ». Περιπλανήθηκε μέσα στὸ δάσος, πού τὸ φθινόπωρο τὸβγαψε χρυσοπράσινο, καὶ σφύριξε μιὰν ἀπλὴ μελωδία ξεχασμένη μέσα του ἀπὸ τὸν καιρὸ πού μικρὸ παιδί ἔπαιρνε ἰδιαίτερα μαθήματα μουσικῆς. Πέσασε τὰ ρεῖκια πέσα ἀπὸ τὸ δάσος, καὶ σκαρφάωσε στὰ βράχια πού πιὸ πίσω ὑψώνονταν ὄρθια σὲ μιὰν ἀτέλειωτη σειρὰ. Τὸ μάτι πλανήθηκε γύρω τριγύρω θαμπωμένο ἀπὸ τὴν ἄγρια ὀμορφιά τοῦ ἐρημικοῦ τοπίου, πού τὸ ἀγκάλιαζε ἡ ἀσημένια λουρίδα τοῦ ποταμοῦ ἀπὸ τὴ μιὰ καὶ τὰ πρασινερότερα βάλτα ἀπὸ τὴν ἄλλη. Νὰ τῶσα πού στήνουνται τὰ σύνευμα γιὰ τὴν ἀποστράγγιση, γιὰ τοὺς δρόμους, τὰ γεφύρια, τὰ χτίσματα. Ὁ τόπος γέμιζε ἀνθρώπινο κάματο, πού μὲ τὴ δικὴ του καθοδήγηση ξεχερσώνει κ' ἡμερεύει τὶς ἀγριάδες, χτίζει καὶ σπεριώνει μιὰ καινούργια ζωὴ μέσα στὴν πρὶν ἄγνη ἐρημιὰ. Ἐνα λευκὸ ἀγριοπερίστερο πέταξε πρὸς τὸ δυσμικὸν ὀρίζοντα πού χρῆσιζε στὸ βάθος, καὶ χάραξε μιὰν ἀσημένια γραμμὴ: «Καὶ νὰ τὸ σφραγίσεις μὲ τὸνομά σου, Στάθη...».

—“Ἄννα, Ἄννα!... Μ' ἀναφτερώνει ὁ λόγος σου. Φτάνουν, ὅμως, τὰ ἔργα γιὰ νὰ ὀλοκληρωθεῖ ὁ ἄνθρωπος;... Μπορῶ νὰ πλάθω σὲ ζωὴ τὴν ἐρημιὰ. Ὅμως τὴν ἐρημιὰ τὴν ἔχω πάντα μέσα μου, γιὰτί γιὰ μένα σταλιά-σταλιά στραγγίζει μέσ' ἀπὸ τὰ δάχτυλά μου ἡ ζωὴ καὶ φύγει ἀγύριστῃ. Τί νὰ τὰ κάνω τὰ ἔργα καὶ τὰ ὀνόματα στὴ μοναξιά τῆς ψυχῆς μου;...»

* * *

“Ὅταν ὕστερ' ἀπὸ μέρες βρῆκε τὴν τόλμη νὰ τῆς τηλεφωνήσει, πάλεψε πολὺ μέσα του γιὰ νὰ βρεῖ καὶ τὴν τόλμη νὰ τῆς ζητήσει νὰ συναντηθοῦν, γιὰ νὰ τῆς μιλήσει τάχα γιὰ τὴν ἐπίσκεψή του στὸ βαλτότοπο. Κι ἀπόρησε πού ἡ Ἄννα δέχτηκε. Πῶς ὅμως νὰ τὴν ἀντικρῆσει τώρα;... Μέσα στὸ πολυῦθο κέντρο τῆς μεγάλης πολιτείας ἡ ἀδημονία τοῦ Στάθης κορυφώνεται ὀδυνηρὰ μὲ κάθε στιγμὴ πού πεοῦν καὶ νιθεῖ σὰ χαμένος μέσα στὸ ζωντανὸ πανηγύρι πού κυλάει γύρω του λαμπερό.

—«Τί κάνει ὁ δημιουργός μου;» ἄκουσε πίσω του μιὰ μισοκοροῖδευτικὴ φωνή, ἐ-νώ ἡ Ἄννα μόλις ἄγγιζε τὸν ὠμό του. «Πῶς πάνε τὰ χτίσματα;»

Ἄ Ὁ Στάθης βρῆθηκε ἀμέσως ὄρθιος καὶ τῆς ἔσφιξε τὸ χερί ἀπαλά. Πρὶν προφτάσει κὰν νὰ τῆς ἀπαντήσει, τοῦ εἶπε:

—“Ἐλα, πάμε. Πάμε σὲ μιὰ ἡρεμὴ γωνιά νὰ μεῦ τὰ πεις ὅλα...»

Καὶ τὸν παράσυρε μέσ' ἀπὸ τὸ πλῆθος ἔξω στὸ χιονισμένο δρόμο.

—Ἐρεῖς, Στάθη, θάμουνα κ' ἐγὼ μηχανικὸς—ἀρχιτέχτονας, ἂν δὲ μὲ μπόδιζαν τότε πού ἔπρεπε. Ξακολουθῶ ὅμως πάντα νὰ ἐνδιαφέρομαι γιὰ τέτοια ἔργα—καὶ γιὰ τὰ ἔργα σου. Τί θὰ κάνεις μὲ τὸ βαλτότοπο; τί θὰ κάνεις μὲ τὸ φράγμα;...»

Ἡ παγωνιά τοῦ δρόμου, τὰ κοφτὰ, ψυχρὰ ἐπαγγελματικὰ ἐρωτήματα τῆς Ἄννας τὸν ἔφεραν στὴν πραγματικότητά. Πάνε τὰ σχέδια του νὰ τῆς μιλήσει γιὰ τὸν ἑαυτὸ του, νὰ τῆς πεί γιὰ τὴν προσωπικὴ του τραγωδία τῆς μοναξιάς, νὰ τῆς ζητήσει τὴ φι-

λική άρωγή και συντροφιά της γιά νά βγει από τόν κλοιό του. 'Ο έαυτός του δέν ύπάρχει πιά. Μόνο τά καταραμένα χτίσματα μείνανε. Δέ μιλάει ό άνθρωπος. Μιλάει «ό δημιουργός» της. Και νά τώρα, καθισμένος άπέναντί της, της λέει γιά τό βαλτότοπο και τόν ύδατοφράχτη, γιά τό γεφύρι και τόν ηλεκτρικό σταθμό, γιά τή ζωή πού θά φουντώσει θραφερή εκεί, —γιά τή ζωή τών άλλων. Και κείνη παρακολουθεί προσεχτικά, κατανεύει ή ρωτάει κάτι καινούργιο ή ύποβάλλει διακριτικά τή γνώμη της γιά μιá βασική και χρήσιμη άλλαγή.

Είμαι, όμως, μικρά κι άσήμαντα τά έργα τών ανθρώπων... Πόσο νά κρατήσει μιá κουβέντα γι αυτά!... Κάποτε έξαντλήσανε τό θέμα, και μιá παράξενη σιωπή έπεσε ανάμεσό τους. Πάλι τού Στάθη ή ψυχή γίνεται άετός γιά νά πετάξει πρós τόν ήλιο. 'Αλλά πάλι και τής "Ανας ή μορφή πήρε τήν αινιγματική εκείνη έκφραση πού άποκλείει κάθε προσέγγιση. Συγχισμένοι κ' οι δύο, πάνε νά ξαναδέσουν τήν κουβέντα, μά δέν τά καταφέρνουν. Κάτι και τήν "Ανα τήν τρώει, μά δέ θέλει βέβαια νά τό δείξει, —κι ούτε και θέλει ν' άποκρύνει τό Στάθη ύπερβολικά ώστε νά μη τού παρασταθεί στή δύσκολή του ώρα. Γιατί τό βλέπει, τό βλέπει καθαρά πώς κάτι δράζει μέσα του, κάτι πού μπορεί νά τότε σηκώσει στους ούρανούς ή νά τόν τινάξει στήν άβυσσο. 'Η άλλάνθαστη διαίσθησή της κ' ή άπέραντη καλοσύνη της τήν καθοδηγούν νά περιμένει, άτολμος όμως εκείνος, όπως πάντα, διστάζει νά μιλήσει. Τέλος, γιά νά κάνει κάτι πού νά σπάσει τήν άνησυχαστική σιωπή, λέει ό Στάθης:

—Δίπλα παίζεται μιá περίφημη ταινία. Δέν πάμε νά τή δούμε;...

Πήγαν. 'Εκει στή σκοτεινιά παραδόθηκαν στίς σκέψεις του ό καθένας. "Ενα ζεστό-υλό κύμα από τήν παρουσία τής "Ανας σά νά ξεχυνόταν πάνω του και τού άνάλυσε τούς πάγους πού βάραιναν τήν καρδιά του τόσα χρόνια. Τά μάτια του τά ένωθε υγρά. Θεέ μου! δακρύζει αυτός πού ποτέ δέ έκλαψε ούτε στίς μεγάλες του συμφορές!... Κι όμως τώρα είναι χαρά πού έχει, και μιá άπέραντη εύγνωμοσύνη τόν πλημμυρίζει γιά τήν "Ανα γιά τήν πρωτογνώριστη αυτή εύεξία πού τού χαρίζει με τήν παρουσία της. Νά τής τό πεί, —μά πώς;... Φοβάται μη τόν παροεξηγήσει, μη τήν προσβάλει με τή στάση του. Σιωπά και πάει νά συγκεντρωθεί στήν ταινία μά δέν τά καταφέρει. Μιά στιγμή, έτσι άσυναίσθητα, τό χέρι του άγγίζει τό δικό της. Τρεμοπαίζουν τά δάχτυλά του πάνω στό βελούδο τού χεριού της πού σά ν' άνατριχιάζει μ' έκπληξη.

—«Σ' εύχαριστώ, "Ανας, τής ψιθυρίζει σχεδόν με λυγμούς και τής σφίγγει μαλακά τό χέρι. 'Εκείνη γυρίζει άπότομα, σάμπως νά τή δάγκωσε φίδι, κ' ή ματιά της άστραψε μ' όργή, μά ό Στάθης δέν τήν είδε σκυμμένο όπως ήταν κάτω. Ξακολουθούσε νά τής κρατάει μαλακά μά σταθερά τό χέρι μέσα στά δύο του χέρια τώρα και νά τής μιλάει σιανά.

—Σ' εύχαριστώ, "Ανα... Σ' εύχαριστώ πού ήρθες... Νάξερεις πόσο σ' εύγνωμονώ πού ήρθες!... Είμαι τόσο μόνος, τόσο μόνος... Σ' εύχαριστώ...

Κ' έσκυψε και τής φίλησε τό χέρι τρυφερά.

Αυτό ήταν περισσότερο άπ' ό,τι θά μπορούσε νά δεχτεί τώρα ή "Ανα. Σηκώθηκε άνάλαφρη και τύπε σταθερά:

—'Ελα, Στάθη. Πάμε τώρα... Θά σέ ξαναδω μεθαύριο...

"Εφυγαν χωρίς νά διασταυρώσουνε ξανά τίς ματιές τους. "Ηταν και γιά τούς δύο πολύ! Παράξενοι λογισμοί αντίμαχονταν μέσα τους, κ' έπρεπε ό καθένας νά βρεθεί στή μοναξιά του γιά νά τούς βάλει σέ μιá κάποια σειρά, ως μεθαύριο.

Κ' ήρθε τό μεθαύριο, κι άλλο μεθαύριο, κι άλλο...

* * *

Οι άνεμοι φυσούνε στίς κορφές τών βουνών και κάτω στό γρασίδι τών κάμπων, και φέρνουνε με τήν όρμητική ή μαλακή πνοή τους μηνύματα από μακρινές περιοχές γιά τή ζωή πού παντού σφύζει ώραία και όδυνηρή, γλυκειά και τραγική. Μιά σταγόνα νερού γενιέται ψηλά στόν ούρανό και πέφτει στή γής κάτω γιά νά ένωθεί μ' άλλες και νά γίνει ποτάμι, νά ποτίσει χωράφια, νά δροσίσει τό πουλί πού κελαιΐδει, νά γίνει μαρμαριτάρι στού κρύνου τήν καρδιά, νά τρέξει στόν ώκεανό πού μανιασμένος καταπίνει τά καράβια. Δέν ύπάρχει άλλος δρόμος από τήν αντίθετική αυτή κίνηση τής δημιουργίας. Τό χέρι πού εύλογεί, μπορεί και νά δώσει τό φαρμάκι. Τή δυαδική σου μοίρα νά τήν ξεφύγεις δέν είναι δυνατό...

* * *

Στίς πρώτες τους συναντήσεις τό κύριο θέμα τής συνομιλίας των ήτανε άκόμη οι δουλιές τού Στάθη. Όμως, τό ενδιαφέρο τής "Ανας όλο και μεγάλωνε, κι όσο συγκρα-

τημένη κι ἄν φαινόταν, ἡ φυσικὴ θερμότητα τῆς ἔλυωνε τὸν πάγο πού ἔκανε τὸ Στάθη νὰ σιωπᾷ γιὰ τὸν ἑαυτό του. Κ' ἔλεε κ' ἔλεε αὐτὸς γιὰ τὴ θλιθερὴ ζωὴ του. . . "Ἄλλωστε εἶχε καὶ κείνη τὴ δική της τραγωδία τῆς μόνωσης, πού τὴ ζούσε μὲ θαυμαστὴ ἀξιοπρέπεια, ἀλλὰ πού τώρα σπειροῖ - σπειροῖ τὴν ἄφηνε στὸ φῶς σὰν ἀπάντησι, σὰν πρόκληση κάποτε, στὸ Στάθη πού νόμιζε πὼς μόνος αὐτὸς ζούσε μέσα στὸ παγερὸ κλίμα τῆς μοναξιάς: Φιλοδοξίες πού μαρῶθηκαν, ἰκανότητες πού παραμελήθηκαν, πόθοι πού ἔσθυσαν, ὄνειρα πού διαλύθηκαν, —γιατὶ λίγη δύναμη «ἐπαναστατικὴ» τῆς ἔλειψε καὶ τῆς "Ἄνας γιὰ νὰ στρώσει, στὸν καιρὸ πού ἔπρεπε, τὴ ζωὴ τῆς ὅπως θὰ τὴν ἤθελε, ἔξω ἀπὸ τὶς συμβατικὲς συνθήκες τῆς καλοπροαίρετης ἀλλὰ ἀπατηλῆς τάξης καὶ ἡρεμίας. Οὔτε ὅμως τὴν πίστη της οὔτε τὸ κουράγιο τῆς ἔχασε γιὰ τὴ ζωὴ. Ἡ τέχνη, σ' ὅλες τὶς μορφές της, τὴν ξεκουράζει, κ' ἡ στοχαστικὴ κ' αἰσιδόξη θεώρησι τῆς ζωῆς τὴν κρατοῦσε ὀρθία. Γι' αὐτὸ καὶ φαίνεται τόσο χαρωπὴ κ' ἰκανοποιημένη ἀπὸ τὴ ζωὴ καὶ μπορεῖ νὰ δίνει γύρω της τὴ λάμψη τῆς ἐλπίδας καὶ μὲ τὴν ἀπλή παρουσία της μόνο. Μέσα της, ὅμως, τὴ δέρνει τρικυμία.

—«Εἶμαι πιὸ ἀδύναμη ἀπ' ὅ,τι φαίνομαι, Στάθη», τοῦπε μιὰ μέρα. «Ὅμως δὲν τ' ὁμολογῶ σὲ κανένα —οὔτε στὸν ἑαυτό μου σχεδόν. Περπατᾷ ἀγέρωχη τὸ δρόμο μου καὶ δὲν ἀφήνω τὴν πίκρα καὶ τὸ φόβο νὰ μὲ πλακώσουν. Κ' ἔτσι ξέρω τί μὲ περιμένει. Νομίζεις πὼς δὲν καταλαβαίνω τί λένε τὰ βλέμματα ὅσων μὲ τριγυρίζουν; . . . πὼς μ' ἀνιχνεύουν κολασμένα ἢ μὲ φθόνο; . . . Ὅμως, γιατί ν' ἀντιφωνήσω στὸν ἴδιο τόνο, μὲ τὴν ἴδια διάθεσι; . . . Γιὰ νὰ λιγοστῆψω τὴν ἀπόστασι μου ἀπ' αὐτοῦς, κ' ἔτσι νὰ θροῦν, ἄντρες ἢ γυναίκες, τ' ἀδύνατα σημεῖα μου πού ἐγὼ μόνη τὰ ξέρω ὡς τώρα, γιὰ νὰ μὲ χτυπήσουν καιριώτερα; . . . Ζῶ μέσα σ' ἀπάτη, θὰ πεῖς. Μπορεῖ. . . Πού ζεῖς ὅμως κ' ἐσύ; . . . Καθένας μας πλᾶθει τὴν ἀπάτη του καὶ ζεῖ μέσα σ' αὐτή. . . Ὅμως, εἶναι φορὲς πού φοβοῦμαι νὰ περπατῶ στὴ ζωὴ μὲ τὴ σκιά τῆς ψυχῆς μου μόνο σύντροφο. . . ».

Ἦταν μιὰ ἄλλη "Ἄνα αὐτή, πολὺ διαφορετικὴ ἀπ' ὅ,τι νόμιζε ὁ Στάθης. Ἐβλεπε τώρα πὼς δὲν ἦτανε μόνος στὴν τραγωδία του. Ἐβλεπε πῶς τὸ γεγονός (ἢ τὸ παραμύθι;) τῆς ψυχικῆς μοναξιάς εἶναι κοινὸ καὶ σ' ἄλλους, —στὴν "Ἄνα τουλάχιστο. Ἡ μοῖρα τους ἦταν παράλληλη, συγγενικὴ σχεδόν. Πὼς νὰ μὴν τοῦ ἔρθει αὐτὴ ἡ ἀποκάλυψη πρωτύτερα; . . .

Κάθονταν στὸ πάρκο ἐκείνη τὴ μέρα τοῦ Ἀπριλίου. Ἕνας ἥλιος θοριαμβευτικὸς σεριανούσε τὴ δόξα του στὸ γαλάζιο τ' οὐρανοῦ καὶ στὰ πράσινα φύλλα. Ἕνα ταπεινὸ πουλάκι τερέτιζε πεταρίζοντας παιγνιδιάρικα. Ἕνα ἄλλο τοῦ ἀπάντησε ἀπ' τὴν πέρα ἄκρη μέσ' ἀπὸ τὸ φύλλωμα. Τὰ λυλοῦδα στὸ παρτέρι μόλις εἶχαν σκάσει: κίτρινα ἐδῶ, κόκκινα ἐκεῖ, γαλάζια πάρα πέρα. Ζουζούνιζον ἡδονικὰ οἱ μέλισσες ἀπὸ πάνω τους. Μιὰ πεταλούδα χόρευε μεθυσμένη.

Ἡ Φύσι συνέχιζε τὸ τραγούδι τῆς ζωῆς. . .

Ἡ "Ἄνα φοροῦσε μιὰν ἄσπρη κεντητὴ μπλούζα. Τὸ στήθος τῆς ἀνεβοκατέβαινε ρυθμικά. Τὰ χέρια τῆς, γυμνά ὡς τὰ μπράτσα, ζητοῦσαν νὰ πιαστοῦν κάπου, νὰ σφίξουν κάτι. Τὸ πανωφόρι, πού τόχε ἀνάμελα ριγμένα στὴν πλάτη, γλύστρησε στὸν πάγο πίσω. Ἀνάλαφρὴ ἢ αὔρα ἔπαιζε μὲ τὶς τούφες τῶν μαλιῶν τῆς πού στεφάνωναν σὰ ζωντανὰ ἐρωτήματικὰ τὸν ψηλὸ κύκλο τοῦ μετώπου τῆς. Ἡ ματιά τῆς, στοχαστικὴ, ἦτανε δυθισμένη στὸ ἄπειρο. . .

Ἐμείνει καὶ τὴν κοιτάζε ὁ Στάθης. . . Naί, ἦταν μιὰ ἄλλη "Ἄνα αὐτή. Ἡ ὀμορφιά τῆς ἦταν τὸ ἄθος τῆς καλοσύνης τῆς. Ὅμως εἶχε μιὰν ἄλλη γλύκα ἢ μορφὴ τῆς τώρα: μιὰ δροσερὴ, πονεμένη ὀμορφιά, μιὰ θηλυκὴ χάρη πού πρώτη φορὰ τὴν ἔβλεπε ὁ Στάθης. Κ' ἦταν κι αὐτὴ μόνη μὲ τὴν ψυχὴ τῆς.

Μιὰ γλυκιὰ ταραχὴ μυρμηκίασε τὸ κορμί του. Ἕνα φῶς ἄστραψε μέσα του. . .

—Εἶναι ὠραία ἡ ζωὴ, "Ἄνα. Ἀπάτη τὴν κάνουμε ἐμεῖς, γιατί δὲ θέλουμε νὰ καταλάβουμε τὸ ἀληθινὸ τῆς νόημα καὶ νὰ τὸ κάνουμε πράξη λυτρωτικὴ. . .

Τῆς κρατοῦσε τώρα τὰ χέρια, ὅπως τότε τὴν πρώτη φορὰ στὸ θέατρο. Ἐκείνη δὲν τὰ τράβηξε τώρα, δὲν σηκώθηκε νὰ φύγει. Ἐκλείσε τὰ μάτια ἀπαλὰ κι ἄφησε τὰ χέρια τῆς νὰ μιλοῦν μὲ τὰ δικά του. Ἕνα κῦμα ζεστοῦλὸ κυκλοφοροῦσε μέσα τους καὶ τοὺς ἔκανε στὸ κυματισμὰ του.

—"Ἄνα, ἔλα νὰ ζήσουμε μαζί τὴν ἀλήθεια τῆς ζωῆς. Ἐνωμένοι θὰ γίνουμε δυατοὶ καὶ ἄξιοι—κ' εὐτυχισμένοι. . .

Δὲν εἶπε τίποτε ἢ "Ἄνα. Ἐγειρε μόνο τὸ κεφάλι τῆς ἀπαλὰ στὸν ὄμο του, κι αὐτὸς τῆς χαίριζε τρυφερὰ τὰ μεταξωτὰ μαλιά. Ἕνα εἰρηνικὸ νανοῦρισμα πεταλούδιζε

στά χείλια του, όμως δεν τὸ ἄφησε νὰ φτερώσει σὲ ἴχους, γιὰ νὰ μὴ σπάσει τὴ μαγεία τῆς ἁγίας ὥρας. Τώρα, πού ἡ ἀγάπη μίλησε, ἔνωθε σίγουρος καὶ δυνατός. Ἔβλεπε, ἀλήθεια, πὼς ἡ ζωὴ εἶναι ὠραία, πὼς ἡ Ἄννα τοῦ εἶναι κάτι πιὸ πολῦτιμο ἀπὸ φιλικὴ συντροφιά. Τῆς σήκωσε ἀνάλαφρα τὸ κεφάλι μὲς στὰ χέλια καὶ τὴν κοίταξε γλυκὰ μέσα στὰ μάτια. Ἦτανε καθαρὰ τὰ μάτια τῆ· σὰν τὸν ἀνοιξιάτικο οὐρανό, καὶ τρέμιζαν τὰ χείλια τῆς, ροδόφυλλα τοῦ ποθοῦ.

—Ἄννα, Ἄννα...

—Ἔτσι παιδί ἀκόμη, Στάθη, καὶ δὲν τὸ ξέρεις... Ἔτσι ὅπως σὲ θέλω, κ' ἔτσι σὲ φανταζόμουν πάντα, δημιουργέ μου... Εἶναι γι' αὐτὸ πού σ' ἀγαπᾶ...

Τὸ χέρι τῆς ἔσφιγγε πάλι τὸ δικό του μὲ λαχτάρια...

Ἡ ἄσπρη πεταλούδα καθόταν τώρα σ' ἓνα κόκκινο λουλούδι...

* * *

Στὶς μέρες καὶ στοὺς μῆνες ποὺ ἀκολοῦθησαν περπατήσανε τὴν ἀγάπη τους σὲ πολυσύχναστους δρόμους καὶ σ' ἀπόμερα δρομάκια, σὲ πάγκα καὶ στὴν ἀκρογιαλιά, σὲ κοσμικὲς συγκεντρώσεις καὶ σὲ εἰρηνικὲς γωνιές. Ὅμως σταθμὸ δὲν κáναν πουθενά. Δὲν ἦταν ἀκόμη κύριοι τῆς μοίρας τους. Οἱ δουλίες, οἱ ὑποχρεώσεις, οἱ προηγούμενοι δεσμοί, πάντα ὀρθώνονταν μπροστὰ τοὺς ἀπειλητικά. Προτιμοῦσαν νὰ σπένδονε ἀγκάθια στὸ δρόμο τῆς εὐτυχίας τους παρὰ νὰ σπάσουνε τοὺς τύπους μιᾶς συμβατικῆς ζωῆς. Κι αὐξάνονταν τ' ἀγκάθια κάθε μέρα, ρουμάνι ἀπέραντο, καὶ μάτωναν ἀνελέητα τὴν καρδιά του. Δὲν εἶχαν ἀλλάξει σὲ τίποτε οἱ σχέσεις τους γιὰ τὸν κόσμο, —κι αὐτὸ ἦταν τὸ μαρτύριο τους. Σὰν τὰ κυνηγημένα πουλιά βολόδερναν ἀνάμεσα στὴν καθιερωμένη τάξη καὶ στὴν ἀλήθεια τῆς ἀγάπης τῶ'. Καὶ ζοῦσαν μὲ τὸ χτυποκάρδι γιὰ ἓνα θάμα πού δὲν ἐρχόταν...

Εἶχαν ὁμως τὸ θάμα μέσα τους, καὶ τὸ κρατοῦσαν μυστικὸ κι ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ τους ἀκόμη.

Ὁ Στάθης, βαρεμένος ἀπὸ τὸ πλέγμα τῆς περασμένης του ζωῆς κι ἀπὸ τὶς τωρινὲς ὑποχρεώσεις πού ὄλο καὶ πλήθαιναν μὲ τὶς ἐπαγγελματικὲς ἀσχολίες του, ζοῦσε μέσα στὶς ὀδυνηρὲς ἀμφιβολίες γιὰ τὸν ἑαυτὸ του, πού μάταια ἡ Ἄννα προσπαθοῦσε νὰ τοῦ τὶς σβύσει μὲ τὴν τρυφερότητα καὶ τὴν εἰλικρίνεια τῆς μεγάλης καρδιάς τῆς. «Κάθε καρδιά πρέπει νὰ δونهῖται ἀπὸ τὴ σιδερένια χορδὴ τῆς αὐτοπεποίθησης ἂν θέλει ν' ἀντέξει στὴ ζωὴ», τοῦ ἔλεγε. Μιλοῦσανε συχνὰ γιὰ τὶς δουλίες του, κ' ἔπειτα τοῦ διάβαζε ποιήματα, δικὰ τῆς καὶ ξένα, —κ' ἡ φωνὴ τῆς ἔπαλλε μέσα του σὲ φωτεινοὺς κύκλους χαρᾶς. Τῆς ἔπεε κάποτε:

—Ἄννα, θάθελα νὰ ὑπεροῦσα νάγραφα ποιήματα σὰν καὶ σένα παρὰ νὰ χτίζω σπίτια. Τὰ σπίτια γκρεμίζονται καὶ χάνονται, —ὁμως ὁ λόγος μένει...

—«Τρελλὸ παιδί, πού παίζει μὲ τοὺς ἴσκιους καὶ δὲν ξέρει ἀκόμη τὴ δύναμή του!» ἀπάντησε ἐκείνη χαμογελώντας καὶ τὸν κοιτοῦσε στὰ μάτια στοργικά.

Ἄλλὰ πολλὲς φορὲς σκέπαζε τὸν ἐσωτερικὸ τῆς πόθο καὶ τὸν πόνο γιὰ τὴ μοίρα τῆς μὲ μιὰ διάθεση πικρὰ εἰρωνική, λὲς προμελετημένη γιὰ νὰ πληγώσει τὸ Στάθη, μα πού στὴν πραγματικότητα ἄφηνε τραύματα βαθύτερα στὴ δική τῆς τὴν ψυχὴ.

Ἦταν ἓνα παράξενο θλιβερὸ παιγνίδι δοκιμασίας πού παίζανε, λὲς γιὰ νὰ ἐξιλεώσουν τὴ ζωὴ γιὰ τὸ κρυφὸ δῶρο τῆς ἀγάπης πού τόσο ἀπόλοχερα τοὺς χάρισε. Ξέρανε, ὁμως, πὼς ὅλες οἱ ἄλλες εὐχαριστήσεις δὲν ἀξίζουν τοὺς πόνους τῆς ἀγάπης. Ἄλλα καὶ δὲν μπορούσαν πάντα νὰ κρατάνε τὴν ἰσορροπία. Ἡ γαλήνη, πού ἐρχόταν ἔπειτα ἀπὸ κάθε τέτοια φουρτούνα, ἔσπαζε πάντα ἀπότομα, ἀπὸ ἓνα ἀπρόσχετο λόγο, ἀπὸ μιὰν ἀσήμαντὴ πράξη. Κι ὅπως ἦταν ἀπόλυτα εἰλικρινεῖς ἀνάμεσά των, δὲν ἄφηναν τίποτε ἀχολιαστο ἢ μοσεπωμένο. Δὲν ἦτανε γι' αὐτοὺς ἡ εἰλικρίνεια πολυτέλεια ἀχρηστῆ: τοὺς ἦταν ὁ ἀέρας πού ἀνάπνεαν. Νιώθανε πὼς εἶναι μάταιο νὰ προσπαθεῖς νὰ κρατεῖς κάτι μυστικὸ ἀπὸ τὸν ἄνθρωπό σου, γιατί ἔχει δικαίωμα νὰ τὸ γνωρίζει. Γι' αὐτὸ καὶ δὲν μπορούσανε πιὰ νὰ προσποιηθοῦν ὅταν ἦταν μόνοι, ν' ἀποκρύψουνε καὶ τὸ πιὸ ἀδιόρατο, τὸ πιὸ ἀκούσιο κáν, κίνημα τῆς ψυχῆς των. Ἦθελαν τὴν ἀπόλυτὴ κατανόηση, —κ' ἔφταναν σ' αὐτὴ ἀπὸ τὸν ὀδυνηρότερο δρόμο: ἀπὸ τὴ σκληρὴ κριτικὴ καὶ τὴν αὐστηρὴ αὐτοκριτικὴ. Κ' ἔτσι συχνὰ ἡ σταθερὴ εἰλικρίνεια τους ἔγινε ὁ ἐφιάλτης τῆς ἀγάπης των. Ἡ ἐυλογία ἔγινε μαρτύριο, κ' ἡ χαρὰ ἀδιάλειπτος πόνος. Ὅμως, ἔπειτα ἀπὸ τέτοιες μάχες, νιώθανε πὼς ἦτανε πιὸ κοτὰ ὁ ἓνας στὸν ἄλλο, —κ' ἴσως γι' αὐτὸ τὶς ἐπαναλάμβαναν ὄλο καὶ πιὸ συχνά...

Ἐνα ἀηδόνι κελαηδοῦσε τώρα μέσα τους ὄλο καὶ πιὸ γλυκὰ, —κι ἄς θόλωναν

πάντα τὸν οὐρανὸν τοὺς νέφος τὰ κοράκια, ποὺ τοὺς ἀνάγκαζαν νὰ κρατῶνε κρυφὴ τὴν πανεμένη εὐτυχία τους. . .

* * *

Οἱ προπαρασκευαστικὲς μελέτες γιὰ τὰ «ἔργα» εἰς τὸ βαλτότοπο συνεχίστηκαν τὸ καλοκαίρι καὶ τὸ χειμῶνα, καὶ μόλις σήμερον ἔφτασε ὁ Στάθης στὰ ὀριστικὰ σχέδια. Τὴν ἀνοιξὴ εἶς βάλεϊ μπροστά καὶ γρήγορα θὰ γεμίσει ὁ τόπος ἀπὸ ζωῆ.

Τώρα, μέσα στὸ τραῖνο ποὺ τότε φέρνει στὴ μεγάλη πολιτεία, ἀναγυρίζει στὸ μυαλό του ἕνα ἕνα τὰ περιστατικὰ ἐνὸς ὀλόκληρου χρόνου ποὺ δάσανε νόημα στὴν κενὴ ζωὴ του καὶ τὴν ἔκαναν ν' ἀνθίσει χαρούμενα καὶ νὰ καρπίσει πλούσια. Τὸ χιόνι πέφτει πυκνὸ καὶ σταθερό, ἔτσι σὰν ποῖν ἕνα χρόνο. Σὲ μιὰ βδομάδα εἶναι καὶ πάλι τὰ Χριστούγεννα, κι ὁ κόσμος θὰ βουίξει στοὺς δρόμους καὶ στὰ μαγαζιά. Εἶναι καὶ πάλι παραγμένος ὁ Στάθης μὲ τὴν ἀνσμονή, ὁμως εἶναι γλυκιὰ ἡ ταραχὴ του τώρα καὶ χαρούμενη. Ἔρει πιά πὼς στὸ τέρμα τὸν περιμένει ἡ Ἀγάπη μὲ τὸ αἰνιγματικὸ της χαμόγελο. . .

Κ. ΜΑΓΙΣΤΡΟΣ

ΜΕΣ' ΣΤΟ ΚΡΑΣΙ

Πνίγω τὴ θλίψη μου μέσ' στὸ κρασί
γιὰ μιὰν ἀνείπωτη λαχτάρα!
Ὅ,τι κι' ἂν εἶχα πιὸ ἄμορφο στὴ γῆ
τόδωσα, χωρὶς μιὰν ἀνταμιωθῆ,
κι' ὅλη τοῦ κόσμου ἡ ἄχαρη ἀντάρα
ξέσπασε πάνω μου, μπόρα σκληρῆ.
Μὲ λύγησε καὶ μ' ὄρθωσεν ἀντάμα,
μ' ἔλυωσε καὶ μ' ἄτσάλωσε μαζί,
ἀνάμεσ' ἀπ' τὸ γέλιο κι' ἀπ' τὸ κλάμα!

Πνίγω τὴ θλίψη μου μέσ' στὸ κρασί!
Στὸ θόλωμα τοῦ νοῦ σάμπως ξανοίγει
πιὸ ξάστερος ὁ μέσα μου οὐρανός,
ἀπέραντος, γαλάζιος φωτεινός.
Σβῆνει τριγύρω ἡ ὄψη αὐτοῦ τοῦ κόσμου
κι' ἀνέσπερο ἀνατέλλει κάποιο φῶς μου,
ποὺ πίστευα σῆσμένο διαπαντός.

Πνίγω τὴ θλίψη μου μέσ' στὸ κρασί!
Ποῦ εἶσαι, ψυχῆ, ποὺ θάνοιωθες ἐμένα
σὰν ἀδερφή γλυκειὰ νὰ σ' ἀπαστώ
στὴ ζῆση καὶ στὸ θάνατον;
Ποῦ εἶσαι, ψυχῆ, σὲ χάος ποῖο γκρεμιστῆς
κι' ἐμεινα τόσον ἔρμη, μοναχῆ,
σὲ τραγικὴ κι' αἰώνια ἀπαντοχῆ;

Πνίγω τὴ θλίψη μου μέσ' στὸ κρασί,
μὲ δάκρυα πικρὰ ἀνακατωμένο!
Καμμιὰ χαρὰ πιά τώρα δὲν προσμένω!
Κι' ὁμως προσμένα, μὰ δὲν ξέρω τί,
κάποιο στὰ βάθη μου καινούργιο θάμα,
ποὺ τρεμολάμπει μέσ' ἀπὸ τὸ κλάμα,
σὰν ἥλιος μέσ' ἀπὸ πυκνὴ βροχή.
Πνίγω τὴ θλίψη μου μέσ' στὸ κρασί!

ΑΘΗΝΑ ΤΑΡΣΟΥΛΗ

EDITH SITWELL

Στην πρωτοπορία της σύγχρονης Ευρωπαϊκής ποιήσεως ακούεται από καιρό μιὰ λυρική φωνή παλλόμενη από μιὰ πανανθρώπινη αγωνία, όδύνη κι' αγάπη, δονούμενη από τὸ κατακλυσμικὸ νόημα τῆς ἐποχῆς μας: ἡ φωνὴ τῆς πιὸ ξεχωριστῆς Ἀγγλίδος ποιήτριας, τῆς Ἡντιθ Σίτουελ.

Γεννήθηκε στὰ 1887, στὸ Scarborough καὶ δυὸ ἄλλοι γνωστοὶ Ἄγγλοι λογοτέχνες, ὁ Sir Osbert Sitwell καὶ ὁ Sacheverell Sitwell εἶναι ἀδελφοὶ τῆς. Σπούδασε φιλολογία καὶ τὸ ἔργο τῆς ἐπεκτείνεται καὶ πέρα ἀπὸ τὴν περιοχὴ τοῦ μεγάλου ποιητικοῦ λόγου, στὴν κριτικὴ (Poetry and Criticism, 1925, Aspects of Modern Poetry, 1934, A Notebook on William Shakespeare, 1949 κ.ά.), στὴ βιογραφία (Alexander Pope, 1930, Victoria of England, 1936, Fanfare for Elizabeth, 1946 κ.ά.) καὶ στὴν ἔκδοση ἀνθολογιῶν τῆς Ἀγγλικῆς ποιήσεως.

Τὸ ποιητικὸ τῆς ἔργο ἀρχίζει ἀπὸ τὰ 1915 καὶ φτάνει, μὲ μικρὲς διακοπές, μέχρι τὶς μέρες μας. Ἀπὸ τὶς ποιητικὲς τῆς συλλογὲς ἀναφέρουμε τὶς ἑξῆς: The Mother, 1915, Façade, 1922, Bucolic Comedies, 1923, Rustic Elegies 1927, Green Song and other poems, 1943, The Song of the Cold, 1945, The Shadow of Cain, 1947, The Canticle of the Rose, 1949.

Πολλὲς φάσεις ξεχωρίζουν στὴν ποίησή της ποὺ τὴ χαρακτηρίζει ἀδιάκοπη κίνηση κι' ἐξέλιξη. Ἐπιηρεασμένη ἀπὸ τὸ χαρακτηριστικὸ στὴ σύγχρονη Εὐρωπαϊκὴ ποίηση ρεῦμα τοῦ συμβολισμοῦ, καὶ μὲ βαθιὰ γνώση κι' ἀφομοίωση τῆς προγενέστερης Ἀγγλικῆς ποίησης καὶ τῆς Εὐρωπαϊκῆς πνευματικῆς δημιουργίας, παρουσιάζει ἕνα ἔργο μὲ μεγάλη πρωτοτυπία στὴ μορφή, μὲ μουσικὴν ὕψη καὶ φιλοσοφικὸ βάθος.

Ἡ φρίκη τοῦ δευτέρου παγκόσμιου πολέμου ἔδωσε στὴν ποίηση τῆς Ἡντιθ Σίτουελ ἕνα ρίγο τραγικῆς ἔντασης. «Στὰ χρόνια τῆς μεγάλης ὀριμότητας», σημειώνει ὁ Παναγιώτης Κανελλόπουλος (1) «ποὺ γιὰ τοὺς πὸ πολλοὺς σημαίνουν γεραστιά, ἡ Σίτουελ κέρδισε τὰ πιὸ ζωντανὰ νιάτα τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ λόγου. Ἐνα πανανθρώπινος πόνος ποὺ σὰν πανανθρώπινος προϋποθέτει δυνάμεις μέσα μας ποὺ εἶναι παραπάνω ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο, μιὰ πανανθρώπινη γνώση, ἦχοι πρωτάκουστοι, ρυθμοὶ ποὺ τὴ μουσικὴ τους τὴν κάνουν νὰ γίνεται μιὰ οὐσία αἰσθήσεων καὶ γνώσεων, πραγματικότητες πρωτόφαντες προβάλλουν στὰ ποιήματα τῆς Ἡντιθ Σίτουελ ποὺ συγκεντρώθηκαν στὴ συλλογὴ «Τὸ τραγοῦδι τοῦ ψύχους». Ἐνας μεγάλος διβλικὸς τόνος χαρακτηρίζει πολλὰ ἀπὸ τὰ ποιήματα αὐτά. ...».

Κι' ἡ φρίκη μιὰς πιὸ φοβερῆς, μελλομένης καταστροφῆς ποὺ κρέμεται ἀπειλητικὰ πάνω ἀπὸ τὴν «ἀτομικὴ» ἐποχὴ μας τὴν ἐμπνέουν στὶς τελευταῖες τῆς συλλογῆς.

Ὅμως ἡ ποίηση αὐτὴ δὲ βρίσκει διέξοδο στὴν ἀπελπισία. «Καθὼς πλησιάζει στὶς τρομερὲς ἐκδηλώσεις τοῦ κακοῦ καὶ τῆς καταστροφῆς, ὅπως στὸ «Πέφτει ἀκόμα ἡ βροχὴ», γράφει ὁ John Lehmann σὲ μιὰ διαφωτιστικὴ κριτικὴ ἀνάλυση τοῦ ἔργου τῆς (2) «ἡ διάθεση τῆς δὲν εἶναι ν' ἀπελπιστῆ μά γιὰ νὰ συναντήση τὰ πιὸ δυνατὰ σύμβολα τῆς αγάπης ποὺ ξέρει, τὰ σύμβολα τοῦ Χριστιανισμοῦ». Ὁ Χριστὸς «ξανά περπατᾶ πάνω στὶς θάλασσες τοῦ Αἵματος, ἔρχεται μαζί μὲ τὴν τρομερὴ Βροχὴ. Ὅλο τὸ βάρος τοῦ θανάτου σ' ὀλόκληρο τὸν κόσμο δὲν ἰσοφαρίζει μὲ τὴν Ἀγάπη» τραγουδᾶ μὲ θριαμβευτικὴ βεβαιότητα ἡ Σίτουελ.

Στὸ ἀνήλεο ἀεροπορικὸ σφυροκόπημα τῆς Ἀγγλίας στὰ 1940, ἡ Ἡντιθ Σίτουελ εἶδε καθαρὰ τὸ νόημα τῆς φοβερῆς ἐκείνης καταστροφῆς. Τὴ βροχὴ τῶν βομβῶν τὴν εἶδε σὰν τὸ αἶμα τοῦ Ἐσταυρωμένου Κυρίου, ποὺ στάζει γιὰ τὸν ἄνθρωπο χίλια ἐνιακόσια σαράντα χρόνια, σὰ μιὰ τιμωρία βαθύτατα λυτρωτικῆ. Στὸ ποίημα ποὺ ἔγραψε τότες «Πέφτει ἀκόμα ἡ βροχὴ» καὶ στὸ ἄλλο περίφημο «Νανούρισμα» ὅπου σὲ τραγικὴ εἰρωνεία ἕνα τέρας τραγουδᾶ γιὰ ἕνα θρῆνος ποὺ σκοτώθηκε ἡ μητέρα του στὸν πόλεμο, καὶ στὸ μετέπειτα ἔργο τῆς, ἡ ποιητικὴ δύναμη τῆς Ἡντιθ Σίτουελ συλλαμβάνει τὴν τρομερὴ γεύση τῶν καρπῶν ἐνὸς ἀρνητικοῦ καὶ ἀθεοῦ πολιτισμοῦ.

Ἀπὸ τὸ «Τραγοῦδι τοῦ ψύχους» (τὸ ψῆχος συμβολίζει τὴν ἀπόλυτη ἔλλειψη αγάπης στὴν καρδιὰ τοῦ ἀνθρώπου) μεταφράζω τὰ παρακάτω ποιήματα ποὺ ἀσφαλῶς πολὺ ἀπέχουν ἀπὸ τὴν λαμπρὴ ἁρμονία τοῦ πρωτοτύπου.

ΓΙΑΝΝΗΣ Κ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

(1) Παναγιώτης Κανελλόπουλος, Ἱστορία τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πνεύματος, Τόμος Β', σ. 497-8.
(2) John Lehmann, «Edith Sitwell», London 1952.

EDITH SITWELL

Ε Π Ι Κ Λ Η Σ Η

Ἐγὼ ποῦ κάποτε εἶμουνα μιὰ χρυσῆ γυναῖκα, σὰν ἐκεῖνες ποῦ
 [περπατοῦν
 στοὺς σκοτεινοὺς οὐρανοὺς—μὰ ποῦ τώρα γέρασα
 καὶ κάθομαι σιμὰ στὴ φωτιά καὶ βλέπω τὴ φωτιά ποῦ πάει νὰ κρυώσει,
 ἀγναντεύω τὰ σκοτεινὰ χωράφια γιὰ μιὰ ἀναγέννηση τῆς
 [πίστης καὶ τοῦ θαύματος.

Τὸ γύρισμα τοῦ τροχοῦ τοῦ Ἰξίονος δὲν σταμάτησε τὴ μέρα,
 μὰ πιά δὲν ἀντηχεῖ τὸ χτύπο τῆς καρδιάς
 μὰ μονάχα τὸν ἦχο τοῦ ἔσχατου Σκοταδιοῦ ποῦ πέφτει
 καὶ τοῦ Τυφλοῦ Σαμψῶν στὸ Παναγῦρι ποῦ λυγίζει τοὺς στύλους
 [τοῦ κόσμου κι' ἄδεια καλεῖ.

Γιατὶ οἱ κηπουροὶ κραυγάζουν γιὰ βροχή, μὰ οἱ σεβάσιμοι
 [ἱερεῖς ὠλόλυξαν
 γιὰ μιὰ πιὸ σκοτεινὴ βροχὴ ποῦ νὰ κρυώσει τὸ παραλή-
 [ρημα τοῦ χρυσοῦ
 καὶ νὰ πλύνει τὸν πόνο τοῦ κόσμου, τὴν καρδιά τοῦ πλουσίου,
 νὰ θλαστήσει σιτάρι γιὰ τὴν πείνα ποῦ φωλιάζει ἐστὴν
 [ψυχὴ τοῦ φτωχοῦ—

Τότες ἦρτε ἡ βροντερὴ σκοτεινιά

Κ' οἱ σὰν τὶς μυῖγες ψίθυροι τῶν μικρελπίδων, τῶν μικρῶν φόβων
 οἱ φλυαρίες τοῦ οὐτιδανοῦ θανάτου—ἀλογόμιυγες καὶ κουνούπια,
 [ὁ καλοκαιριάτικος κόσμος:

οἱ μικροὶ καὶ χρυσωμένοι λόγιοι τῆς Μυῖγας
 ποῦ τρέφονται πάνω στὰ πλήθη καὶ τὴν νεκρὴ τους πνοὴ
 καὶ βομβοῦν καὶ θρωμοῦν ἐκεῖ ποῦ οἱ λαμπροὶ ἥρωες πεθαίνουν
 ἀπὸ τῆς σκόνης τὶς φήμες καὶ τοῦ παλινοῦ κόσμου τοὺς πυρετούς.
 Τότες ὁ κόσμος θυθίστηκε στὸ χειμῶνα.

Μὰ ἐγὼ, μιὰ χρυσῆ γυναῖκα σὰν τὴ θεὰ τοῦ σιταριοῦ
 βλέπω τὰ σκοτεινὰ χωράφια καὶ ξέρω πότε ἀρχίζει ἡ ἄνοιξη
 στὸν ἀχὸ τῆς καρδιάς καὶ στὸν πλανητικὸ ρυθμό, •
 οἱ φωτιῆς στοὺς οὐρανοὺς καὶ στὶς καρδιὲς τῶν ἀνθρώπων,
 ὁ καινούργιος κόσμος καὶ πότε τὰ νέα λουλουδία βγαίνουν
 [στὸ σκοτάδι.

Κι' αὐτοὶ ποῦ πᾶν; Πῶς θὰ τῷξαιρα; Βλέπω μόνο
 πῶς ἀγγέλοι ἀγαποῦν τὸν νέο κόσμο—ὁ Κύκνος ἔχει δώσει
 [τὰ χιόνια του
 καὶ ἡ Βερενίκη τὴν ἄγρια τῆς χαίτη νὰ πλάσουν τὴν ὄρηα τους κόμη,
 καὶ γι' ἀγάπη μιλᾶν οἱ φωνῆς ποῦ ἔρχονται ἀπ' τὸ σκοτάδι:

Γιὰ μιὰ πιὸ εὐγενικὴ ἀγάπη τοῦ Ἀνθρώπου γιὰ τὸν
 [ἰδερφό του Ἀνθρώπο,
 καὶ γιὰ τὸ πῶς τὰ «πιστεύω» τοῦ κόσμου πιά δὲν θὰ τοὺς χωρίζουν
 μὰ κάθε ζωὴ θᾶναι ἐκεῖνη μιᾶς ἀγροτικῆς Μοίρας
 ποῦ ὁ τροχὸς τῆς εἶχε ἕνα χρυσὸ ὕφαδι καὶ στημόνι, τὴν Μέρα —
 ὕφασμένο ἀπὸ κλωστὲς τοῦ κοινοῦ ἄθλου· καὶ τὸ φῶς
 λέει σ' αὐτὸ τὸ μικρὸ παιδὶ τὴν ταπεινὴ σκόνη

ιστορίες τῆς ἱερότητας τοῦ παλῆου κόσμου, θρῖσκει τὶς φλέβες
 ἰτοῦ μετάλλου
 σὸ ἀνώριμο στάχυ· κί' ἡ κοινὴ φωτιά
 ποὺ στάζει μὲ σπόρο σάν τοῦ Ἥλιου, εἶναι πεσμένη ἀπὸ τοὺς
 Ἰπλανῆτες τοὺς ἐγκαταλειμμένους ἀπὸ καιρό.

Ἔτσι ὅταν ὁ χειμώνας τοῦ κόσμου καὶ τῆς νέας Πτώσεως
 ἰτοῦ Ἀνθρώπου,
 ὅταν ὁ δημοκράτης θάνατος ποὺ πιά δὲ θὰ φοβόταν τὸ κρῦο
 ἰτῆς καρδιάς

θᾶναι ξεχασμένα,
 ὦ Ἀγάπη, γύρνα στὸν κόσμο ποὺ πεθαίνει, σάν τὸ φῶς
 τοῦ πρωῖνου, ἀστράφτοντας σ' ὅλες τὶς χῶρες, τὰ πλάτη
 καὶ τὰ σπίτια τῶν μεγάλων οὐρανῶν μέσ' στὴν καρδιά.

Γίνου τότες ὁ ὄρατός μας κόσμος, ἄορατε μας κόσμο!
 Πέρα γιὰ πέρα στὴ μέρα μας, σάν τὶς γελαστές φλόγες τοῦ Ἥλιου,
 ἀπλωσε στῆς ζωῆς μας τὰ φύλλα, ἡ ζέστα σου νὰ σταλάζει
 θαθειὰ μέσ' στὸ κεχριμπαρένιο αἶμα τοῦ γαλήνιου δέντρου.
 Ἡ λάμψη τοῦ πανικοῦ τῶν ζῶων
 εἶναι δική σου — ὦ τὸν ἀρχέγονο Νόμο
 ποὺ κυβερνᾷ τὸ αἶμα — (τὴν ἡλιαχτίδα στὶς φλέβες,
 τὴ φωτιά στὸ τζάκι, τὴ θεότητα τοῦ σπιτιοῦ
 ποὺ δὲν λάμπει, οὔτε ἀνάθει, οὔτε καίει σάν φωτιά
 μὰ τρέφεται μὲ τὴν ἀτέλειωτὴ του περιπλάνηση
 σάν αὐτὴ τῶν χρυσῶν θεῶν στοὺς ψηλοὺς οὐρανοὺς.)
 Κυβέρνα τότε τὸ πνεῦμα σάν δουλεύει σ' αὐτὴ τὴ σκοτεινὴ γῆ,
 ὅπως ὁ Ἥλιος κί' οἱ Πλανῆτες κυβερνοῦν τὸ γεωργό—
 ὦ περηφάνεια ποὺ κάθε ἡμίτονο
 ἀπὸ κεχριμπαρένιο αἶμα καὶ κόκκαλο
 διαλαλεῖ τὴν λαμπρότη ποὺ ἀνάδυσε ἀπ' τὸ πρῶτο Σκοτάδι!

Γίνου ἀκόμα τὸ στάχυ γιὰ τοὺς Χαμένους Ἀνθρώπους
 ποὺ ρωτᾶνε τὶς πέτρες τῆς πόλης ἂν εἶναι ψωμιά
 καὶ τῆς πόλης τὶς πέτρες τὶς παίρνει τὸ κλάμα...
 Ἐσύ, οἱ χαμένες μέρες
 ὅταν ὅλα μπορούσες νὰ τὰ ἐλπίζεις καὶ τὸ φῶς
 γεννοῦσε χρυσάφι στ' ἀνέλπιδο μονοπάτι τοῦ φτωχοῦ —
 τὸ ζαρωμένο σκοτάδι στὴν καρδιά τῆς δυστυχίας.

Τώρα ἡ νύχτα τοῦ κόσμου πέφτει: — ὦ Πνεῦμα κινούμενο
 ἰπάνω στὰ νερά
 ἡ εἰρήνη σου σταλάζει μέσα
 σὸ Ζῶο θερμὴ καὶ λαμπρότητα τοῦ αἵματος —
 τὸ ζεστὸ χρυσάφι τοῦ ἡλίου ποὺ φλογίζει τὸ θράδυ
 καὶ δὲν φέρει κατηφόρισμα
 ἠὰ κινεῖται μὲ τὶς περιστροφές στοὺς οὐρανοὺς.

Οἱ θροντές κί' οἱ φωτιές κί' οἱ Ζητωκραυγές
 τῶν φύλλων τῆς ἀνοιξης ἔχουν σιγήσει, μὰ σὸ θράδυ
 τὸ Ἱερὸ Φάσμα μιλά ἀνάμεσα στοὺς ψίθυρους τῶν φύλλων.
 ὦ στάχυ ποὺ λάμπεις σὰ μιὰ φωτιά, σάν τὸ λαμπρὸ χρυσάφι,
 ὦ νερὸ φερμένο ἀπὸ μακρὰ στοὺς μαραινόμενους κήπους!

Εἰρήνη φέρε στὴν πείνα τῆς καρδιάς καὶ τῶν χειλιῶν,
 καὶ στοῦ Τελευταίου Ἀνθρώπου τὴ μοναξιά,
 ἐκείνων ποὺ ὄνειρεύονται πὼς μποροῦν νὰ ξαναφέρουν τὸ
 ἰφῶς στὸν τυφλό!

Εἶσαι ἡ Νύχτα,
ὅταν τὸ μεγάλο κυνήγι τοῦ Τίποτα ἡσυχάζει
στὸ Δρόμο τοῦ Τυφλοῦ Ἀνθρώπου, καὶ στ' ἀνθρώπινο στήθος
ἡ σφύρα τοῦ Χάους σιωπᾶ.

Γίνου τότες ὁ ὕπνος
ὅταν ὁ Ἰούδας ξαναδίνει τὸ παιδικὸ φιλή
ποῦ κάποτε ἡ μάνα του γνώριζε —καὶ πλύνε τὴν κηλίδα
ἀπὸ τὰ λερωμένα χέρια τοῦ παγκόσμιου Κάιν.

ΑΚΟΜΑ ΠΕΦΤΕΙ Η ΒΡΟΧΗ

(Ἀεροπορικές ἐπίδρομὲς στὴν Ἀγγλία, 1940. Βράδυ κι' Αὐγὴ.)

Πέφτει ἀκόμα ἡ βροχή—
σκοτεινὴ σάν τὸν κόσμο τοῦ ἀνθρώπου, μαύρη σάν τὴν ἀπώλειά μας—
τυφλὴ σάν τὰ χίλια ἐννιακόσια σαράντα καρφιά
πάνω στὸ Σταυρό.

Πέφτει ἀκόμα ἡ βροχή
μ' ἓναν ἦχο σάν τὸν παλμὸ τῆς καρδιάς ποῦ ἔγινε χτύπος τοῦ σφυριοῦ
στὸν Ἄγρὸ τοῦ Κεραμέως κι' ὁ ἦχος τῶν ἀνόσιων θημάτων
στὸν Τάφο:
Ἀκόμα πέφτει ἡ βροχή
στὸν Ἄγρὸ τοῦ Αἵματος ὅπου οἱ μικροελπίδες γεννοῦν
[καὶ τὸ ἀνθρώπινο μυαλό
τὴ λαιμαργία του τρέφει, αὐτὸ τὸ σκουλήκι μὲ τὸ φρούδι τοῦ Κάιν.

Πέφτει ἀκόμα ἡ βροχή
στά πόδια τοῦ Λιμοκτονοῦντος Ἀνθρώπου ποῦ κρέμεται στὸ Σταυρό.
Ὁ Χριστὸς ποῦ κάθε μέρα, κάθε βράδυ καρφώνεται ἐκεῖ,
[εἶναι σπλαχνικὸς γιὰ μᾶς—
γιὰ τὸν Πλούσιο καὶ τὸ Λάζαρο:
Κάτω ἀπὸ τὴ Βροχὴ ὁ πόνος καὶ τὸ χρυσάφι εἶναι σάν ἓνα.

Πέφτει ἀκόμα ἡ Βροχὴ—
πέφτει ἀκόμα τὸ Αἷμα ἀπ' τοῦ Λιμοκτονοῦντος Ἀνθρώπου
[τὸ πληγωμένο Πλευρό:
στὴν Καρδιά Του ἔχει ὄλα τὰ τραύματα, — ἐκεῖνα τοῦ φωτός
[ποῦ πέθανε,
τὴ στερνὴ ἀμυδρὴ λάμψη
στὴ σκοτωμένη μόνη τῆς καρδιάς, τὶς πληγὲς τοῦ θλιβεροῦ
[ἀσύλληπτου σκοταδιοῦ,
τὶς πληγὲς τῆς ἀρκούδας ποῦ τὴν πειράζουν,—
τῆς τυφλῆς καὶ κλαμένης ἀρκούδας ποῦ οἱ φύλακες χτυποῦν
στὴν ἀβοήθητη σάρκα τῆς... τὰ δάκρυα τοῦ κυνηγημένου λαγοῦ.

Πέφτει ἀκόμα ἡ Βροχὴ—
Τότε—ὦ θὰ πηδήσω ἀπάνω στὸ θεό μου: ποῦ μὲ τραβᾷ ἐκεῖ
—δὲς, δὲς ἐκεῖ ποῦ τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ ἀχτινοβολεῖ στὸ στερέωμα:
τρέχει ἀπ' τὸ Μέτωπο ποῦ καρφώσαμε στὸ δένδρο
βαθειὰ στὴν καρδιά ποῦ πεθαίνει, ποῦ διψᾷ,
ποῦ κρατᾷ τὶς φωτιὲς τοῦ κόσμου—μαύρη κηλιδαμένη μὲ πόνου
σάν τοῦ Καίσαρος τὸ δάφνινο στεφάνι.

Τότε ἀντηχεῖ ἡ φωνὴ τοῦ Ἐνὸς ποῦ σάν τὴν καρδιά τοῦ ἀνθρώπου
ἦτανε κάποτες ἓνα παιδί ποῦ ἀνάμεσα στὰ θηρία ἔχει καθήσει—
«Ἀκόμα ἀγαπᾷ, ἀκόμα ρίχνω τ' ἄθωο μου φῶς, τὸ Αἷμα μου, γιὰ σᾶς».

Μεταφρ. Γ. Κ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΝΑΜΕΣΑ ΤΑΡΑΤΣΑΣ Κ' ΥΠΟΓΕΙΟΥ

Τὴν ἰδέα τὴν ἔριξε πρῶτος ὁ Σπύρος. Οἱ ἄλλοι δυὸ τὸν κοίταζαν ξαφνιασμένοι κι' ἔκαναν μερικά δισταχτικά θήματα.

Νὰ τὸ σκάσουν; Πῶς νὰ τὸ σκάσουν!

—Τί λὲς ἐκεῖ, σὰ νᾶναι πρωτάρια. . .

Σταμάτησαν, κοιταχτήκαν καὶ πάλι, γέλασαν. . . "Ἐπειτα πήραν τὴν ἀντίθετη διεύθυνση, δηλαδή καμιά ὀρισμένη διεύθυνση δὲν πήραν. Γύριζαν ἐδῶ κι ἐκεῖ παίζοντας, περρίζοντας καὶ κυνηγώντας ὁ ἕνας τὸν ἄλλο. Ὡσπου ἡ ζέστη τοὺς παλάβωσε. Τότε χώθηκαν κάτω ἀπ' τὴν τέντα ἑνὸς καφενεῖου νὰ ξιδρώσουν καὶ νὰ σκεφτοῦν τί νὰ κάνουν.

"Ἄν... "Ἄν πήγαιναν στὸ πάρκο, ἔκανε ὁ Νίκος. "Ὅπως καὶ νᾶναι θὰ βροῦν λίγη δροσιὰ στὸ πάρκο.

Τέτοιαν ὥρα; σκέφτηκαν οἱ ἄλλοι δυὸ. Ξεραῖλα! Καὶ κούνησαν ἀνηχητικά τὸ κεφάλι.

Θὰ ξαπλώσουν κάτω ἀπὸνα δέντρο, ἐπιμένει ὁ Νίκος.

Μπά! Ὁ ἥλιος δὲ θάρρησει νὰ φτάσει κι' ἐκεῖ.

Σὲ κᾶνα τέρμα;

Εἶναι ἀπένταροι.

Ποῦ; Ποῦ λοιπὸν νὰ περάσουν τὸ πρωῖνό τους;

Ὁ Σπύρος ρίχνει μιὰ πονηρὴ ματιὰ στὸν Τάσο.

—Εἶναι τάχα δύσκολο ν' ἀνεβούμε στὸ πλυσταριὸ τοῦ σπιτιοῦ σας, σὰν τὴν ἄλλη φορὰ;

»Ὁ Νίκος γύρισε κι' αὐτὸς ἐρωτηματικά τὰ μεγάλα του μάτια.

—Ἐκεῖ, μόνο ἐκεῖ θὰ δροσιστοῦμε, συνεχίζει ὁ Σπύρος,

—Κάτι καλύτερο, ἀπαντᾷ ὁ Τάσος, χαμογελώντας. "Ἐχω στὴν τσέπη τὸ κλειδί τοῦ σπιτιοῦ μας. Ἡ μητέρα κ' ἡ ἀδερφή μου βγήκαν ἀπ' τὸ πρωῖ καὶ θὰ γυρίσουν τὸ βράδυ.

—Γιατί μᾶς ἄφησαν νὰ ψηθοῦμε στὸν ἥλιο, τόσην ὥρα;

—Θὰ στενοχωριομάστε ἂν κλεινόμαστε ἀπ' τὸ πρωῖ. Τώρα ὅμως πού περπατήσαμε, τώρα πού κουραστήκαμε. . . .

—Τώρα πού καθουρνιστήκαμε. . . . λένε κοροϊδευτικά οἱ ἄλλοι.

"Ἄφισαν τὸ μεγάλο δρόμο καὶ μπήκαν στὰ σοκάκια. Γιὰ πιὸ σύντομα. Βαλαντωμένοι, ἀλαλιασμένοι ἀπ' τὸν ἥλιο, ἔφτασαν ἐπὶ τέλους, στὸ σπῖτι τοῦ Τάσου.

Οὐφ!

Πετοῦν τὴ σάκα τους στὸ ντιβάνι, ἀνοίγουν τὸ παράθυρο πού βλέπει στὸ φεγγίτη—τὸ ἄλλο τοῦ δρόμου ἔπρεπε νὰ μείνει σφαλιστό—καὶ κάθονται ὅπου λάχει. Σκουπίζουν τὸ πρόσωπο μὲ τὸ μαντήλι, ἀερίζονται. Οἱ δυὸ ἐπισκέπτες κοιτάζουν δεξιά κι ἀριστερὰ τὰ φτωχὰ ἐπιπλα, τὰ θαμπὰ κάντρα, τὸ χαλασμένο ρολοῖ. Τί ὥρα νᾶναι; Ἀρχίζουν νὰ πεινοῦν.

"Ἀξάφια τὸ βλέμμα τοῦ Σπύρου πέφτει σ' ἕνα πιάτο πάνω στὸ τραπέζι, σκεπασμένο μὲ μιὰ πετσέτα.

—Εἶναι τὸ μεσημεριανό μου, λέει ὁ Τάσος ντροπαλά. Θὰ σᾶς ἔκανα τὸ τραπέζι μὰ δὲ μ' ἄφισαν παρὰ τυρί, ἐλιές καὶ ντομάτες. Νάτα! Καὶ ξεσκεπάζει τὸ πιάτο.

—Μπόλοκο ὅμως ψωμί, λέει ὁ Σπύρος, χαμογελώντας. Καὶ λάδι.

—Ἄν θέλετε. . . . ἐλάτε. . . .

Ὁ Σπύρος πήγε κοντά. Ὁ Νίκος ὅμως εὐχαρίστησε καὶ σηκώθηκε.

—Θὰ πεταχτῶ νὰ φάω στὸ σπῖτι. "Ἐτσι δὲ θὰ μὲ ὑποψιαστοῦν.

Ὅταν γύρισε βρῆκε τὸν Τάσο ξαπλωμένο στὸ ντιβάνι καὶ τὸ Σπύρο χάμου στὸ πάτωμα. Μισοξάπλωσε κι' αὐτὸς ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριὰ τοῦ ντιβανιοῦ.

Καψώνουν, καψώνουν πολὺ.

"Ἀχ! γιὰ νᾶταν εὐκόλο ν' ἀνέβουν καὶ νὰ ρίξουν πάνω τους νερὸ σὰν τὴν ἄλλη φορὰ! Πόσο χάρηκαν τὴν ἄλλη φορὰ! Μὰ καὶ πόσο φοβήθηκαν!

Θυμοῦνται. . . . Φωτιά καὶ λαύρα ὄξω στὸ δρόμο. Μέσα ἡσυχία. Οἱ νοικάρηδες τοῦ δευτέρου πατώματος, δὲν ἀκούονταν. Ὡς κι' αὐτὴ ἡ κυρὰ-Κατίγκω, ἡ ξαδερφή τῆς σπιτινοικοκυρᾶς, κοιμόταν. Ἀνέβηκαν σιγὰ τὴ σκάλα καὶ λαγοπατώντας πέρασαν μπροστὰ ἀπ' τὴν πόρτα τῆς κακιάς γυναικάς πού ἦταν κι' αὐτὴ κλειστή. Μιὰ πόρτα μόνο ἔχασκε. Ἦταν τὸ πλυσταριὸ στὴν ἄλλη ἄκρια τῆς ταράτσας.

Γιὰ πότε βρέθηκαν μέσα. Γιὰ πότε γδύθηκαν, γιὰ πότε ξυπολύθηκαν. Ἐχυσαν μπόλικο νερό πάνω τους, ἔπαιξαν, κυλήστηκαν χάμου. Σηκώθηκαν πίσω, πάλαιψαν ποιὸς θὰ πάρει τὸν κουβά κι ὁ νικητὴς κουκούλωσε μὲ νερό τοὺς δυὸ ἄλλους. Σὰ νὰ μὴν ἔφταναν αὐτά, ὁ Σπύρο, ὁ πιὸ γιομάτος, ὁ πιὸ χεροδύναμος, σοφίστηκε κάτι ἄλλο : "Ἀρπαξε στὰ χέρια του τὸ Νίκο, τὸν πιὸ ψηλὸ καὶ τὸν πιὸ λιγνὸ καὶ τὸν βούτηξε μέσα στὸ βαρέλι ἐνῶ ὁ Τάσος, ἔψελνε ἕνα αὐτοσχέδιο τραγῆριο.

"Ἀξαφνα, ἀπὸ τὸ πλαιῖο παραθυράκι εἶδαν νὰ προβάλει ἕν' ἀφράτο γυναικεῖο πρόσωπο καὶ πρὶν προφτάσουν νὰ συνέλθουν ἀπ' τὸ ξάφνιασμα ἕνα παχουλό χέρι ἀκούμπησε μιὰ στάμνα στὸ πρεβάζι.

—Ποιὸς ἀπὸ σὰς θὰ μού τῃ γιομίσει ;

Εἶταν ἡ Ἀνέτα ἀπὸ τὸ πλαιῖο σπίτι.

Τὸ αἷμα τους ἀνέθηκε στὸ κεφάλι. Κατέβασαν τὰ μάτια κι' ἀσυναίσθητα ἔβαλαν τὸ χέρι μπροστὰ στὴν κοιλία τους. Ἐκείνη ἄρχισε νὰ γελᾷ τόσο γαργαλιστικά περὶ ἔξαχσαν τῇ γύμνια τους κι' ἄπλωσαν κ' οἱ τρεῖς μαζί νὰ πιάσουν τῇ στάμνα.

Τὴν ἄρπαξε ὁ Τάσος. "Ἐτρεξαν κ' οἱ ἄλλοι δυὸ νὰ βοηθήσουν στὸ γέμισμα πασκίζοντας νὰ παραμερίσει ὁ ἕνας τὸν ἄλλο. Τὸ θέαμα φαίνεται εἶπαν τόσο γουστόζικο πού ἡ Ἀνέτα ἄρχισε πάλι τὸ γαργαλιστικὸ τῆς γέλιο. Γελῶσε ἀκόμα ὅταν ἀνοίξε ἀπότομα ἡ πόρτα καὶ στὸ κατῶφλι παρουσιάστηκε —τρομάρα τους!— ἡ γορᾶ Κατίγκω. "Ἐλαμπε τόσο ἡ κακία στὰ μάτια τῆς πού ἡ Ἀνέτα κατέβασε τὰ δικά τῆς κι' ἔφυγε. "Ἐμειναν ὅμως οἱ τρεῖς γυμνοὶ κρεμονταλάδες.

—Βρωμόπαιδα! Οὔτε ἱερό, οὔτε ὄσιο. Οὔστ!

—Καλὴ μου, κυρᾶ-Κατίγκω, νὰ ντυθοῦμε πρώτα.

—"Ὄξω ἀπὸ δῶ μέσα. Τσίτσιδους θὰ σὰς βγάλω. Κι' ἐσένα, (λέει στὸν Τάσο) τσίτσιδο θὰ σὲ παραδώσω στὴ μάνα σου.

—Νὰ συχωρευθῶν τὰ πεθαμένα σου... "Ἐτσι πού νὰ ξαναδεῖς μὲ τὸ καλὸ τὸ γιόκα σου, μὴ μὲ μαρτυρήσεις... .

"Ὁ θυμὸς τῆς γρηᾶς ἄρχισε νὰ πέφτει. Ὁ χαμένος, πᾶνε χρόνια, γιὸς τῆς, τοὺς ἔσωσε. Κατέβασε τὸ κεφάλι καὶ βγήκε τρέμοντας. Ντύθηκαν βιαστικά καὶ τῇ στιγμῇ πού κατέβαιναν τῇ σκάλα, ἄκουσαν, νόμιζαν πῶς ἄκουσαν, τὸ μακρινὸ γέλιο τῆς Ἀνέτας... .

"Ὅπως τώρα. Νομίζω πῶς τ' ἀκοῦν... .

—Τί λὲς Τάσο; "Ἀν ἀναθαίναμε; χωρὶς κουβέντες, χωρὶς φωνές;... Νερό... λίγο νερό νὰ ρίξουμε πάνω μας.

Κι' ὁ Τάσος πού λαχταροῦσε νὰ ξαναδεῖ μόνος του τὴν Ἀνέτα:

—Κ' ἡ δράκαινα; Ἀλλοίμονό μου. Θὰ μὲ μαρτυρήσει στὴ μάνα μου αὐτὴ τῇ φορᾶ.

Σὲ λίγο.

—"Ἀν εἶχα δεκάρες... .

Κι' ὁ Νίκος ἀλλάζοντας θέση:

—Πῶς μου Τάσο. Τί θάθελες νὰ γίνεις ἅμα μεγαλώσεις;

—Τί θάθελα; "Ἐμπορας. Ν' ἀνόξω κατάστημα... . Νταντέλες, κορδέλες, μεταξωτά. Νὰ μπαينوγαίνουν γυναίκες... . κορίτσια. Κι' ἐσύ;

—Ναυτικὸς... . ἢ καλλιτέχνης. Ἀκόμα δὲν ἀποφάσισα. Νὰ ταξιδεύω... . νὰ βλέπω καινούργιους τόπους... . Εἶναι τ' ὄνειρό μου.

—Ἡ σειρά σου Σπύρο, νὰ μᾶς πῆς... . .

—"Ὅ,τι βρῶ... λεφτά... φτάνει νὰ κερδίζω λεφτά.

Μικρὴ παύση.

"Ἀξαφνα ὁ Νίκος μπήγει τὰ γέλια. Τί νὰ βλέπει ἄραγε μὲ τόση προσοχή, κρεμασμένος ἔτσι στὸ παράθυρο.

—Αἴ, Σπύρο, τί μελετᾶς αὐτοῦ; τοῦ φωνάζει ὁ Τάσος.

"Ἐκεῖνος χωρὶς νὰ γυρίσει, τοὺς κάνει νόημα νὰ πᾶνε κοντά. "Ἐπειτα μὲ τὸ δάχτυλο δείχνει στὸν Τάσο κάτι χρωματιστές μποτίλιες κάτω στὴ μικρὴ αὐλή,

—Τίνος εἶναι;

—Τοῦ χοντροῦ ταβερνιάρη.

—Κι' αὐτὴ ἡ αὐλή;

—Εἶναι ἡ ἀποθήκη του. Πλοῦσια τὰ ἐλέη σου.

‘Ο Σπύρος σηκώνει τὸ κεφάλι ψηλὰ καὶ κοιτάζει στὸ πάνω πάτωμα μήπως ἀκούει κανεὶς.

—Κάθε πότε ἀνοίγει τὴν ἀποθήκη του;

—Ξέρω κι’ ἐγώ... ὅποτε χρειαστεῖ... πρῶτ’ πάντα.

‘Ο Σπύρος κουνά τὸ κεφάλι του:

—Παραπονεῖσαι πῶς δὲν ἔχεις δεκάρες... ἐνῶ μπορούσες...

—Δέ σκέφτηκα... δὲ μούρθε ποτὲ στὸ νοῦ... λέει κοκκινίζοντας ὁ Τάσος.

—Κουταμάρες. ἴσως γιατί εἴσουνα μόνος.

—Δὲν ξαίρω.

—Ἔτσι εἶναι. Τώρα ὅμως εἴμαστε τρεῖς.

‘Ο Νίκος πετάγεται.

—Ἄσ’ οχι! ὄχι! Ἐγὼ δὲν ἀνακατεύομαι.

—Ποτὲ σου! φωνάζει ὁ Σπύρος μὲ θυμὸ. Θὰ κατέβουμε ἐμεῖς. Ἔνας ἀπὸ τοὺς δύο μας δηλαδή. Ἐσύ θὰ καθήσεις ἡσυχὸς σὲ μιὰ γωνιά καὶ δὲ θὰ βγάλεις τσιμουδιά. Οὔτε τώρα, οὔτε αὔριο, οὔτε ποτέ. Καὶ δὲ θὰ πάρεις μερτικό.

‘Ο Σπύρος κουβεντιάζει σιγὰ μὲ τὸν Τάσο καὶ πασκιζει νὰ τὸ φέρει στὰ νερά του. Μὰ κείνος ὄλο καὶ τοῦ ἀντιμιλεῖ. Λογοφέρνουν. ‘Ο Νίκος νομίζει πῶς τὰ χάλασαν. Ξαναρχίζουν τὴν κουβέντα μὲ περισσότερη ζέση. ‘Ο Σπύρος τὰ βρίσκει ὅλα εὐκόλα ἐνῶ ὁ Τάσος βλέπει παντοῦ τὸν κίνδυνο. Ἡ γλύκα ὅμως τοῦ πιθανοῦ κέρδους τὸν μαλακώνει καὶ κατεβάζει, καταφατικά, τὸ κεφάλι.

—Ἄιντε, μὴ χάνουμε καιρὸ.

‘Ο Τάσος πηγαίνει στὴν κουζίνα, ψάχνει δεξιὰ κι’ ἀριστερὰ καὶ γυρίζει μ’ ἕνα σκονιὶ κι’ ἕνα μεγάλο καλάθι. ‘Ο ἄλλος βγάζει τὸ πουκάμισό του καὶ δένει τὸ σκονιὶ στὴ μέση του μὰ διστάζει νὰ καθαλίσει τὸ παράθυρο.

—Ποῦ νὰ πάρει ὁ διάολος! Εἶμαι πολὺ θαρῦς. Κι ἀφοῦ ζυγίσει μὲ τὸ μάτι τὸν Τάσο. Μὰ κι’ ἐσύ, βλέπω, δὲν πὰς πίσω. Καλὰ ἂν βαστάζει τὸ σκονιὶ...

Σκύβουν καὶ κοιτάζουν τὴν ἀπόσταση ἔπειτα τὸ σκονιὶ κι’ ἔπειτα τὸ καλάθι. Φουσκώνουν καὶ ξεφουσκώνουν. Ἀμηχανία. Τὰ μικρὰ καὶ πονηρὰ μάτια τοῦ Σπύρου γυρίζουν στὸ Νίκο ποὺ κάθεται μουνδιασμένος σὲ μιὰ καρέκλα. Πάει κοντὰ κι’ ἀκουμπᾷ τὸ χέρι στὸν ὦμο του.

—Θὰ κατέβεις, ἐσύ φιλαράκο μου. Εἶσαι ὁ πιὸ ἐλαφρὺς.

—Ἄσε με. Δὲν ἀνακατάνομαι, σου εἶπα, σὲ τέτοιες δουλειές.

—Θὰ μοιραστοῦμε τὰ κέρδη στὰ τρία.

—Δέ θέλω.

—Θὰ κατέβεις κι’ ἂς τὰ πείσματα. Εἶσαι πεισματάρης.

—Τάσο, μίλα κι’ ἐσύ.

—Κουτέ, θὰ πάρεις τὸ ἴδιο μ’ ἐμᾶς μερτικό. Ἐπειτα, ποιὸς θὰ τὸ μάθει;

Ἀναστατωμένος, σχεδὸν τρέμοντας, ὁ Νίκος, σιμῶνει στὸ παράθυρο καὶ κοιτάζει κάτω, ἔπειτα πιάνει τὸ σκονιὶ καὶ τὸ δοκιμάζει. Διστάζει ἀκόμα.

—Ἄσ’ οχι, δὲν κινδυνεύεις, τοῦ λέει ὁ Τάσος. Ἐσύ, θὰ κατέβεις μιὰ χαρά. Θὰ κρατᾷμε κ’ οἱ δύο τὸ σκονιὶ. Ἐλα...

‘Ο Νίκος ἔκλεισε τὰ μάτια κι’ ἄφισε νὰ τὸν δέσουν ἀπ’ τὴ μέση. Ὅταν βρέθηκε στὸ κενὸ λίγο ἔλειψε νὰ λιγοθυμήσει. Εἶχε τὴν αἴσθησι ὅτι τὸν κατέβαζαν ζωντανὸ σ’ ἕνα βαθὺ μνήμα. Κι’ ὅσο ἀργούσαν —τὶ ἀργὰ ποὺ κατέβαζαν τὸ σκονιὶ!— τόσο μεγάλωνε ἡ ἀγωνία του. Τοῦρθε ν’ ἀφίσει κραυγὴ, ὅταν ἐνοιωσε τὰ πόδια του ν’ ἀγγίζουσι τὴ γῆ.

Ἄνοιξε τὰ μάτια. Τί μαγικὸ θέαμα!

Ἐχάσε τὸ καλάθι ποὺ λικνιζόταν, ξέχασε τὴν ἀποστολὴ του καὶ προχώρησε στὸ βάθος. Περπατοῦσε ἀνάμεσ’ ἀπὸ ἀλλόκοτα σχήματα, χρώματα, τοπία. Ἐμοιαζε τὸν ἐξερευνητὴ ποὺ συριανοῦσε τὴν περιέργειά του σ’ ἕνα γυάλινο κόσμο. Πράσινοι, κίτρινοι, κόκκινοι λόφοι καὶ βουναλάκια ὑψώνονταν δεξιὰ κι’ ἀριστερὰ. ‘Ο ἥλιος τοῦ ἀπογεύματος ἔμπαινε ἀπ’ τὸ καγκελωτὸ παραθυράκι καὶ τοὺς ἔδινε μιὰ λάμψη, μιὰ γιγαλάδα, μιὰ φανταστικὴ ὁμορφιά...

Ἄξαφνα, ἕνας δαιμονισμένος θόρυβος τοῦ πάγωσε τὸ αἷμα.

Κάπου, πέρα, μιὰ πράσινη πυραμίδα —πράσινη λάμψη, πράσινη γιγαλάδα— καταράκνησε καὶ κοματιάστηκε. Ποιὰ... ποιὰ ἄγνωστη δύναμη;.. Μά... κάτι ἄρχισε

ὅταν νὰ ξεχωρίζει πάνω στοῦ σωρῶ τῶν σπασμένων γιαλῶν. Τάχα ἕνα τόσο δά, λευκὸ
τυνφ' φόντασμα;

Μιά γάτα!

Κάτασπρη, χνουδωτή, πεντακάθαρη, τὸν κοιτάζει, ἀτάρσχη, μὲ τὰ μαυροκίτρινα
μάτια της. Ἀντὶ νὰ τὴν πετροβολήσει, τόβαλε στὰ πόδια ὁ ἴδιος.

Γύρισ' ἀλαφιασμένος στὴν αὐλὴ κι ἄρχισε νὰ γιομίζει τὸ καλάθι. Μιά... δύο...
τρεῖς φορές... Οἱ ἄλλοι, ἀπὸ πάνω, τοῦκαναν νοήματα καὶ χειρονομίες μὰ δὲν εἶταν
σὲ θέση νὰ καταλάβει τίποτα. Ἔδεσε πάλι τὸ σκονιὶ στὴ μέση του, ἔκλεισε τὰ μάτια
καὶ παραδόθηκε. Σὰν τὸν μισοπνιγμένο πού σέρνουν ἀπόνα πηγάδι.

Τὴ νύχτα, ὁ Νίκος, εἶχε βραχνάδες.

Ἀστυνομικοὶ τοῦ ἔγνεφαν μέσα ἀπὸ κάτι ἄσπρες γιάλες κι ἕνας ταβερνιάρης
σίμωνε στὸ κρεβάτι του ἀπειλητικά: «Ἡμαρτον... μ' ἀνάγκασαν... νά! πάρτε καὶ τὰ
λεφτά... δὲν τὸ ξανακάνω...».

Ἴσως κι ὁ Τάσος νάχε βραχνάδες, ἂν κατάφερνε νὰ κοιμηθεῖ, μὰ στριφογύριζε
ἄγρυπνος: «Δὲν ἔπρεπε... Ἐγὼ πού δὲν καταδέχτηκα νὰ κρατήσω ἐκεῖνον τὸν ὠραῖο
διαβήτη, πού κανένα μολύβι δὲν τσίμπησα πρῶτὲ ἀπὸ τὸν πλαῖνό μου... Δὲν ἔπρεπε...»

Ἐνα παχουλὸ γυναικεῖο χέρι τοῦ χαιδεύει τὸ κούτελο, τὸ πρόσωπο, τὰ μαλιά...
«Ναὶ τόκανα γιὰ σένα Ἀνέτα. Ἄν δὲν εἴσουν ἐσύ... Στὸ κάτω - κάτω, θὰ μπορέσω
νὰ σοῦ πάρω ἕνα δῶρο. Θέλω νὰ σὲ περιποιηθῶ. Πές μου, τί δῶρο προτιμάς, Ἀνέτα;
Δό; μου ἕνα ραντεβού, Ἀνέτα...»

Ὅσο γιὰ τὸ Σπύρο, ἔφαγε καλὰ καὶ πήγε νὰ περάσει τὴ βραδυὰ του στὸν κινη-
ματογράφο.

Ἡσυχος, ἀσυνείδητος, εὐχαριστημένος, ἀποκοιμήθηκε μόλις ἔπεσε.

ΓΙΑΓΚΟΣ ΠΙΕΡΙΔΗΣ

ΤΡΟΠΙΚΟΙ ΗΛΙΟΙ

Σκόρπισε ὁ ἥλιος τὴ χρυσόσκονη
στὰ μάτια σου,
καὶ σὺ τρόμαξες τὴν ἀπόσταση,
καὶ σκέπασες τὸ φῶς του μὲ τὰ κουρελιασμένα
πέταλα τοῦ κοιμισμένου νούφαρου.
Τρόμαξες τοῦ χρόνου τὸ φύσημα
καὶ σύρθηκες ζητώντας στὸ θάλτο νὰ δεῖς
τις ἐλπίδες ν' ἀντιφεγγίζουν
μέσα στ' ἄπειρο, μὲ τὸ ξεγέλασμα τοῦ ἀντίλαλου.

Μὴ σκύψεις τὸ κεφάλι.
Τώρα, πού ὁ θάλτος ξηράθηκε,
εἶναι πιὸ μικρὴ ἡ ἀπόσταση,
γιατὶ κατέβηκε χαμηλὰ τὸ ἄρμα του,
νὰ σταλάζει τὶς πύρινες
στάλες τῆς μετάνοιας στὰ βλέφαρά σου.
Κρατήσου ἀπὸ τὶς φλόγες, γιὰ νὰ φθάσεις
τὴν ἀπαλὴ ζέστα τῆς ἀλλαγμένης ἀλήθειας.
Μὴ τρομάξεις τὸ δρόμο τοῦ χρόνου
τὸ φέρνει κοντὰ σου τῆς θέλησης ὁ τροχός.
Καὶ τότε θὰ θερμάνει στὸ φῶς τοῦ ἡλίου
ἡ ἀλύπητη αὐγὴ,
πέρα ἀπ' τὰ πέλαγα, καὶ μακριὰ
ἀπὸ τοῦ πικροῦ ἀνέμου τὸ μαστίγωμα.

Μ. ΜΑΛΑΜΑΤΙΝΑ

ΝΙΑΤΑ

Βρισκόμαστε στην έξοδο από μια μεγάλη περιπέτεια. Δεν τελειώσαν ακόμα όλα, αλλά κάποια βαθειά φωνή του είναι μας πληροφορεί, ότι ο σημερινός άνθρωπος ζητάει να ήσυχάσει επί τέλους την κουρασμένη ζωή του μέσα στη γαλήνη, την ασφάλεια και την εργασία.

Στην άκρη τής μεγάλης αυτής καμπής τοποθετημένοι αναλογιζόμαστε το μέλλον. Σε ποιόν ανήκει το μέλλον μας; Σε ποιόν να εμπιστευθούμε τις υπόλοιπες ακύμαντες και άδιατάραχτες, χαρούμενες και αισιόδοξες μέρες τής ζωής μας;

Και ή ίδια ή φωνή των πραγμάτων μας απαντά:

—Σε ποιόν άλλον; Στὰ νιάτα.

Ίδου λοιπόν ο ρόλος των νιάτων.

ΊΑλλ' αυτά είναι μεγάλα και άοριστα λόγια. Ύπάρχει πάντα ένας διαφορετικός τρόπος στους ανθρώπους να καταλάβουν τὰ νιάτα, τις δυνατότητες και τὸν προσρισμό τους. Μερικοί έννοούν πὼς νιάτα σημαίνει ένα μάταιο σκόρπισμα τής δυναμικότητας στο ποδόσφαιρο, στις έκδρομές, στο κολύμπι, στις πολιτικές επιδιώξεις. ΊΑληθινά ό,τι είναι νιάτα στην πρώτη και προχειρότερη έκδοχή' είναι αυτή ή ίδια ή κίνηση προς όποιαδήποτε κατεύθυνση, πού καταναίει, κάποτε, να είναι κίνηση χωρίς σκοπό. Και θαυμάζουμε στους νέους συχνά αυτή την όρμη τής ζωής πού υπάρχει μέσα τους, την ικανότητα για έλιγμο, τὰ ύγρα και άσταφτερά μάτια πού κινούνται γοργά σε κάθε κατεύθυνση με τὸ γοητευτικότερο τρόπο.

ΊΑλλ' αν ό θαυμασμός μας προς τὰ νιάτα περιοριζόταν στις ένδειξεις αυτές τής φυσικής ζωτικότητας, πολλές φορές έρωτήματα άλλα θα πρόβαλλαν μπροστά μας, όταν μέσα στις φυσικές αυτές προϋποθέσεις πού συγκινούν και φέρουν σε νοσταλγική διάθεση ήμάς τούς παρηκμασμένους, θα όρθωναν άλλες άπορίες.

Τί, λοιπόν! Θα πει ό άνθρωπος με την καθισμένη ήλικία, χρόνια τώρα κυνηγῶ με αδιάπυκτη έπιμονή τὸ όνειρό μου. Χρόνια τοιμάζω ένα μέλλον και όσο τὸ βλέπω ν' απομακρύνεται, τόσο ή έπιθυμία μου θεριεύει να φτάσω στο ιδανικό, πού μου φεύγει. Και πιστεύω, ότι θα πετύχω στο τέλος. Όμως εκείνος ό νέος σκορπάει τὸν έαυτό του, τὸν κομματιάσει σε χίλιους σκοπούς, τὼν όποίων δέν μπόρεσε να διακρίνει την αξία, και είναι άνίκανος να σταθεί σ' έναν από αυτούς, δέν έχει τή δύναμη τής θέλησης. Είναι λοιπόν ό δυνατός στη θέληση άνθρωπος, λιγώτερο νέος από τὸ δυνατό στους μυῶνες; Ποιός τάχα έχει μεγαλύτερη πεποίθηση στον έαυτό του, ποιός οίκοδομεί με στερεώτερο τρόπο ένα μέλλον; Ό άνθρωπος τῶν 50 χρόνων ή τὸ παιδί τῶν 20 χρόνων; Έγὼ στέκουμαι όρθός πάντα άπέναντι στο δράμα μου και δέ με λυγáει ό φόβος, οι ταλαντεύσεις, οι άμφιβολίες. Είμαι στερεός στην πίστη μου, γιατί πιστεύω σε κάτι. Άλλά ό νέος πού βρίσκεται στην έποχή τής διαμόρφωσής του, πού αλλάζει κάθε χρόνο πεποιθήσεις, πού άπαρνιέται τὸ Χριστό του, προτού φωνήσει τρεις φορές ό κόκκορας, αυτός έχει κάτι από την αστάθεια τῶν γηρατειῶν, από την άναρχία τού γέρου σκεπτικιστή, για τὸν όποιον όλα τὰ πράγματα στον κόσμο δέν έχουν καμμιάν αξία, άφου όλα τὰ πράγματα έχουν την ίδια αξία και είναι φαινόμενα τής ζωής και τίποτε άλλο. Δέν είναι λοιπόν ό μεστωμένος άντρας άνώτερος από τὸ νέο παλληκάρι κατά την άντοχήν και τή δύναμη πού δείχνει στην πίστη και στις πεποιθήσεις του, και δέν είναι ό νέος κάτι σαν γέρος από την άνάποδη, όταν τίποτε δέ μπορεί να φαντασθεί και να πιστέψει σταθερό και να οίκοδομήσει στερέο;

Γιατί για τὸ νέο όλα αρχίζουν και τίποτε δέν έχει τελειώσει, για τὸ γέρο πάλι όλα έχουν τελειώσει και όλα είναι τὰ ίδια μπροστά τὸ τέλος.

Άλλά μήπως όλα αυτά τὰ λόγια είναι άπατηλά, μήπως στο βάθος τής ύπαρξης μας δέν υπάρχουν αυτοί οι τεχνητοί, σταθμοί, τούς όποιους όνομάζουμε ήλικία νεανική, μέση, γεροντική; Μήπως σε όποιαδήποτε ήλικία ό άνθρωπος μπορεί να είναι τόσο νέος όσο και γέρος, αν όρισμένες προϋποθέσεις λείψουν από τή έκπληρωθού; Μήπως τάχα ή παιδικότητα τής έκστασης μπροστά στα ώραία και θαυμάσια πράγματα τού κόσμου αυτού, μπροστά στον ύψηλό ουρανό και τὰ ψηλά βουνά δέν παρατείνεται ως τή μέση και τήν γεροντική ήλικία, πού επί πλέον φτάνουν να θαυμάζουν την ύπεροχή τής σκέψης και τὸ προφητικό βάθος τής μεγαλοφυίας; Και πὼς ήμπορούν να υπάρχουν όρια ήλικίας εκεί όπου κάθε άνθρωπος, αν πρέπει να λέγεται τέτοιος, είναι άνάγκη να περιφρονεί ό,τι είναι κατώτερο και χυδαίο, να σαρκάζει μπροστά στην άναξιότητα;

Ἐπιπλέον ἔχει ἄλλα ἄλλα ἀπὸ τὸν ἀνθρώπου κάτι ποὺ γηράσκει καὶ αὐτὸ μπορεῖ νὰ ἔχει ἄλλα ἄλλα ἀπὸ τὸν ἀνθρώπου. Ἐπιπλέον ἔχει ἄλλα ἄλλα ἀπὸ τὸν ἀνθρώπου ποὺ παραμένει ἀγήραστο καὶ αἰώνια νέο.

Τὰ νιάτα ἄς μὴ θορυβοῦν. Ἐπιπλέον πρὸ στέρεα, ὠραία καὶ φωτεινά χρόνια: τὰ χρόνια πενήντα χρόνια, —ὅταν φέγγει μέσα τους ἡ αἰσιοδοξία καὶ κάποιοι σκοπός.

Γνωρίζω ἕναν νέο διαλυμένο μέσα στὴν ἴδια του ἀναρχία.

Τὰ πενήντα χρόνια εἶναι δυὸ φορές εἰκοσιπέντε.

ΠΕΤΡΟΣ Σ. ΣΠΑΝΔΩΝΙΔΗΣ

Τ Ω Ρ Α

Τωρὰ, πῶν ἀθισιμένη ἡ λεμονιά
Τζι' ἔνι γεμάτα φκιόρα τὰ λειβάδικια,
Πῶχουν τὰ δέντρη τρυφερά κλωνιά
Τζι' ἔνι πρασινομένα τὰ χωράφκια,

Ποὺ ἀνευίας πετοῦσιν τὰ πουλιά
Τζιὲ ζεβκαρώνουσιν τὰ σιελιδόνια
Τζιὲ χτίζουσι χαρούμενα φουλιάν,
Ποὺ πὰς στὰ ὄρη ἐλύσσασιν τὰ σιόνια,

Ἔλα νὰ ζεβκαρώσουμε τζιὲ μεις
Νὰ θκοῦμεν νὰ χαροῦμεν τῆς ζωῆμ μας,
Νὰ πκιάσουμε ποὺ τὲς χαρὲς τῆς γῆς
Νὰ τὲς ραντίσουμε μὲς στήψ ψυσιήμ μας.

Νὰ θκοῦμε σὲ βουνοζ ζωγραφιστόν.
—Ἔλα τζιὲ πκιὸς ἐν νὰ μᾶς καταγνώσει—
τζι' ὁ Πλάστης μου κουμπᾶρον τὸν Γριστόν
Νὰ θάλει πκιὸν τζιὲ νὰ μᾶς στεφανώσει. . .

Ξ Ε Ν Η Θ Κ Ι Α

Μάνα μου, τζιειν' οἱ ὠμορφοὶ οἱ τόποι τοῦ χωρκοῦ μου,
Τὰ δάση, τὰ κρυὰ νερά, ὁ σιοῖνος, τὰ βουνά,
Ἡ ἀροδάφη, ὁ πλάτανος, τ' ἀμπέλιν τοῦ τζιουροῦ μου. . .
Θεγέ μου, γρόνια δία μου πέρκι τὰ δῶ ξανά. . .

Χάραμαφ φοῦ νὰ σηκωσῶ νὰ θκῶ πὰς στὸ ἐκκλήσιν
Ποὺ τζηλαδοῦσιν ἀνενοιας χαρούμενα πουλιά,
Νὰ σιήσω τζιὲ νὰ πκιῶ νερόδ δροσᾶτομ ποὺ τῆς θρύσιν,
Νὰ μὲ τζιοιμήσει ὠμορφα στ' ἀγκάλια τῆς ἡ ἐλήθ. . .

Νὰ θκῶ στήμ μούτιν τοῦ βουνοῦ τὸ φῶς νὰ μὲ σκουλλήσει,
Στὴν ἀπλωσοῦραν τ' οὐρανοῦ νὰ ξημολοθῶ,
Νὰ μ' ἀγροιζιήσ' ὁ Πλάστης μου τζιὲ νὰ μὲ εὐλόησει,
Νὰ μοῦ φωνάξει ὁ Γριστός τζιὲ νὰ πολοθῶ. . .

Μάνα μου, τὰ γρονάτζια μου τζιὲ πᾶν τζιὲ καταλυοῦνται,
Καταχαραμιτεύκονται στήμ μαύρηξ ἐξηθηκιάν.
Καμοὶ παιδέκουδ δέρνομ με σβύννουξ ξαναγενιοῦνται
Τζι' ἀνοιῖουν κόντρας στὴν καρκιὰν ἀγιάτρευτῆς βαθκιάν!

Θεγέ μου, σ' ὄσους σγιάν τζιὲ μὲν πονοῦν τζιὲ λυοῦν τζιὲ στάσσουν,
Βάραμοδ δόστους, πομονὴν νὰ παρηρηθοῦν,
Δόστους τῆγ καλωσύνης Σου, τὸμ πόνον τους νὰ θράσσουν
Ἔς τὴν ἡμέραν τῆγ γλυτζιάν πῶν νὰ λευτερωθοῦν!

ΧΡ. ΚΑΡΜΙΟΣ

ΑΠΑΝΩ ΑΠΟ ΤΟ ΠΡΟΣΚΕΦΑΛΙ ΤΟΥ ΡΟΛΑΝΔΟΥ

Νά μᾶς ἀπολείψει τ' ἀχιτιδοβόλημα τῶν ματιῶν σου;
 Νά ξενιτεφτοῦν ἀγύριστα τὰ περιστέρια
 τῆς χρυσῆς λαλιᾶς σου;
 Ὁ χεῖμαροστῶν αἰσθημάτων μας, γιὰ Σένα,
 νά γίνει ρηχός;
 Νά σέ κλάψουν τὰ μάτια νεκρό,
 νά σέ φιλήσουν τὰ χεῖλη ἄψυχο;

(Τί θᾶναι μιὰ μνήμη ἀεροβατοῦσα:
 ἡ μνήμη μας;...
 Τί θᾶναι μιὰ ψυχὴ ἐκτροχιασμένη:
 ἡ ψυχὴ μας;...)

Ν' ἀποζητοῦν τὰ κλαριά τῶν φυτῶν,
 στήν αὐλή μας, τ' ἀπαλό τ' ἄγγιγμά σου;
 Τρεχαντήρια οἱ γνώριμές σου παιδοῦλες
 νά φτάνουν, μαζί σου νά παίξουν.
 Νᾶρχεται ἡ ἀνατολὴ νά μὴ σέ θρίσκει ζύπνιο,
 νᾶρχεται ἡ δύση, χωρὶς τὰ χρυσόξανθά σου μαλλιά
 ν' ἀποχαιρετήσῃ μ' ἓνα φίλημά της;...
 (Ἐλπίδα, πάρε τοῦ θεοῦ τὸ χέρι κι' ἀποκοίμησέ μας...)

Νᾶναι γυρισμένο στὸν τοῖχο τὸ κάντρο
 ποὺ περικλείνει τὴ μορφὴ σου'
 νᾶναι κλεισμένα στὸ ντουλάπι
 τὰ ὅσα παιγνίδια λάτρεψες...
 Νά σέ καλοῦν γιὰ τὸ σκολιὸ τὰ παιδάκια...

Κι' ὅταν δὲν σωπαίνουν τὰ μάτια μας,
 κι' ὅταν ἡ μνήμη κρατᾷ τὴ μορφὴ σου,
 ὁ χαμὸς νά σέ φέρνει πιὸ βαθιὰ
 στὴ ψυχὴ, πιὸ κρουστά στὸ μυαλό.

Ἄς εἶναι θραχνᾶς ἄς εἶναι τυφῶνας'
 θάρτει τὸ ζύπνημα νά μᾶς ἡμερέψει,
 θάρτει ἡ ἀπανεμιὰ νά μᾶςπραῦνει.
 Θάρτουν ξανά τ' ἀεροφίλητα παιγνιδίσματα
 τῶν ματιῶν σου νά μᾶς φιλέψουν.
 Θὰ κουδουνίσουν χαρμόсуна τὰ λογάκια σου...

(Περίπαθη θᾶναι τριγῶνα ἡ μνήμη μας,
 νά σ' ἀγκαλιᾶζει!
 Ἀκύμαντη θᾶναι ἡ ψυχὴ μας μιὰ λίμνη,
 νά σέ λικνίζει!...)

II

Ἔσταξαν τὰ μαργαριτάρια μιᾶς ἀνάστασης
 καὶ κύλησεν ἡ νύχτα...
 Ὁραιοπλούμιστο τ' ἀτλάξι τῆς ποδιᾶς σου
 καὶ ζοῦμεν στήν πολιτεία τοῦ γέλιου σου,
 ξανά οἰσθηλάτες μιᾶς πορείας...
 Οἱ λεπτεπίλεπτοι κραδασμοὶ τοῦ πόνου,
 ποὺ μᾶς πέτρωσαν τὴν καρδιά,
 τ' ἀδρὸ φῶς τῆς ἐλπίδας, ποὺ φώτισε
 τ' ἄντρο τῆς ὀλονύχτιας ζήσης μας,
 οἱ ταντέλλες τῆς σωτηρίας ποὺ μᾶς ζώνουν,
 ὅλα ἔχουν μιὰ γλῶσσα:
 τὴ γλῶσσα τοῦ ἐξάστερου ἀπείρου...
 Οἱ βελανιδιᾶς θροῖζουν γιὰ Σένα.
 τὰ πιὸ λυρικά τῆς χαμόγελα
 σοῦ τ' ἀποστέλλει ἡ πούλια:

τὰ μάτια σου ἀποκλέβουν τεχνικά
τὴ λάμψη τῶν ἀπόκρυφων ζαφειριῶν!....

Γιὰ Σένα, Ρολάνδε, γιὰ Σένα,
ἀποστειρώνω τὴν ἐπίγεια ἐπίδοσή μου
στὸν κόσμον ποῦ ζῶ!...
Γιὰ Σένα, Ρολάνδε, γιὰ Σένα!...

ΤΩΝΗΣ ΜΕΛΑΣ

ΠΙΚΑΝΤΙΛΛΥ

Μ' ἓνα κασκόλ ριγμένο στοὺς ὤμους,
μὲ τὴ τσάντα γεμάτη ὑποσχέσεις γιὰ τὴν αὔριο,
γιὰ τὴν μελλοντικὴ ἀνάταση,
μ' ἓνα βλέμμα πυρό, ποῦ ἀνάβει
πίσω ἀπ' τὶς ἀνοιχτές γρίλλιες
τοῦ ἐρχόμενου πόθου,
εἰσέρχονται μέσα στὸ χῶλλ
οἱ κοσμικὲς Ladies.

Ἐνα ξανθὸ κεράσι,
τὸ ἄρωμα τοῦ ὄνειρου,
πολύχρωμη συμφωνία ἔαρινῶν ρεμβασμῶν
κάτω ἀπὸ τὰ κόκκινα λαμπιόνια
μαγικοῦ φεστιβάλ,
ἠλεκτρίζει τὴ σκέψη παραπαίουσα
στὴν ἄκρη τοῦ πεζοδρομίου...

Στὴν ἀγνοφώτιστη ὠχρὴ κουρτίνα
τοῦ Soho Square
πηγαινόρχονται λησμονημένες σιλουέτες,
ἕστερα ἀπὸ τὸ ψιχάλισμα τῆς θροχῆς
μπροστὰ στὶς ἄνομες ταπέλλες
ἔρωτα διαφημισμένου.

Ὅταν ἡ φωνὴ τῆς γλυκεῖας ὀδύνης,
πνιγμένη μέσα στὸ μισοσκόταδο,
ριγμένη στὸ πράσινο πάρκο,
ἀναπνέει βαρειά τὴν ὀμίχλη
σ' ἓνα ἀγῶνα ἀπεγνωσμένο,
ἕστερα ἀπὸ τὴν ἐγκαρτέρηση
θαμπῆς ἀναπόλησης,
χορεύουν στὸ ρυθμὸ τῆς τζάζ
οἱ σκιὲς τῶν εἰδώλων.

Στὸ λεωφορεῖο ἔχει νεκρώσει ἡ ἀγωνία
τῆς νόμιμης ρουτίνας,
τῆς σπασμαδικῆς ἀλλαγῆς
ἀνεπιθύμητων πόθων
μέσα σὲ γνώριμα πρόσωπα βίαιας σκέψης.
Μόνο οἱ σειρήνες τῶν καραβιῶν,
σὰ μουσικὴ ὑπόκρουση, συνοδεύουν
τὴν πρωτόγονη ἱστορία τῶν ἀνθρώπων
καὶ θυμίζουν τὴν αἴγλη
ἀσίγαστων κυνηγῶν τῆς ἰδέας,
ἀνάμεσα στὴ χλιδὴ καὶ τὴ δόξα
τοῦ αἰωνίου ἀπόγονου,
στὸ πολύβουο σταυροδρόμι
τοῦ Piccadilly Circus.

MIX, ΙΑΚ, ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

ΕΚ ΠΡΟΜΕΛΕΤΗΣ *

Κείνο τὸ βράδυ ὁ Δημοστένης θυμήθηκε τὸν Κωστή. Παρουσιάστηκε μπροστά του τὴν ὥρα ποὺ κείνος ἔτρωγε μονάχος τὴ ντοματοσαλάτα του, τὶς ἐλλῆς καὶ τὸ κρεμμύδι. Στάθηκε ὀρθίος μὲς στὴ μέση τῆς κάμαρας σὰν στυλός, μ' ἓνα λεπτὸ μὰ γερὸ ραβδί στὸ χέρι, ποὺ τὸ χτυποῦσε κατὰ κανονικὰ διαστήματα πάνω στὴ μπότα του.

—Καλὴ ὄρεξη!

Κι' εἶχε μέσα ἡ φωνὴ του ἀναμφισβήτητα μιὰ γερὴ δόση εἰρωνείας ποὺ ὁ Κωστής τὴν κατάλαβε.

Κείνος τὸν κοίταξε ἀπ' τὴ μέση καὶ κάτω κι' ἡ καρδιά του λαχτάρισε σὰν λαχταρᾶ ἡ καρδιά τοῦ ποντικοῦ στὰ νύχια τοῦ γάτου. Ὅση αὐτοπεποίθηση μπόρεσε νὰ μαζέψει τὶς τελευταῖες μέρες πάει, χάθηκε μεμιάς. Κείνο τὸ ραβδί πρὸ πάντων μαγνήτισε τὴ ματιά του. Δὲν μποροῦσε νὰ τὴν ξεκολλήσει ἀπὸ πάνω του.

—Κόπιασε!

—Δὲν σοῦ ζήτησα τὸ φαί σου! Ἦρθα γιὰ παράδες. Πλερώθηκες βέβαια!

Ὁ Κωστής μούδιασε. Ἐλπίζε ν' ἀποφύγει τὸν κίνδυνο τοῦτο ὡς νὰ μπορέσει νὰ πεταχθῆ ὡς τὸ χωριὸ του γιὰ κείνη τὴν ὑπόθεση. Ἄν εὑρίσκε καμιὰ γυναίκα θάπρεπε νὰ τῆς δώσει κάποια προκαταβολὴ βέβαια.

—Ναί, μὰ... ξέρεις...

Τὸ μούδιασμα μεγάλωσε. Ὁ Δημοστένης ἔκανε δυὸ-τρία ἀποφασιστικὰ βήματα πρὸς τὸ μέρος του.

—Τὶ μὰ καὶ ξεμά, ρέ, καὶ μασᾶς τὰ λόγια σου! Τὶ εἴπαμε τὶς προἄλλες!

—Καλὰ, Δημοστένη, δὲν εἶπα καὶ τίποτε. Θὰ σοῦ δώσω δυὸ λίρες.

—Τὸν κακό σου τὸν καιρό! Θὰ μοῦ δώσεις πέντε!

—Πέντε; Μὰ λες-ἔλες πέντε πῆρα. Κι' ἀκόμα μιὰ βδομάδα δουλειὰ ἔχω. Οἱ Αἰγύπτιοί μου φεύγουν. Τὶ θὰ πῶντα σὲ μιὰ βδομάδα; Καὶ τὶ ἄλλη δουλειὰ θὰ βρῶ ὕστερα; Πῶς θὰ περάσω γὼ καὶ τὰ παιδιὰ μου!

—Κόψε τὸ λαιμό σου! Καὶ μὴ μοῦ ξαναφέρεις τὰ παιδιὰ σου, γιὰτὶ σοῦ τὴν ἔφερα κατακέφαλα! Ὅλη μέρα μὲς στὴν αὐλὴ μου εἶν' οἱ μπαστάρδοι σου. Λὲς καὶ δὲν βρίσκουν τίποτα νὰ τσιμπήσουν στὸ σπῆτι μου; Νά, τοῦτη δῶ ἄρπαξε χτῆς τὸ κρέας ἀπ' τὴν κατσαρόλα καφτὸ καί, κόντεψε νὰ κάψει τὰ δάχτυλά της ἡ ἀχόρταγη!

Τὸ κορίτσι ποὺ παρακολοῦθοῦσε τὴ συζήτηση μαζεμένο σὲ μιὰν ἄκρη, κατακοκίνισε καὶ τὰ μάτια του ἀνοιξαν διάπλατα, σὰ νάθελαν νὰ πεταχτοῦν ἔξω ἀπ' τὶς κόχες τους.

—Ἐγὼ, θεῖε;

—Σκασμός! Νὰ μὴ στὴν κατεβάσω κατακέφαλα τώρα! Ἄιντε, Κωστή, καὶ βιάζομαι, ἔχω τὴ δουλειὰ μου ἐγὼ! Δὲν εἶμαι ἀδειανὸς σὰν ἐσένα.

Ὁ Κωστής μ' ἓνα στεναγμὸ καὶ μ' ἓνα τοεμούλιασμα τοῦ κεφαλιοῦ ἔβγαλε τὸ χέρι στὴν τζέπη τοῦ παντελονιοῦ, ἔβγαλε τὶς πέντε λίρες καὶ ταῦ τὶς ἔδωσε. Ὁ Δημοστένης τὶς ἄρπαξε καὶ βγήκε τρεχτός, βιαστικὸς νὰ προκάνει τὶς δουλειές του, γιὰτὶ δὲν ἦταν ἀδειανὸς αὐτὸς σὰν τὸν Κωστή.

Ὁ Κωστής ἔμεινε ἀπένταρος πάλι. Τὰ σχέδιά του θὰ χαλάσουν. Τὶ θὰ πάρει σὲ μιὰ βδομάδα ποὺ τοῦ μένει; Δυὸ λίρες; Καὶ καμιὰ ἀπ' τὰ λαχανικὰ καὶ κάτι λίγα μῆλα ποὺ τοῦ ἔμειναν, τρεῖς. Δὲν ἔχει ὅμως ἔξοδα ὅλη τὴ βδομάδα; Καὶ τὴν ἄλλη καὶ τὴν ἄλλη; Βλέπεις, ὁ Δημοστένης καὶ γιὰ τὸ χρέος θέλει νὰ πληρῶνεται καὶ βερεσὲ ἄλλο δὲ δίνει. Κι' ἂν πεῖ νὰ ψωνίσει ἀπὸ κανένα ἄλλο μπακάλη, ἀκόμα κι' ἂν βρεθεῖ κανένας χριστιανὸς νὰ τοῦ κάνει εὐκολία, ποὺ νὰ τολμήσει! Θὰ γίνεῖ ἐπανάσταση!

Ἄσχημη ἡ κατάσταση. Καὶ τὸ χειρότερο, τὸ καλοκαίρι βρίσκεται στὸ τέλος του, οἱ ξένοι φεύγουν, τὰ λαχανικὰ του καὶ τὰ μῆλα ἀκόμα λίγο καὶ τελειώνουν, τί θὰ γίνεῖ! Καὶ πῶς θὰ φέρεῖ καὶ γυναίκα! Νὰ τὴν κάνει, τί; Νὰ ἐξακολουθήσει ὅμως αὐτὴ ἡ αἰσχρὴ κατάσταση; Ὡς ποῦ; Ὡς πότε; Ἀρχισε πάλι ἡ ἀπελπισία νὰ τὸν συνεπαίρνει. Σκλάβος γεννήθηκε, τέλος πάντων; Σκλάβος τοῦ ἑαυτοῦ του, σκλάβος τῶν ἄλλων, σκλάβος αἰώνιος;

Ἦρθανε στὸ νοῦ του τὰ λόγια τοῦ γέρο-Μιχάλη. Τί μπορεῖ νὰ τοῦ κάνει, ἀλή-

* Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο.

θεια! Τί δύναμη ἔχει ἀπάνω του; Θά τὸν πληρώσει βέβαια, δὲν θά τοῦ τὰ φάει τὰ λεφτά του. Μὰ σιγά-σιγά, μὲ τὴν ἡσυχία του. Ὅποτε εὐκολυθεῖ. Ἄν βρεῖ καμιὰ γυναίκα κατάλληλη, ὅπως λέει ὁ γέρο-Μιχάλης, καὶ δουλεύουμε κι' οἱ δύο, θά τὰ βολέψει μὴ χαρά. Καὶ τὸ χρέος του νὰ ξεπληρώσει καὶ νὰ παρουσιάζεται σὰν ἄνθρωπος στὴν κοινωνία.

Ναί, μὰ τί δουλειὰ μποροῦν νὰ κάμουν! Κι' ἔπειτα, ἔχει καμιὰ γυναίκα ποῦ θά δουλεύει γιὰ λόγου του; Τί πάει νὰ κάνει δηλαδή; νὰ φέρι μιά γυναίκα νὰ τὴν ἐκμεταλλεύεται; Ὅσο παλαβὴ καὶ νάσαι, θά τὸ δεχτεῖ; Κουταμάρες εἶν' αὐτὰ ποῦ τοῦλεγε ὁ γέρος. Καὶ πιὸ κουτὸς αὐτός, τάχαψε. Μὰ σὰν ἡ ψυχὴ σου ἀποζητᾷ κάτι ἀρπάχεται ἀπ' τὰ πιὸ ἀπίθανα στηρίγματα.

Ἄ, ὄχι, ὄχι, δὲν εἶν' ἔτσι ποῦ πρέπει νὰ μποῦν τὰ πράματα. Χρειαζέται μιά γυναίκα. Πολὺ καλά. Μιά γυναίκα νὰ τοῦ μαγειρεύει, νὰ τοῦ πλένει, νὰ τὸν περιποιεῖται, τέλος πάντων. Κι' ὕστερα νὰ τὸν βοηθάει καὶ στὰ χτήματα. Καὶ θά τὴς δίνει ἕνα μηνιάτικο καὶ θά τὴν ταΐζει. Τὰ χτήματά του ὅμως εἶναι λίγο. Τὸ χειμῶνα πρὸ παντὸς μερικὲς μέρες τσάπισμα, μερικὲς μέρες κλάδεμα τῶν ἀμπελιῶν καὶ τίποτ' ἄλλο. Ἔ, τὸν συμφέρει; Ἄπ' τὴν ἄλλη μεριά μπορεῖ νὰ τὴν στέλλει νὰ ξενοδουλεύει καὶ νὰ παίρῃ αὐτὸς τὰ μεροκάματα; Δὲν πάει!

Ἐκινᾷ ἀπὸ λανθασμένη βάση. Δὲν εἶν' ἔτσι ποῦ πρέπει νὰ σκεφτεῖ. Θέλει μιά γυναίκα γιὰ τὸ σπίτι νὰ τὸν περιποιεῖται. Ἐχει καλῶς. Κι' ὅταν ἔχει δουλειὲς στὰ χτήματα νὰ τὸν βοηθάει καὶ στὰ χτήματα. Δὲν ἔχει δουλειὲς ἔξω, θά κάθεται σπίτι. Καὶ θά τὴς δίνει ἕνα τόσο τὸ μῆνα. Νὰ ἡ ὀρθὴ βάση. Μπορεῖ νὰ τὸ βολέψει ἔτσι;

Ὁ Κωστής χαμογέλασε εἰρωνικά. Δὲν μπορεῖ νὰ τὰ βολέψει ἔτσι καὶ θάχει γυναίκα νὰ τὴς πληρώνει μισθὸ καὶ νὰ τὴν ταΐζει; Τρελλάθηκες, ρε Κωστή; Τώρα ὁ Κωστής γέλασε δυνατὰ. Στὸ τέλος χαχάνισε.

Ἄ, ὅλες τούτες οἱ σκέψεις βασάνιζαν τὸν Κωστή γιὰ μέρες. Λύση δὲν εὔρισκε. Μπρὸς γκρεμὸς καὶ πίσω ρεύα. Στὸ μεταξύ πλησίαζε ἡ Κυριακὴ, ποῦ θάπαιρνε τοὺς τελευταίους παράδες ἀπ' τοὺς Αἰγυπτίους. Τὴ Δευτέρα πρῶτ' εὔγυα. Ἦταν πιὰ προχωρημένος Σεπτέμβρις. Ὑστερα ἀπ' τὰ ψῶνισ, ποῦχε νὰ κάνει, εἶναι ζήτημα ἂν τοῦ ξεκαθάριζαν τρεῖς λίρες καὶ μ' αὐτὲς θά δρασκελίζε τὸ κατώφλι τοῦ χειμῶνα καὶ θάμπαινε στὸ ἄγνωστο.

Θὰ ξενοδούλευε βέβαια, δὲν θά χανάταν. Σκαφτιάς στὰ ξένα χτήματα, πουργὸς στὰ χτίσματα, γκαρσόνι σὲ κανένα καφενεῖο, ξυλοκόφτης στὸ δάσος. Πάντα του δούλευε σὰν εἶχε ὄρεξη γιὰ δουλειά, ἔστω καὶ μὲ μικρὸ μεροκάματο, ὅσο γιὰ νὰ περνᾷ. Φτάνει νὰ τὸν ἄφινε ἡ καταραμένη ἡ ἀρρώστεια. Ἀκαμάτης δὲν ἦταν. Μόνο ποῦ μὲ τὸ μεροκάματο χαίρει δὲν βγάζεις. Χειμῶνας μπαίνει, βροχές, χιόνια, παγωνιές. Θέλεις δὲ θέλεις ἀναγκάζεσαι νὰ κλείνεσαι μῆσα καὶ νὰ τρῶς ἀπ' τὰ ἔτοιμα. Κι' ἂν δὲν ἔχεις ἔτοιμα χρεώνεσαι.

Μ' αὐτὲς τὶς συνθήκες βέβαια εἶναι δύσκολο νάχεις καὶ γυναίκα! Σὰν εἶναι βέβαια ἡ γυναίκα σου τὸ πράμα διοφέρει. Δὲν θά τὴς δίνεις μηνιάτικο! Ἄν ἔχεις τὴς κάνεις φουστάνι καὶ παπούτσια. Σὰν δὲν ἔχεις μπαλῶνει τὰ παλῆα. Καὶ σὰν δὲν ἔχεις νὰ τὴς δώσεις γιὰ φαῖ πορὰ μόνάχα ἕνα ξεροκόμματο, θά γκρινιάζει βέβαια, μὰ θά ὑποκύψει. Τί νὰ κάνει; Μὰ μιά γυναίκα ξένη; Ὅχι, ὄχι, παραλογίζεται. Τοῦ ἀνοιξε τὴν ὄρεξη ὁ γέρο-Μιχάλης. Καὶ κείνος ὁ μπουνταλὴς ἔφτασε ὡς νὰ ὀνειρεύεται, πῶς μπορεῖ νὰ βρεῖ καὶ καμιὰ νέα κι' ὁμορφὴ! Χά! χά! χά!...

Εἶναι κι' ἕνα ἄλλο ζήτημα ὅμως ποῦ πρέπει νὰ τὸ σκεφτεῖ κι' αὐτό.

—Ἄς ποῦμε πῶς βρίσκω μιά γυναίκα πρὸς τόσα τὸ μῆνα. Ὡσπου ἔχει δουλειὲς στὰ χτήματά μου πάει καλά. Τὶς ἄλλες μέρες αὐτὴ θά μῆνει σπίτι κι' ἐγὼ θά ξενοδουλεύω. Ἄς ποῦμε πῶς βρίσκεται μιά δουλειὰ καὶ γιὰ κείνην, νὰ βοηθᾷ σὲ κανένα χτίσμα, ἢ νὰ δουλέψει σὲ χτήματα. Τὸ μεροκάματό της, βέβαια, θά τὸ πάρει ἡ ἴδια. Εἶναι δικό της. Εἶναι ὅμως δίκαιο ὅσες μέρες ξενοδουλεύει νὰ τὴς κόβω ἀνάλογα ἀπ' τὸ μισθὸ της. Καὶ γὰ ἐγκολύνομαι καὶ κείνης τὴς συμφέρει. Κι' ἔτσι τὰ πράματα μποροῦν νὰ βολευτοῦν μὴ χαρά.

Τοῦτ' ἡ κομπιάνη σὰν νὰ τὸ ἄρσενε! Καινούργιες ἐλπίδες τὸν ἀναζωογονήσανε. Ἄρχισε πάλι νὰ βλέπει καθοροὺς ὀρίζοντες.

—Κανένας δὲ χάνεται, ἀδερφέ! Φτάνει νάχεις μυαλὸ νὰ σκέφτεσαι καὶ θέληση νὰ κάνεις κείνο ποῦ κρίνει τὸ μυαλὸ σου σωστό.

Κι' άπάνω σ' αυτό άποφάσισε νά περιμένει ώς νά φύγουν οί Αιγύπτιοί του, ζυγιάζοντας τὸ πρᾶμα καλύτερα στὸ μυαλό του ὡς τότε.

* * *

Οί Αιγύπτιοι φύγανε, φύγανε κι' οί περισσότεροι άπ' τούς ξένους. Άκόμα καμιά βδομάδα καί τὸ χωριὸ θά ἐρήμωνα. Μεγάλα νέφη ἄρχισαν ἀπὸ μερικές μέρες νά σωριάζονται στὸν οὐρανό, καί ψυχρὸς ἀέρας νά φυσᾷ. Θάρχιζαν τὰ πρωτοβρόχια.

Πάει ἡ δουλειὰ τοῦ θειούχου. Τέλειψε. Κάτι λίγα λαχανικά πού εἶχε ἀκόμα πουλιόντουσαν πειὰ φτηνά, τώρα πού φύγαν οί ξένοι. Ὁ Κωστής ἔβγαλε τὶς τρεῖς λίρες πού τὸν ἀπόμειναν περίσσευμα καί τὶς χაΐδεψε.

—Πῶς δὲν ἦρθε ὁ Δημοστένης νά μᾶς τὶς πάρει κι' οὐτές; συλλογίστηκε. Μὰ δὲν σφάξανε! Φονῆς γίνομαι, μὰ δὲν βγάζει ἄλλη δεκάρα ἀπὸ πάνω μου!

Ξημέρωσε ἡ Δευτέρα. Δουλειὰ δὲν εἶχε. Σεργιάνισε στὰ καφενεῖα. Δὲν ἦταν βία νά ψάξει γιὰ ἄλλη δουλειά.

—“Ε, τί γινόμαστε τώρα! Θά πάμε στὸ χωριό;

Τόλεγε, τὸ σκεφτόταν καί λοχαροῦσε ἡ καρδιά του. “Ενοιωθε νά τὸν πιάνει σὰν ἓνα σύγκρου.

—Τέλος πάντων δὲν ἔχω θέληση. Δὲν εἶμαι ἄνθρωπος ἀποφασιστικός. Πρέπει νά βουτᾷ κανεὶς μὲς στὰ ὄλα. “Ετσι μπορεῖς νά πετύχεις! Άλλοίως μὲ τούς δισταγμοὺς καί τὴν πολλὴ σκέψη δὲν γίνεται τίποτε. Ὡστόσο ἡ ὑπόθεση εἶναι σοβαρὴ. Χρειάζεται ἰσχύς.

Τὴ ἐντύπωση ἄραγε θάκανε στὸ χωριὸ αὐτὸ τὸ πρᾶμα! Ὁ γέρο-Μιχάλης εἶπε πῶς δὲν θά τὸν κατηγορήσει κανεὶς. Ὁ Δημοστένης ὅμως; Ἡ πεθερά του; “Ενοιωσε καί πάλι σύγκρου, σὰν νά τοῦ χύσανε παγωμένο νερὸ στὴ ραχοκοκκαλιά. Τὸ ὅτι θά γίνουν μεγάλες ἱστορίες σὰν κάνει τέτοιο πρᾶμα δὲν εἶχε τὴν παραμικρὴ ἀμφιβολία. Ρεζίλι θά τὸν ἔκανε ὁ Δημοστένης σ' ὄλο τὸ χωριό, μπορεῖ νά τὸν χτύπαγε. Τὶ εἶχε νά χάσει; Μουχτάρης ἦταν. Ποίος τολμοῦσε νά τοῦ μιλήσει;

Ναί, μὰ τί θά γίνει! “Ετσι ὑποχεiriός του θάναι πάντα; Ὁχι, δὲν πρέπει νά τὸ συλλογίζεται αὐτὸ. Νά τὸν χτυπήσει; Μὲ ποιὸ δικαίωμα; Τί κι' ἂν εἶναι μουχτάρης; Άλλο πρέπει νὰ σκεφτεῖ, καί νὰ τὸ σκεφτεῖ καλά. Ἄν πραγματικά θά μπορέσει νὰ τὰ βγάλει πέρα. Εἶν' ἀλήθεια πῶς γιὰ τὴν ὥρα δὲν πολλοῦχει δουλειές, χτισίματα καί τὰ τέτοια. Κι' οί δουλειές τῶν περιβολιῶν ἀργοῦνε. Θάταν καλά νά περιμένει κανένα μῆνα. Καί στὸ μεταξύ νά δουλέψει γκαρσόνι σὲ κανένα καφενεῖο. “Ετσι θάχει καιρὸ μπροστά του νά ρωτήσῃ καί κάνα-δυὸ φίλους του, νά πάρει κι' ἄλλωνῶν τὴ γνώμη.

Εἶναι ὅμως κι' ἓνα ἄλλο. Θά βρεῖ γυναίκα στὸ χωριὸ του; Κι' ἂν δὲν βρεῖ ἀπὸ πού νὰ τὴν φέρει; Δὲν εἶναι καλύτερο νά ἐξετάσει, νά ρωτήσῃ, νά μάθει, ἂν βρίσκονται τέτοιες γυναίκες στὰ γύρω χωριά;

—Ξέρεῖς ὅμως πῶς αὐτὰ εἶναι δικαιολογίες; Δὲν τολμᾷς κι' ὄλο ἀναβολές ζητᾷς! Κι' ἀπὸ ἀναβολὴ σὲ ἀναβολὴ στὸ τέλος θά δεχτεῖς τὴ μοῖρα σου καί θά γίνεις σκλάβος τοῦ Δημοστένη γιὰ κολά.

Οὐφ! Νά πάρ' ὁ διάβολος γιὰ χαραχτήρα πού τὸν ἔχει! Τὸ παραμικρὸ ν' ἀποφασίσει χρειάζονται θεοὶ καί δαίμονες. Κι' ὅμως τὸ πρᾶμα εἶναι ἀπλούστατο. Θά κάνει ἓνα ταξιδάκι στὸ χωριὸ του, νά δεῖ τὴ μάνα του, πού ἔχει χρόνια νά τὴ δεῖ, νά βολιδοσκοπήσῃ τὰ πρᾶματα, νά τὰ ἐξετάσει ἐπὶ τόπου. Ἄν ὄχι τίποτε ἄλλο τουλάχιστο θά ὀδηγηθεῖ, θά μάθει, θά δεῖ τί γίνεται. Ἐνα μικρὸ ταξιδάκι θά κάνει. Σάμπως εἶναι μακρὰ; “Εξη ὥρες μὲ τὰ πόδια. Πῶς πάει μοναχὰ γιὰ τὴ γρηά του.

—Κάτι πρέπει νά πάρουμε τῆς γρηᾶς, σὰν πάω, πού ἔχει τόσο καιρὸ νά τὴν δᾷ. Λεφτὰ ἢ πρᾶματα; Πρᾶματα καλύτερα. Θά ψωνίσω ἀπ' τὸν Παναγὴ τοῦ Εὐστάθιου βερσεῖ. Θά λεφτερωθῶ πιά ἀπ' τὴν τυραννία τοῦ Δημοστένη. Δὲν τὸν φοβοῦμαι πιά! Κι' ἔπειτα μπορῶ νά κάνω κι' ἄλλοιῶς; Πρέπει νά ψωνίσω καί γιὰ τὸ σπῆτι. Σὰν θά πάω στὸ χωριὸ πρέπει νά μείνω τρεῖς-τέσσερες μέρες. Ξεκουράζουμαι κιόλας καί βολιδοσκοπῶ καλύτερα τὴν κατάσταση. Καί λεφτὰ δὲν ἔχω. Τί θά μοῦ κάνουν οί τρεῖς λίρες! Πρέπει νᾶχω μαζί μου λεφτὰ γιὰ καλὸ καί γιὰ κακὸ.

Τὴν ἄλλη μέρα μπῆκε ἀναπάντεχα στὸ μαγαζὶ τοῦ Παναγῆ. Κεῖνος παραξευέθηκε πού τὸν εἶδε.

—Πῶς αὐτὸ τὸ καλὸ, Κωστή; Σούκαψε τὸ βερσεῖ ὁ Δημοστένης;

Ὁ Κωστής τοῦ ἐξήγησε. Δὲν τοῦτε βέβαια ὄλες του τὶς σκέψεις, δὲν τοῦ ἀποκά-

λυψε τὸ σκοπὸ του. Ὡστόσο ὁ Παναγῆς τοῦδωσε ὅ,τι τοῦ ζήτησε. Κάπου τριῶν λιρῶν πράματα. Κι' ὁ Κωστής τὰ κουβάλησε σπίτι θριαμβευτικά.

Ἡ γρηὰ κοίταξε τὰ ψώνια μὲ ματιὰ παραξενυμένα, φιλόποτη.

—Σὰν πολλὰ πράματα μᾶς κουβάλησες ἀτόψε. Ξανάρχισε ὁ Δημοστένης νὰ σοῦ κάνει πίστωση;

—Κάναμε καλὰ οἱ δυὸ μας!

—Καὶ τί νὰ τὰ κάνεις τόσα πράματα καὶ τὰ πῆρες μαζεμένα!

—Σκέφτομαι αὔριο νὰ πάω στὸ χωριὸ νὰ δῶ τὴ μάνα μου. Κι' εἶπα νὰ τῆς πάρω καὶ μερικὰ πράματα. Ν' ἀφίσω καὶ στὸ σπίτι, γιατί μπορεῖ νὰ λείψω μερικὲς μέρες.

Τὰ μούτρα τῆς γρηᾶς συνέφιασαν μὰ δὲν εἶπε τίποτε. Ὁ Κωστής ἔκατσε νὰ φάει. Ἡ Νίτσα καθόταν στὴ γωνιά τῆς ἀμίλητη σὰν πάντα, μαυροντυμένη, σκυθρωπή, πλέκοντας τὸ χοντροκομμένο τῆς πλέξιμο μὲ τὶς κομμένες δελόνες. Ἡ γρηὰ ἐξαφανίστηκε.

Σὰν ἀπόφαγε ὁ Κωστής τραβήχτηκε παράμερα, ἔβλεπε τόνα πόδι πάνω στ' ἄλλο κι' ἄναψε ἕνα τσιγάρο εὐχαριστημένος. Μιά ἀπόλαυση, ποῦ σπάνια ἐπέτρεπε στὸν ἑαυτὸ του τελευταῖα.

—Ποῦ εἶναι ἡ γιαγιά σου; ρώτηξε τὴ μικρὴ.

—Δὲν ξέρω!

Ὁ Κωστής συνέχισε τὸ κάπνισμά του ἀδιάφορος. Σὲ λίγο ἀκούστηκαν διπλὲς περπατησιὲς στὴν αὐλή. Μπροστὰ βαρεῖες, συνοδευμένες ἀπὸ βιτσιῆς στὴν μπότα: ἀλάθητα τοῦ Δημοστένη. Πίσω τὸ ἀνάλαφρο βάδισμα τῆς γρηᾶς. Σηκώθηκε ἀπότομα ἀλαφιασμένος. Ἡ πρώτη του σκέψη ἦταν νὰ κοίσει τὰ ψώνια ποῦμειναν πεταμένα πάνω στὸ σεντούκι, ὅπως τάφερε. Μὰ δὲν τοῦ δόθηκε καιρὸς. Ὁ Δημοστένης βρέθηκε μπροστὰ του κοιτώντας τὸν κατάμαχα χωρίς ἡ ἐκφραση του νὰ δείχνει τίποτε. Μ' αὐτὸ ἴσως-ἴσως ἦταν ποῦ φόβιζε τὸν Κωστή περισσότερο.

—Ὡστε ὄλ' αὐτὰ τὰ ψώνισες ἀπὸ μένα βερεσέ! Τοῦπε ψευτοῦρεμα, δείχνοντας μὲ τὸ ραβδί τὰ ψώνια.

Ὁ Κωστής στριμώχτηκε στὸ μὴ περαιτέρω. Ἡ τόλμη ἦταν ἡ πιὸ φυσικὴ διέξοδος.

—Τὰ ψώνισα ἀπ' τὸν Παναγῆ, σὰν θέλεις νὰ μάθεις! Δικαίωμά μου δὲν εἶναι;

Ὁ Δημοστένης προχώρησε ἀκόμα ἕνα βῆμα πρὸς τὸ μέρος του. Τώρα πῆρε ὕφος ἀπειλητικό. Τὰ φρύδια του σμίξανε.

—Εἶναι δικαίωμά σου, βρέ χαμένε; Ἐόφλα πρῶτος τὸ χρέος σου, ρέ, κι' ὕστερα νὰ μιλάς γιὰ δικαίωμα! Γάϊδαρε τῶν γαιδάρων!

—Μὴ βρίζεις, Δημοστένη! Θὰ σὲ ξοφλήσω, δὲν θὰ σοῦ φάω τὰ λεφτά σου!

—Νὰ σὲ φάνε τὰ κοράκια! Ἡλίθιο πλάσμα! Δὲν ξέρεις τί σοῦ γίνεται, μαρέ! Πάρτα γρήγορ' ἀπ' ἐκεῖ! Πήγαινέ τα κεῖ ποῦ τάφες!

Τοῦτο ἦταν ἀναπάντεχο. Ὁ Κωστής τὰ χρειάστηκε. Μὰ δὲν ὑπῆρχε ἐκλογὴ.

—Δὲν εἶμαι δούλος σου νὰ μὲ διατάξεις νὰ κάνω κεῖνο ποῦ θέλεις! Θὰ ψωνίζω ἀπ' ὅπου θέλω! Καὶ γιὰ τὸ χρέος μου σὰν θέλεις κάνε μου ἀγωγή. Δὲν ἔχω δεκάρα νὰ σοῦ δώσω, σὰν θέλεις νὰ μάθεις!

—Τί εἶπες, βρέ;... Γιὰ ξαναπές το!...

Καὶ σήκωσε τὸ ραβδί. Ὁ Κωστής σήκωσε ἐλιστικῶδικοι τὰ χέρια γιὰ νὰ προστατέψει τὸ πρόσωπο, ὀπισθοχωρώντας ἕνα βῆμα. Ὁ Δημοστένης συνέχισε ἄγρια.

—Γιὰ ξαναπές το, βρέ σκύλλε! Δὲν ἔχεις δεκάρα νὰ μοῦ δώσεις;

Καὶ χυμῶντας ἀπάνω του τὸν ἄρπαξε μὲ τ' ἀριστερὸ του χερί ἀπ' τὸ μπράτσο καὶ τὸν ἔρριξε σὰν ποῦλο ποῦ σὸ σεντούκι τοῦσαν ριγμένα ἀνάκατα τὰ ψώνια. Ἡ γρηὰ τοὺς περιτριγύριζε ἀνήσυχη, ἐνῶ ἡ μικρὴ ἄρχισε νὰ κλαίει σιγαλά.

—Μάζεψέ τα γρήγορα καὶ πάρτα σὲ κείνον ποῦ στάδωσε!... Γρήγορα!...

Μὰ ὁ Κωστής δὲν ἔδωσε σημάδι ὑπακοῆς. Σηκώθηκε ἀπ' τὸ σεντούκι κι' ἔκανε νὰ χυμῆξει ἔξω, ἀμίλητος. Μὰ ὁ Δημοστένης ἀρπάζοντάς τον πάλι μὲ τὴ σιδερένια χερουκλα του τοῦδωσε μιὰ καὶ τὸν ἔρριξε κατάχαμα. Ταυτόχρονα σήκωσε τὸ ραβδί καὶ τοῦ τὴν ἔφερε στὴν πλάτη μὲ δύναμη. Ἡ γρηὰ ἀλαφιασμένη χυμῆξε μπροστὰ του.

—Μὰ γιὰ τὸ Θεό!... Θὰ τὸν σκοτώσεις!...

Ὁ Κωστής ἔβγαλε μούγκρισμα πόνου κι' ἔκρυψε τὸ πρόσωπο στὸ μπράτσο του, πεσμένος μπρούμυτα. Ὁ Δημοστένης ἔσκυψε, τὸν ἄρπαξε στὰ γερά του χέρια καὶ τὸν ἔρριξε πάλι μὲ δύναμη πάνω στὰ ψώνια.

—Κύριε ἔλεσον ἀπόψε!, θρήνησε ἡ γρηά. "Άσε τον, γυιέ μου, νὰ χαρεῖς, ἰκέτεψε. "Έχει πολλή ζωὴ μέσα του; Θὰ βρεῖς τὸ μπελᾶ σου!

—Μάζεψέ τα, ρέ, σοῦ λέω!, βρυχήθηκε καὶ πάλι ὁ Δημοστένης, χωρὶς νὰ δώσει προσοχὴ στὴ γρηά.

Κι' ἐπειδὴ ὁ Κωστής δὲν ἔδειχνε σημεῖα νὰ ὑπακούσει, σὰν τυφλωμένος ἀπὸ τὸ πάθος ὁ Δημοστένης τοῦ κατέβασε δυὸ διτσιῆς κατὰπλάτα, ποῦ ἀντήχησαν σ' ὄλο τὸ σπίτι. Ἡ γρηά ἔπεσε ἀπάνω του καὶ μὲ τὶς ἀσθενικὲς τῆς δυνάμεις πᾶσκιζε νὰ τὸν συγκρατήσῃ. Ἡ μικρὴ τινάχτηκε καὶ μὲ μιὰ στριγγλιὰ πετάχτηκε στὴν αὐλὴ κι' ἄρχισε νὰ οὐρλιάζει σὰν σκυλί.

—Παναγία μου!... Παναγία μου!...

—Πήγαινε, γυιέ μου, στὴ δουλειὰ σου, ἐπέμεινε ἡ γρηά κλαμουριστά, καὶ θ' ἀναστατώσουμε τὸ χωριό. "Άκου αὐτὴ τὴν παλαθὴ τσιριξίεις ποῦ βγάζει!

Κι' ἀφήνοντάς τον ἔτρεξε στὴν αὐλὴ νὰ ἡσυχάσει τὴ μικρὴ. Ὁ Δημοστένης στάθηκε γιὰ μιὰ στιγμὴ κοιτάζοντας τὸν Κωστὴ ποῦ μούγκριζε κουβαριασμένος στὰ πόδια του, τοῦδωσε μιὰ γερὴ κλωτσιὰ ποῦ τοῦ ἀπέσπασε πρὸ δυνατό μούγκρισμα, ἄρπαξε τὰ ψῶνια καὶ τοῦ τᾶρριξε σωρὸ ἀπὸ πάνω του καὶ βγήκε ὄξω. Ἐρριξε μιὰ μστιά στὴ μάνα του, ποῦ ἔμπαζε στὴν κάμαρα ἀγκαλιασμένη τὴ μικρὴ, ποῦ τώρα ἔκλαιε μὲ λυγμούς, κοὶ πετάχτηκε μ' ἓνα σάλτο στὸ δρόμο.

* * *

Ὁ Κωστής ἄργησε νὰ συνέλθει. Γιαγιά κι' ἐγγόνια ἔιχαν ἀπὸ ὥρα πλαγιάσει, τὰ φῶτα σβήσανε, κι' αὐτὸς ἦταν ἀκόμα ἐκεῖ πεσμένος, κουβαριασμένος, στὴ βάση τοῦ σεντουκιού. Μὲ κόπο μπόρεσε νὰ σηκωθεῖ στὰ πόδια του. Τὰ κόκκαλά του τὸν πονοῦσαν τρομερᾶ. Δὲν μπορούσε νὰ συγκρατήσῃ τὸ κλάμα, δὲν μπορούσε νὰ συγκρατήσῃ τοὺς λυγμούς. Κλάμα πείσματος, σκασίλος, λυγμοὶ ἀπελπισίας, ντροπιάσματος, ἐξευτελισμοῦ. Ἐτριξε τὰ δόντια του ἀπ' τὴ λύσσα.

—Ποῦ θὰ μοῦ πᾶς, ρέ Δημοστένη, ποῦ θὰ μοῦ πᾶς, μωρέ!...

Ποῦ θὰ τοῦ πάει; Τί θὰ τοῦ κάνει; Τί μπορούσε νὰ τοῦ κάνει; "Άχ!... "Άχ!... Δάγκωνε τὰ χέρια του! Νά, τώρα δὰ θὰ πάει στὸ χωριό του. Τούτη τὴ στιγμὴ θὰ ξεκινήσει. Καὶ θὰ φέρεῖ γυναῖκα στὸ σπίτι του. Κι' ὅποιος τολμήσει ἄς τὸν ἐμποδίσει! Τὴ γρηά θὰ τὴν διώξει. Τὴ σκρόφα! Τὴν προδότρα! Κι' ἂν θέλει ἄς πάρει μαζί της καὶ τοὺς μπαστάρδους τῆς κόρης τῆς! Ὁρα τους καλή!

"Έκανε νὰ βγεῖ ἔξω. Τὰ πόδια του δὲν τὸν σηκώνανε. Σκύλλισε. Τοῦ ρχόταν νὰ χτυπήσει τὸ κεφάλι του στὸν τοῖχο. Γύρισε πίσω ψηλαφητὰ μὲς στὸ σκοτάδι. Βρῆκε τὸ στρώμα του. Ρίχτηκε βαρὺς ἀπάνω. Μπρούμυτα. Βυθίστηκε στὴν ἀνυπαρξία. Οὔτε νὰ συλλογιστεῖ μπόρουσε, οὔτε νὰ οὐεροπολήσει. Οὔτε κἂν εἰκόνας ἐκδίκησης δὲν παρουσιάζονταν στὸ θολωμένο του μυαλό.

Κοντὰ στὰ ξημερώματα ἄρχισε νὰ ροχαλιζει.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ ΚΥΠΡΟΛΕΩΝ

(Ἡ συνέχεια στὸ ἐπόμενο).

ΣΤΟΥ ΠΡΩΪΝΟΥ ΤΙΣ ΕΥΩΔΙΕΣ

"Άκουσε γύρω τὰ πουλιά,
τρελλές φωνές ἔχουν σκορπίσει,
κι' ἡ θεῖα αὐγὴ δειλᾶ - δειλᾶ
τὰ πρῶτα ρόδα ἔχει χαρίσει.

Πέρα μακριάθε τὰ βιολιὰ
ἀκόμα δὲν ἔχουν σιγήσει,
καὶ κουρασμένα τὰ κορμιά
ἀπ' τὸ νυκτιάτικο μεθύσι,

σέρνουν μαζί νεκρὲς ψυχές
ἐνῶ, ὀλόγυρα στὴ φύση,
μὲς τοῦ πρωῒνοῦ τὶς εὐωδιές
ἡ νέα μέρα ἔχει ἀρχίσει.

ΑΝΤΩΝΑΚΗΣ ΕΥΓΕΝΙΟΥ

ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

ΠΟΛΥΠΛΕΥΡΟΣ Ο ΑΓΩΝΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ

Ἡ διαφοριστικὴ σταυροφορία τοῦ Ἑθνάρχου μας στὸ ἔξωτερικό ὑπῆρξε πέρα γιὰ πέρα ἐπιτυχής. Δὲν ἔφερε, βέβαια, μαζί του τὴν ἔνωση ὁ Μ. Ἀρχιεπίσκοπος. Ἐσπείρειν, ὅμως, τὴν ἰερή μας διεκδίκηση σὲ γῆ καλή, προβάλλοντάς την στὸ προσκήνιο τῶν συνειδησεων ὄλων τῶν ἐλευθεσάν ἀνθρώπων. Κι' ἔριξε ἀσφαλῆ τὰ θεμέλια τοῦ οἰκοδομήματος, πού, ἀπ' τὴ στιγμὴ αὐτή, καλούμαστε ν' ἀνεγείρουμε μὲ τὴν ἀποφασιστικότητά καὶ τὸν ἀγῶνα μας. Ἐνα ἀγῶνα ἐντατικό καὶ πολὺπλευρο, πού δὲν εἶναι νοητὸ νὰ στέκει πάντα μέσα στὸ στενὸ κύκλο τῶν συνηθισμένων πολιτικῶν μεθόδων.

Ἡ ἐθνικὴ μας ὑπόθεση στηρίζεται ἀπ' αὐτὸ σὲ ἰδιάζουσες συνθήκες. Καὶ βασικά, ὅσοι εἶναι δικοὶ μας φίλοι, εἶναι καὶ φίλοι τῶν κυριάρχων μας. Οἱ τελευταῖοι αὐτοὶ προβάλλουν, σὲ βάρος τοῦ αἰτήματός μας, τὶς πολιτικὲς καὶ στρατιωτικὲς τους δεσμεύσεις. Καὶ στ' ὄνομα τῶν διεθνῶν ἀνωμαλιῶν καὶ τῆς συμβολῆς τους στὴν κοινὴ δυτικὴ προσπάθεια γιὰ διατήρηση τῆς εἰρήνης δὲν ἐννοοῦν ν' ἀκούσουν νὰ γίνετα λόγος γι' ἀπόσπαση ἔδαφῶν ἀπὸ τὴν Αὐτοκρατορία τους. Κι' οἱ σύμμαχοι δὲν ἀντιδρῶν στὰ βρετανικὰ ἔξοχα. Χωρὶς, ἀπ' τὴν ἄλλη, νὰ τολμοῦν ν' ἀντιμετωπίσουν ἀρηνητικά τὶς δικές μας ἐκκλήσεις, πού εἶναι ὑποχρεωμένοι, ἀπὸ στοιχειώδη αὐτοσεβασμό, ν' ἀνέχονται μὲ φαινομενικὴ ἔστω, συμπάθεια. Πάντως εἶναι φανερὸ πὼς στὴ ζυγαριὰ τῶν φίλων βαραινέι, πρὸς τὸ παρὸν τοῦλάχιστο, ἡ ἀγγλικὴ ἐπιμονή. Ἀφοῦ στὶς σχέσεις τῶν λαῶν ἔξακολουθεῖ νὰ στέκει σάν ἰσχυρότερος νόμος ὁ ἐμπορικός τρόπος συναλλαγῆς. Κι' ἀφοῦ ἡ Ἑλλάδα τὰ καταφέρνει, κάθε φορὰ, νὰ παραδίδεται στὶς διπλωματικὲς θηλήσεις τῶν συμμάχων τῆς «ἀνευ ὁρα».

Πολιτολογία, θά πῆτε. Κι' ὅμως, σχέψεις ἀναγκαῖες πού μᾶς βοηθοῦν ν' ἀντιληφθοῦμε πὼς δὲ μπορούμε νὰ νικήσουμε μὲ τὰ πολιτικά μέσα μόνο. Τὰ ἴδια μέσα στὰ χέρια τῶν ἀντιπάλων μας εἶναι, εἰδαίε, ἀποτελεσματικώτερα. Γιὰ νὰ ἰσοφαρίσουμε καὶ νὰ κερδίσουμε ὑπεροχὴ χρειάζεται νὰ προσθεσοῦμε στὰ πολιτικά μέσα πού μπορούμε ν' ἀναπτύξουμε καὶ κάποιο δεύτερο ἢ καὶ τρίτο πα-

ράγοντα. Καὶ συγκεκριμένα τὸν ἠθικό παράγοντα καὶ τὸν παράγοντα τῆς παράδοσῆς μας καὶ τῆς σύγχρονης πολιτικῆς μας πραγματικότητος.

Καὶ γιὰ τὶς δύο, ὅμως αὐτὲς περιπτώσεις ἐπιβάλλεται ὀλοκληρωτικὴ κινητοποίηση τῶν πνευματικῶν μας ἀνθρώπων. Δὲν ἀρκοῦν οἱ μεμονωμένες προσπάθειες κι' οἱ σπασμοδικὲς ἐκδηλώσεις. Ὅλες οἱ ἀξίες δυνάμεις πρέπει νὰ συσπειρωθοῦν γύρω ἀπὸ τὴν Ἐθναρχία. Καὶ νὰ ὑπάρξει κοινὴ κατεύθυνση, καὶ συντονισμός στὶς διάφορες ἐνέργειες. Κι' ὅταν λέω πνευματικὸς ἀνθρώπου δὲν ἐννοῶ μόνον τοὺς ἐκπαιδευτικούς καὶ τοὺς λογοτέχνες. Εἶναι καὶ πολλοὶ ἄλλοι κύριοι —ἐπιστήμονες ἢ μη— ἱκανοὶ νὰ σκεφθοῦν γόνιμα καὶ νὰ προβάλουν ὀρισμένα πράματα καθαρὰ καὶ πειστικά. Οἱ ὥρες οἱ σημερινὲς ἐπιβάλλουν νὰ περιορίσουμε στὸ ἐλάχιστο τὶς προσωπικὲς μας ἔγνοιες καὶ φιλοδοξίες καὶ νὰ δοθοῦμε στὸν ἀγῶνα. Τὸ Πνεῦμα, ἀπὸ πάντα του, ἀποστολὴ ἔχει τὴν ὑπηρεσία τῆς ἐλευθερίας —τῆς κάθε ἐλευθερίας.

Μὲ τὴν πνευματικὴν κινητοποίηση, ὅπως διαγράφηκε πὸ πάνω, νὰ ἀναληφθῆ ἀμέσως συστηματικὴ διαφοριστικὴ προσπάθεια κατοχύρωσης τῶν συνειδησεων στὸ ἔσωτερικό. Καθημερινὴ ἐπαφὴ μὲ τὸ λαό. Καί, παράλληλα, μὲ ἔγγραφα μελετημένα, ἀγῶνας διαφώτισης τῆς διεθνούς κοινῆς γνώμης. Οἱ δικηγόροι μας νὰ ἀπευθυνθοῦν πρὸς τοὺς συναδέλφους τους τοῦ ἔξωτερικοῦ. Οἱ δημοσιογράφοι τὸ ἴδιο. Οἱ γιατροί, οἱ ἐκπαιδευτικοί, οἱ λογοτέχνες, οἱ ὀργανώσεις τῶν νέων κ.λ.π. Κι' ἐπειδὴ ἡ ὑπόθεσίς μας δὲν εἶναι μόνο κυπριακή, μὰ πανελληνία, ἀνάλογη πρωτοβουλία νὰ ἀναληφθῆ κι' ἀπὸ τὰ πνευματικὰ ἰδρύματα καὶ σωματεία τῆς ἐλεύθερης πατρίδας. Μὲ ἀντικειμενικὸ σκοπὸ νὰ κάμουμε ὅλους τοὺς φίλους τῆς ἀλήθειας, τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς Ἑλλάδας, καὶ φίλους τῆς Κύπρου.

Ἄλλο μέσο πρέπει νὰ εἶναι ἡ προσπάθεια συμμετοχῆς τῆς Κύπρου στὰ διάφορα διεθνή συνέδρια (ἐπιστημονικά, δημοσιονομικά, δημοσιογραφικά, καλλιτεχνικά κ.λ.π.) στὸ πλεῖον τῶν ἐκάστοτε ἑλληνικῶν ἀντιπροσωπειῶν. Ὅπως γίνεται τώρα μὲ τὸ Βυζαντινολογικὸ Συνέδριο, κι' ὅπως δὲν ἔγινε μὲ τὸ Μεσογειακὸ τοῦ Παλέριου, ὅπου ἀρχηγὸς τῆς ἑλληνικῆς ἀντιπροσωπείας ἦταν ὁ καθη-

γητής της 'Ιστορίας κ. 'Απ. Δασκαλάκης.

'Ακόμη επιβάλλεται η κυκλοφορία διαφωτιστικών φυλλαδίων και επιστημονικών μελετών με λαογραφικά, ιστορικά και αρχαιολογικά κυπριακά θέματα γενικού ενδιαφέροντος. Και περιπλέον—σημαντικώτατο αυτό— η κυκλοφορία, και στο έσωτερικό και στο ξωτερικό, ενός Τουριστικού 'Οδηγού (σάν αυτό που ετοιμάζουν η Ε.Κ.Σ. και ο Ε.Π.Ο.Κ.) που να δίνει αντικειμενικά την εικόνα του τόπου μας. Είμαι ντροπή μας να εξοικονομεί να πληροφορείται ο ξένος τα περί Κύπρου από έγχειρίδια άμεριών ή άγγλικές άποικιακές πηγές.

Κι' άφού ο λόγος για τουρισμό, τονίζω πώς η κάθε καλοκαιρινή περιόδός του μας δίνει έξαρστική ενκαρία διαφώτισης άπάνω στην έλληνική πραγματικότητα του νησιού μας και τους πολιτιστικούς και πολιτικούς μας προσανατολισμούς. Ενκαρία που θα μπορούσε να αξιοποιηθί με μιά έτησια «Έβδομάδα Κύπρου» —με μιά σειρά έορτασμών κι' εκθέσεων. 'Η Κυβέρνηση με τό «φρεστιβάλ» της κάνει, στο μεταξύ, τη δουλειά της. 'Εχουμε δικαίωμα να την αφήσουμε να πλαστογραφεί;

Δέν πρόκειται να προχωρήσω περισσότερο σήμερα. 'Αν κατανοήσουμε όλοι πώς η έπιτυχία του άγώνα μας στέκει, κυρίως, άπάνω στο έσωτερικό μέτωπο και την έσωτερική επαγρύπνηση, κι' άπάνω στη διαφώτιση των φίλων μας στο έξωτερικό— αυτό ήταν και τό νόημα των τελευταίων δηλώσεων του 'Εθνάρχη μας— θα καταλάβουμε και τό γιατί πρέπει να μελετηθούν και μέτρα σάν τά πιο πάνω.

'Η 'Ιστορία δέ συγχωρεί παραλείψεις. Κι' η πάλη για την 'Ελευθερία δέ μπορεί να χολώνει. 'Οφείλουμε να πράξουμε όλοι τό καθήκον μας στο άκέραιο. Κι' έδω και στην 'Ελλάδα. 'Οπου, με την παρουσία των ξένων δημοσιογραφικών πρακτορείων και των διαφόρων πρεσβειών, η κάθε εκδήλωση κερδίζει αυτόματα και προβολή διεθνή.

ΦΡ. Π. ΒΡΑΧΑΣ

Ο ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΕΛΛΗΝΩΝ ΛΟΓΟΤΕΧΝΩΝ ΚΑΙ ΤΑ ΔΕΚΑΧΡΟΝΑ ΤΟΥ

Στις 10 του περασμένου 'Οκτώβρη τό Διοικητικό Συμβούλιο του Συνδέσμου 'Ελλήνων Λογοτεχνών κυκλοφόρησε έγκύκλιο προς όλα τά μέλη

του, αναγγέλλοντας την ίδρυση παραρτήματος στην Κύπρο. Μιά παράγραφος της αναγγελίας μας ήταν πολύ σημαντική, γιατί έδινε στην πράξη αυτή του Συνδέσμου ένα πολύ ιδεολογικό χαραχτήρα. 'Η παράγραφος έλεγε: «'Ιδιαίτερα την ίδρυση του Παραρτήματος της Κύπρου πρέπει να την χαρακτησουμε και να την θεωρήσουμε συμβολικά σάν την πρώτη ένωση της μεγαλονήσου με τη μητέρα της 'Ελλάδα και σάν ένα άσπρο προμήνυμα της γρήγορης ολοκληρωτικής πολυπόθητης 'Ενωσής της». 'Ομολογούμε πώς η πράξη αυτή του Συνδέσμου μας έδωσε μια θέση στον νεοελληνικό πνευματικό κόσμο, τον έλεύθερο νεοελληνικό κόσμο, ύστερα από τις πιο παλιές έπιβουβείσεις της 'Ακαδημίας 'Αθηνών για την «'Εταιρεία Κυπριακών Σπουδών» και για τά «Κυπριακά Γράμματα». 'Οτι και άλλοι λογοτεχνικοί οργανισμοί της 'Ελεύθερης πατρίδας είχαν κινηθί, αλλάζοντας και τό καταστατικό τους, για να δεχτούν και μη έλεύθερους 'Ελληνες στους κόλπους των είναι γνωστό, έστω και άν δέν έχει ως την ώρα κατοποφορήσει η καθόλα εύγενική τους πρόθεση.

'Εχει συμπέσει η ίδρυση του παραρτήματος με ένα άλλο σημαντικό γεγονός για τον Συνδέσμο 'Ελλήνων Λογοτεχνών, τον έορτασμό των δεκαχρόνων του (1942—1952). Διαβάζοντας τον άπολογισμό του Συνδέσμου για τη δεκαετία της ζωής του βλέπουμε πώς ανάμεσα στα έφτά ιδρυτικά του μέλη είναι και ο γνωστός κύριος ποιητής και δημοσιογράφος (άπό χρόνια εγκατεστημένος στην 'Αθήνα) κ. Παύλος Κοιναίος. 'Επίσης στο καταστατικό του βλέπουμε ταχτικά μέλη του δυό άλλους κυρίους λογοτέχνες, τον γνωστό πεζογράφο κ. 'Ανδρέα Γεωργιάδη Κυπριόλεοντα και τον κ. Λ. Γιάλλουρο, διευθυντή του περιοδικού «Κρίκος» (όργανο του άποδήμου έλληνισμού, που θγαίνει στο Λονδίνο με ιδιότη και ιδιοκτήτη τον γνωστόν επίσης Χατζηπατέρα), όπως και τον κύριο πολιτικό έξόριστο, λογοτέχνη και δημοσιογράφο κ. Παντελή Μπίστη. 'Όλα αυτά άποτελούν δεσμούς σοβαρούς μεταξύ Συνδέσμου και κυπριακού πνευματικού κόσμου, ώστε να είναι υποχρέωσή μας ο χαροετισμός προς τον Συνδέσμο για τά δεκάχρόνά του και η σύντομη εξίστωση της όλης του δράσεως.

'Ο Συνδέσμος 'Ελλήνων Λογοτεχνών ιδρύθηκε στις 6 Δεκεμβρίου 1942, άκριβώς μες τις κρίσιμες στιγμές της

Κατοχής και είχε πρωταρχικό του σκοπό την οικονομική βοήθεια και την ηθική και εθνικήν εξύψωση του λογοτεχνικού μας κόσμου. Με συνεργασία και άλλου λογοτεχνικού σωματίου κράτησε ψηλά τον άγωνα της εθνικής αντίστασης στον πνευματικό τομέα, μένοντας από τότε ως τα σήμερα στενά προσηλωμένος στα έθνικά ιδανικά, μακριά από κάθε τάση κοσμοπολιτισμού στην πνευματική ζωή.

Η δράση του Συνδέσμου κατά τη δεκάχρονη του ζωή στους διαφόρους τομείς είναι η παρακάτω σε μεγάλη συντομία:-

Π ρ ο σ τ α σ ί α κ α ι π ε ρ ί θ α α λ ψ η μ ε λ ω ν κατά και μετά την Κατοχή από έπιχορηγήσεις διαφόρων κρατικών και ιδιωτικών οργανισμών, από μουσικοφιλολογικές γιορτές, από πωλήσεις βιβλίων. Ένέργειες για αποφυλακίσεις, συντάξεις, διορισμούς και τοποθετήσεις κατά και μετά την Κατοχή για μέλη και μη μέλη του Συνδέσμου (ως π.χ. για τον Ήλία Βενέζη τον καιρό της Κατοχής). Οικονομική ενίσχυση των λογοτεχνικών περιοδικών της Κατοχής (Καλλιτεχνικά Νέα, Τέχνη και Ζωή, Καλλιτεχνικός Κόσμος, 'Αργώ). Διάφορες επαγγελματικές διεκδικήσεις, που ξεχωρίζουν ως γενικής φύσεως ενέργειες, το 'Υπόμνημα του Συνδέσμου στο 'Υπουργείο Παιδείας για τη διάσωση του σπατιού του Παλαδιαμάντη και την μετατροπή του σε Μουσείο Παλαδιαμάντη και η προσπάθεια του για ίδρυση προθαντορίου για τους ανθρώπους των γραμμάτων.

'Ασπυγκρίτως ποιητή και σημαντική υπήρξε η καθαρώς πνευματική δράση του Συνδέσμου που συνοψίζεται στα εξής:-

Έ π έ τ ρ ε ι σ ι κ α ι φ ι λ ο λ ο γ ι κ ά μ ν η μ ό σ υ ν α σ τ ι σ α ἰ θ ο υ σ ε ς Παρονασσοῦ, 'Αρχαιολογικής 'Εταιρείας και Στέγης Γραμμάτων και Τεχνῶν για τον Παλαμά, Δροσίνη, Τέλλον 'Αγχα και άλλους. **Π ο λ λ ἔ ς δ ι α λ ἔ ξ ε ι ς** στις αἴθουσες 'Αρχαιολογικής 'Εταιρείας και άλλου διακεμένων στους εξής κύκλους: 1) Μορφές της Λογοτεχνίας μας (τους παλαιότερους λογοτέχνες ως τον Ξενοπούλο, Μαβίλλη, Κάλβο και άλλους). (β) Γενιά του 40 (Γεραλή, Ρουσιάνος, Περάνθης, Σιατόπουλος και πολλοί άλλοι). (γ) Ξένες Πνευματικές Μορφές (Κήτης, Σέλλεϋ, Πούσιν και άλλοι). (δ) Αισθητικά και Γραμματολογικά θέματα (ως τί είναι Ποίηση, Τέχνη και Πρα-

γματικότητα, ή αλγυπτιακή λογοτεχνία κ' άλλα). (ε) Λαογραφικά Θέματα (ως το Κρητικό δημοτικό τραγούδι, ή νησιώτικη άρχιτεκτονική και άλλα). (στ) Έθνικά, Ποικίλα και Σύμμικτα Θέματα (ως ή Κύπρος, ο Θεός. Κάτης και άλλα). (ζ) Ραδιοφωνικές 'Ομιλίες, 24 τόν αριθμό με τον γενικό τίτλο το «Χοροϊό». (η) Φιλολογικοί Διαγωνισμοί και Σύμπραξη με άλλες οργανώσεις σε πνευματικές εκδηλώσεις και (θ) Ψηφίσματα, 'Υποδοχές λογοτεχνῶν και τα παρόμοια.

Άπλα στην επαγγελματική και καθαρώς πνευματική δράση στέκει και ή εθνική δράση του Συνδέσμου από την όποία ξεχωρίζουν, (έκτός από τα ψηφίσματα και τα λοιπά για την Κύπρο) οί ὑ π α ἰ θ ο ς ι ε ς δ η μ ό σ ι ε ς ὁ μ ι λ ἰ ε ς μ ε ἔ θ ν ι κ ὸ π ε ρ ι ε χ ὸ μ ε γ ο σ τ ἰ ς σ υ ν ο ι ζ ἰ ε ς τ ῶ γ ' Α θ η ν ῶ ν, που δίνονταν από μερικά μέλη ως τους κ.κ. 'Αμπάτη, Στραμπολή, Σπ. Παναγιωτοπούλο και άλλους.

Τά σοβαρά αυτά έπιτεύγματα του Συνδέσμου Έλλήνων λογοτεχνῶν, μάλιστα στους πιο χαλεπούς καιρούς της 'Ελευθέρης Πατρίδας, του δίνουν μία αξία θέση μέσα στον νεοελληνικό πνευματικό κόσμο, αλλά συγχρόνως του δημιουργῶν περισσότερες υποχρεώσεις για το πνευματικό μέλλον του τόπου μας. Με την ίδρυση του παραρτήματος στην Κύπρο οί υποχρεώσεις και οί ευθύνες του ξεπλώνονται και στον υπόδουλο έλληνισμό. Εύχόμαστε ο Συνδέσμος με την ευσυνείδητη διοικητική προσπάθεια του τωρινού Συμβουλίου του (Σταμπολής, Μαρκάκης, Χιλιαδάκης, 'Αμπάτης, Τσιάκος, Σολομονίδης, Ρουσιάνος, Σιατόπουλος και Σολδάτος) να οδηγήσει πιο ψηλά το Σύνδεσμο και να λαμβάνει περισσότερο τη θέση του στο πνευματικό μας κόσμο. 'Ο άνθρωπος του πνεύματος ξαίρει πάντοτε πὸς ὅτι κ' ἂν κάμει έχει σειρά ἀτέλειωτη μπροστά του άλλων πραγμάτων που πρέπει να κάμει. Και δὲ δειλιά.

Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΣ

ΜΕΛΗΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

Με χαρά ή πνευματική Κύπρος επανείδε το διακεκριμένο Κύπριο διηγηματογράφο, Γραμματέα της 'Εταιρείας Έλλήνων Λογοτεχνῶν και Διευθυντή του 'Αθηναϊκού λογοτεχνικού περιοδικού «Πνευματική Ζωή» κ. Μελήν Νικο-

λαίδην, πού παρέμεινε στο νησί από τις 21 Μαρτίου μέχρι τις 11 Ἀπριλίου.

Ὁ κ. Νικολαΐδης, τοῦ ὁποῖου τὸ λογοτεχνικὸ καὶ δημοσιογραφικὸ ἔργο τυγχάνει μεγίστης ἐκτιμῆσεως τόσο στὴν Ἑλλάδα ὅσο καὶ ἐπὶ τὴν Κύπρο, ἔδωσε κατὰ τὴ διάρκειά της ἐδῶ παραμονῆς του τρεῖς διαλέξεις: Στὸν Πεζοπορικὸν Ὁμιλο Λάρανακος, μὲ θέμα «Πνευματικὸς καὶ ὕλικός πολιτισμός» (2 Ἀπριλίου), στὸν Ἑλληνικὸ Πνευματικὸ Ὁμιλο Κύπρου, μὲ θέμα «Σολωμὸς καὶ Παπαδιαμάντης» (7 Ἀπριλ.), καὶ στὸ Σύνδεσμο Κυριῶν Λεμεσοῦ, μὲ θέμα «Πηγὰὶ τῆς Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας» (10 Ἀπριλ.).

Τὰ «Κυπριακὰ Γράμματα» ἐπέλθουν σ' ἓνα ἀπὸ τὰ προσεχῆ τεύχη των νὰ δημοσιεύσουν τὴν ὁμιλία του «Πηγὰὶ τῆς Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας».

«Κ. Γρ.»

ΤΑ ΔΕΚΑΧΡΟΝΑ ΤΟΥ ΕΚΔΡΟΜΙΚΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ

Στις 12 Ἀπριλίου ὁ Ἐκδρομικός Σύνδεσμος Λευκωσίας γιόρτασε, στὴ Χαλεῦκα, τὴ συμπλήρωση δέκα ἐτῶν ἀπὸ τὴν ἰδρυσὴ του. Ἡ συγκέντρωση ὑπῆρξε πολυπληθῆς, ἡ δὲ ἀτμόσφαιρα ἐροταστικὴ καὶ ἐγκαρδία.

Ἵστερα ἀπὸ σύντομη ἱεροτελεστία ὁ Πρόεδρος τοῦ Συνδέσμου κ. Ἄντων Θεοχαρίδης ἀνέπτυξε μὲ πολλὴν εὐφροδία τὴν ἱστορία, τὰ ἐπιτεύγματα, τοὺς σκοποὺς καὶ ἐπιδιώξεις τοῦ Συνδέσμου, ὁ δὲ Πρόεδρος τῆς Ἑνώσεως Ἐκδρομικῶν Σωματείων Κύπρου κ. Γεώργιος Γκαζάνης ἀπήθυνε ἐμπνευσμένο χαιρετισμό. Ἐπακολούθησαν χαιρετισμοὶ ἀντιπροσώπων διαφόρων σωματείων καὶ ὀργανώσεων. Τὸ πρόγραμμα περιελάμβανε ἐπίσης ἀγαγγελίες τῶν δ. Ἀνωύλας Κασάτου καὶ Χρύσως Ἀντωνιάδου, Ἑλληνικοὺς χοροὺς καὶ μουσικὸν πρόγραμμα, ὑπὸ τὴ διεύθυνση τοῦ κ. Λ. Σίταρου.

Μὲ τὴν εὐκαιρίαν αὐτὴν ὁ Ἀντιπρόεδρος τοῦ Συνδέσμου Δρ. Κ. Τσέλλος μίλησε στὶς 15 Ἀπριλίου στὴ μεγάλη αἴθουσα τοῦ ἐντευκτηρίου τοῦ Συνδέσμου μὲ θέμα «Ἡ φυσιολατρία πηγὴ ψυχικοῦ μεγαλείου».

Οἱ ἐροτασμοὶ ἔκλεισαν μὲ ἐπίσημη χοροσπερίδα πού δόθηκε τὸ βράδυ τοῦ Σαββάτου, 18 Ἀπριλίου, στὴ μεγάλη αἴθουσα τοῦ Συνδέσμου.

Τὰ «Κυπριακὰ Γράμματα», ἀποβλέποντας στὴ φυσιολατρικὴ κίνηση, σὰ

σὲ καινούργια πηγὴ ἠθικῆς καὶ πνευματικῆς ἀνανέωσης, χαιρετίζουν μὲ χαρὰ τὴ συμπλήρωση δέκα ἐτῶν γόνιμης ἐργασίας τοῦ Συνδέσμου καὶ εὐχόμενα σ' αὐτὸν ὁλοκλήρωση τῶν εὐγενῶν του σκοπῶν καὶ ἐπιδιώξεων.

«Κ. Γρ.»

ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ ΤΟΥ Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΗ

Ἐνας ποιητὴς πού ἐμπνέεται ἀπὸ ἓνα πίνακα ζωγραφικῆς γιὰ νὰ γράφει ἓνα τραγούδι, σημαίνει πὺς δὲν εἶναι μόνον ἓνας αἰσθητικὸς ἄνθρωπος, πού ἐξωτερικεύει τραγουδώντας τὰ συνασθήματα πού νοιώθει στὰ ἐσώτερα τοῦ ψυχικοῦ του κόσμου. Σημαίνει κάτι πὺς μεγάλο καὶ πὺς βαθύ: ὅτι ὁ ποιητὴς μίληκε μέσα στὸ ἀπόλυτο νόημα τῆς μεγάλης τέχνης καὶ ἐνωίωσε κατάβαθα τὴν ἀναπότρεπτη ἀνάγκη πού ὀδήγησε τὸν ἄλλον καλλιτέχνη, τὸ ζωγράφο, νὰ ἐκφραστεῖ ἔτσι κ' ὄχι ἄλλοιῶς, μὲ τὰ δικὰ του τὰ μέσα, τὰ χρώματα καὶ τὰ σχήματα.

Σημαίνει ὅτι ὁ ποιητὴς, στάθηκε μπροστά σ' ἓνα πίνακα ζωγραφικῆς μὲ περισκεψη κ' εἶχε τὴ μυστικὴ δύναμη νὰ καταλάβει πρῶτα τὸ ἔργο καὶ νὰ μετανοιώσει ἕστερα μέσα του τὰ αἰσθήματα τοῦ ζωγράφου καὶ νὰ τὰ κάμει τραγούδι. Ἡ ἁρμονία τῶν γραμμῶν καὶ τῶν χρωμάτων, νὰ γίνῃ ἁρμονία ρυθμοῦ καὶ μουσικῆς!

Αὐτὴ εἶναι ἡ περίπτωση τοῦ Κύπρου Χρυσάνθη. Στὰ ποιήματά του πού δημοσιεύθηκαν σὲ δύο τεύχη τῶν «Κυπριακῶν Γραμμάτων», μᾶς ἔδωσε τὰ συνασθήματά του ἀπὸ τοὺς ζωγραφικοὺς πίνακες τοῦ Βίνσεντ Βάν Γκόγκ, τοῦ δαμονικοῦ καὶ δαμονισμένου ζωγράφου τοῦ ἡλίου τῆς Προηγίας, πού εἶδε στὰ Μουσεία τοῦ Λονδίνου. Καὶ σ' ἓνα τεύχος τῆς «Πνευματικῆς Ζωῆς» τοῦ κ. Μελλῆ Νικολαΐδη, ποιήματα ἀπὸ πίνακες Ἑγγλων ζωγράφων.

Ὁ Ζαχαρίας Παπαντωνίου τραγούδησε κάποτε σ' ἓνα «Πεζὸ Ρυθμὸ» του τὸν Μπετόβεν, πού μὲ τὴν «Ἐνάτην Συμφωνία» του τὸν ἔκανε ν' ἀράξει στὸ ἄστρο τῶν ἰδεῶν. Μὰ δὲ θυμοῦμαι αὐτὴ τὴ στιγμή κανένα Ἑλληνα ποιητὴ νὰ στάθηκε μπροστὰ σ' ἓνα ἄριστο ζωγραφικὸ ἔργο καὶ νὰ τὸ τραγουδήσει, ὅπως ὁ Χρυσάνθης τραγούδησε τὸ «Δρόμο μὲ τὸ Κυπρίσσι», τὰ «Ἠλιοτρόπια» ἢ τὴν «Κίτρινη Καρέκλα» τοῦ Βάν Γκόγκ.

Εἶναι κάτι καινούργιο στὴν ποίηση, πού φέρνει ἓνα χαρμόσυνο αἶσθημα — ὅπως λέει ὁ ἴδιος — καὶ μᾶς προσκαλεῖ

«γι' ἀνθοκοφολογήματα καὶ γιὰ παιγνίδια νέας». Κι αὐτὰ τὰ κοφολογήματα μᾶς κάνει ὁ Χρυσάνθος νὰ δρέφουμε ἀπὸ τὰ ποιητικά του ἄνθη, πὺν τόσο ζωντανά, τρυφερά κι εὐωδιαστὰ μᾶς ἔφερε ἀπὸ τὸ δροσερὸ περιβόλι τῆς ψυχῆς του.

ΤΑΚΗΣ ΦΡΑΓΚΟΥΔΗΣ

ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΙΑ

Ἀποκαλυπτικά ἔγγραφα

«Ἄξιὸν τὴν ἐπιβολὴν τῆς θανατικῆς καταδίκης κατὰ τοῦ πατέρα μου. Ἀντιλαμβάνομαι, ὅτι τὸ κτήνος αὐτό, τὸ ὁποῖον δὲν πρέπει νὰ ὀνομάζεται ἀνθρώπινον ὄν, ὑπῆρξεν ὁ χειρότερός μου ἐχθρός. Εἶμαι εὐπειθὴς κομμουνιστῆς καὶ γνωρίζω, ὅτι τὸ μῖσος κατὰ τοῦ πατέρα μου θὰ μοῦ δώσει νέαν δύναμιν εἰς τὸν ἀγῶνα διὰ τὸ κομμουνιστικὸν μέλλον τοῦ ἔθνους μου.

Ζητῶ νὰ δεῖξετε τὴν ἐπιστολὴν αὐτὴν εἰς τὸν πατέρα μου καὶ νὰ μοῦ δώσετε τὴν εὐκαιρίαν νὰ τοῦ τὰ εἰπῶ καὶ προσωπικῶς ὁ ἴδιος».

Ἡ ἀνωτέρω ἐπιστολὴ ἀλευθύνεται ἀπὸ τὸ γινὸ κάποιου Τσεχοσλοβάκου, τὸν Τόμας Φρέζκα, στὸν Πρόεδρο τοῦ Τσεχοσλοβακικοῦ δικαστηρίου, πὺν δικάζε τὸν πατέρα του— μὲ τὸν τρόπο πὺν δικάζον τὰ κομμουνιστικὰ δικαστήρια— γιὰ συνομοσίαν κατὰ τοῦ καθεστῶτος.

Καμιά σημασία δὲν ἔχει, ἂν ἄκουσε τὸ δικαστήριο τὴν εἰσήγησιν τοῦ προκομμένου γιου. Πιστεῦν μάλιστα, πὺς ὁ γινὸς εἶναι πραγματικὰ προκομμένος μέσα εἰς τὸ πλαίσιο τῆς ἠθικῆς καὶ τῆς ἐκπαιδευτικῆς νοοτροπίας πὺν ἔχει ἀνατραφεῖ. Σημασία ἔχουν οἱ ἐκπαιδευτικὲς κατεθύνσεις, μὲ τίς ὁποῖες ἀνατράφηκε ὁ γινὸς Φρέζκα καὶ τίς ὁποῖες ὁ κομμουνισμός, κατὰ μὲ τὴν ἀντίληψιν τῆς πολιτικῆς κυριαρχίας, ζητεῖ νὰ ἐπιβάλλει στὸν κόσμον.

Νὰ μοῦ συγχωρεῖσι ὁ ἀναγνώστης τὴν σύγχρισιν, μὰ εἶναι ἀνάγκη νὰ τὴν κάνω «Α Θ ἦ ν α ι — Σ π ἰ ρ τ η — Μ ὀ σ χ α». Εἶναι τὰ τρία κέντρα, ἀπ' ὅπου ξεκίνησαν οἱ σπουδαιότερες ἐκπαιδευτικὲς κατεθύνσεις πὺν παρουσιάστησαν στὸν κόσμον.

Ἡ πρώτη ἀνάτρεψε τὸν νέον μὲ τὸ σποδὸ νὰ τὸν κάνει ἄνθρωπον, μὲ τὴν πλατεῖαν σημασίαν τοῦ ὄρου. Ἐδινε στὸ πνεῦμα τὴν ψυχὴν καὶ στὸ κορμὶ τοῦ νέου ὅλα τὰ ἐφόδια, πὺν θὰ τὸν ἔκαναν ἱκανὸ νὰ σκέφτεται σωστὰ ἀπάνω στὰ βασικὰ προβλήματα τῆς ζωῆς, νὰ νοιώθει σεβασμὸν γιὰ τίς ἀνθρώπινες ἀξίες, καὶ νὰ

ζεῖ σὺν ἄνθρωπος. «Ὅλα γὰ τὸν ἄνθρωπον».

Ἡ δευτέρη τὸν ἤθελε στρατιώτη, ὑπερασπιστὴ τῆς πατρίδας. Τὸ ἄτομον μὴδὲν. Ἡ πατρίδα τὸ πᾶν. «Ὅλα γὰ τὴν πατρίδα».

Ἄς δοῦμε τί τὸν θέλει ἡ τρίτη. Φανερά μιλᾷ γι' αὐτὸ ἡ ἐπιστολὴ τοῦ νεαροῦ Φρέζκα κι' ἀκόμα μὰ ἐπιστολὴ τοῦ Πολιτικοῦ Γραφείου πρὸς τὴν κομμουνιστοσ. Μαρτῦ, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποῖαν ἡ τελευταία κατ' ἀπόφασιν τοῦ Γραφείου ὄφειλε νὰ ἐγκαταλείψει τὸν ἄντρα τῆς.

Τόσο ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Φρέζκα ὅσο καὶ ἡ ἐπιστολὴ πρὸς τὴν σ. Μαρτῦ μεταδόθηκαν ἀπὸ τὸ Ρέουτερ. «Ὅλα, λοιπόν, γιὰ τὸ κόμμα». Κατὰ μέρος ἡ πλατύτερη ἔννοια τοῦ ἀνθρώπου, κάτω ἢ ὑψηλὴ ἔννοια τῆς πατρίδας. Ἡ στενὴ ἔννοια τοῦ κόμματος ἄς ὑψωθεί σὺν ἐκπαιδευτικῷ ἰδανικῷ. Ἐπιτρέπεται ν' ἀγαπᾷ τὸν πατέρα. Ἡ ἀγάπη αὐτὴ ἀντιστρατεύεται τὰ συμφέροντα τοῦ κόμματος. Κάτω. «Ζητῶ νὰ κορμιάσετε τὸν πατέρα μου». Ἐπιτρέπεται ν' ἀγαπᾷ τὸν ἄντρα σου ἢ τὴν γυναῖκα σου. Τὰ συμφέροντα τοῦ κόμματος ἐπιβάλλουν νὰ τὸν ἐγκαταλείψεις; Ἐξω ὁ ἄντρας, στὸ δρόμον ἢ τὴν γυναῖκα.

Νὰ ἐξηγοῦμαστε. Δὲν πρόκειται γιὰ θυσίες, πὺν γίνονται γιὰ ἰδανικά. Ὁ ἄνθρωπος, ἡ θρησκεία, ἡ πατρίδα, ἡ ἐπιστήμη, εἶναι ἰδέες πλατεῖες κι' αἰώνιες κι' ὅποια θυσία κι' ἂν γίνει γι' αὐτὲς εἶναι σεβαστή. Μὰ τὸ κόμμα; Τί εἶναι τὸ κόμμα; Μὰ στενὴν πραγματικότηταν, μονάχα σημερινὴ, κάθε ἄλλο παρὰ αἰώνια. Σήμερον ζεῖ, αὔριον πεθαίνει. Κόμμα εἶναι, κομμάτια μπορεῖ νὰ γίνεαι.

Θὰ μοῦ πεῖτε. Σάμπως Φρέζκα καὶ Μαρτῦ βρίσκονται μονάχα στὴ Ρωσσία;

Καθόλου. Ἐπάρχουν κι' ἄλλοι σὺν ἐξαιρέσεσι ὅμως, πὺν τίς καταδικάζει ὁ νόμος. Ἐνὸ σύμφωνα μὲ τὴν νέα ἐκπαιδευτικὴ κατεῦθυνση οἱ προκοπὲς αὐτὲς πρέπει νὰ γίνονται κανόνες, πὺν τὸν ὑπερασπίζει ὁ νόμος.

Οἱ πολιτικοὶ ὄνομον τῶν χρόνων, καλοὶ κακοὶ, διδάσκουν «Πάνω οἱ ἰδέες. Ἄς στρεφόμεστε σ' αὐτὲς γιὰ νὰ μορῶμε ν' ἀγγιξομε τὴν πραγματικότηταν. Ζητῶ ὁ ἄνθρωπος». Ἡ ἐκπαιδευτικὴ νοοτροπία τῆς Μόσχας διδάσκει «Κάτω οἱ ἰδέες. Ζητῶ τὸ κόμμα. Σ' αὐτὸ ἄς στρεφόμεστε, γιὰ νὰ πάγομε νὰ μαστε ἄνθρωποι».

Πολὸν πὸ σοβαρὸ ἀπ' τίς δηλώσεις τοῦ Μαλένκοφ θεωρῶ τὸν περιεχομένον τῶν δυὸ ἀποκαλυπτικῶν ἐγγράφων Φρέζκα — Μαρτῦ. Ἄν ἡ στροφὴ, πὺν κάνει

ἡ Μόσα στὸν πολιτικὸ τομέα, εἶναι πραγματικὴ, θὰ πρέπει ν' ἀκολουθήσει ἀνάλογη καὶ στὸν ἐκπαιδευτικὸ. Μονάχα, σὰν δημοσιευθεὺν ἐπιστολὲς τῶν διαφόρων Φορέων—Μαοῦ μὲ ἀνθρωπιστικὸ περιεχόμενον, θὰ μπορούμε νὰ ἔχομε ἐμπιστοσύνη στὴν πολιτικὴ στροφή. Ἡ παιδεία στρεφίξει τὰ ἔθνη, καὶ τὰ ἰδανικά, τὰ ἀνθρωπιστικὰ ἰδανικά, στρεφίζουν τὴν παιδεία.

ΧΡ. ΠΑΠΑΧΡΥΣΟΣ ΤΟΜΟΥ

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Collection de l'Institut Français d' Athènes αρ. 76 Α. **Φαίδωνος Κουκουλέ**, Βυζαντινῶν βίος καὶ πολιτισμός, Τόμ. Ε', Παράρτημα. Ἡ Νέα Ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ τὰ βυζαντινὰ καὶ μεταβυζαντινὰ ἔθιμα, Athènes (1952) 809 σελ. 118.

Μὲ τὸ Παράρτημα τοῦ Ε' τόμου τελειώνει μιὰ ἐπιβλητικὴ σειρὰ πέντε τόμων μελετῶν τοῦ Καθηγητοῦ καὶ Ἀκαδημαϊκοῦ κ. Φαίδωνος Κουκουλέ γύρω ἀπὸ τὸ βίος καὶ τὸν πολιτισμὸ τῶν Βυζαντινῶν. Στὸ Παράρτημα τοῦ Ε' τόμου ὁ συγγραφεὺς ἀναλύει καὶ ἐξηγεῖ νέες λέξεις καὶ φράσεις τῆς νέας ἑλληνικῆς, ποὺ προήλθαν ἀπὸ βυζαντινὰ ἢ μεταβυζαντινὰ ἔθιμα. Ἔτσι μὲ τὴ μελέτη του αὐτὴ ὁ συγγραφεὺς συμπληρώνει τὸν κύκλον τοῦ πολιτισμοῦ τῶν Βυζαντινῶν καὶ δίδει συγχρόνως μιὰ σαφὴ ἰδέα τῆς ἐπιδράσεως τοῦ πολιτισμοῦ τούτου πάνω στὴ ζωὴ καὶ στὴ γλῶσσα τῶν Νεοελλήνων. Κατ' αὐτὸ τὸν τρόπο ἀποδεικνύεται ὅτι χωρὶς τὴ γνώση τοῦ πολιτισμοῦ τοῦ Βυζαντίου οὔτε τὸ νεοελληνικὸ πολιτισμὸ εἶμαστε σὲ θέση νὰ κατανοήσουμε πλήρως οὔτε καὶ τὴ νεοελληνικὴ γλῶσσα νὰ ἐξηγήσουμε καλύτερα.

Ἔτσι ἡ ἐργασία τοῦ Καθηγητοῦ Κουκουλέ ἀποβαίνει διπλὰ χρήσιμη, γιατί ἀποτελεῖ μιὰ πολιτιστικὴ καὶ μαζί μιὰ γλωσσικὴ μελέτη. Συστηματικὴ τέτοια ἐργασία δὲν ἔχω νὰ εἶναι ἄλλη. Σκόπευες ἐδῶ ἢ ἐκεῖ ὑπάρχουν πολλές, μὰ συλλογῆς ὑπολογίζουμε καμιά. Ὁ Πέτρος Βλαστός στὰ Σινώνυμα καὶ Συγγενικά του μᾶς ἔδωσε μιὰ καλὴ ἰστορικὴ συλλογὴ ἰδιωματικῶν ἐκφράσεων, μὰ χωρὶς καμιά ἐπιστημονικὴ ἀνάλυση ἢ ἱστορικὴ διερωτήρηση. Ὁ κ. Κουκουλές στίς 118 σελίδες τοῦ βιβλίου του ἔχει συγκεντρώσει ἄνω τῶν 300 ἰδιωματικῶν λέξεων καὶ φράσεων τὲς ὁποῖες ἐξηγεῖ καὶ ἐτυμολογεῖ μ' ἓνα τρόπο εὐχάριστο καὶ πειστικόν. Ἴσως νὰ κἀνὴ τὸ θέμα του

εὐχάριστο (ἐκτὸς τῆς ἀφηρηματικῆς ἰκανότητος τοῦ συγγραφέα) καὶ ἡ παράλειψη τῶν πολλῶν παραπομπῶν, παρ' ὅλο τὸ μειονέκτημα τῆς ἀπαρπλησῆς τῶν ἀναγνώστη καὶ νὰ τὸν ἀφήσῃ μὲ τὴν ἰδέα, ὅτι ὅλες οἱ λέξεις ἐτυμολογοῦνται γιὰ πρώτη φορά, ἐνῶ ἡ ἐτυμολογία πολλῶν ὀφείλεται σὲ ἄλλους ἐρευνητῆς.

Πάντως ἡ μελέτὴ τοῦ συγγραφέα, καθὼς ἔχει συγκεντρώσει ὅλα τὰ παραδείγματα σ' ἓνα βιβλίον, εἶναι ἐξαίρετικὰ διαφορετικὴ: α') γιατί μᾶς διδάσκει πῶς ἀπὸ ἓνα λαογραφικὸ στοιχεῖον, ἀπὸ μιὰ ἔθιμη ἢ ἀπλὴ συνήθεια ξεπετιέται μιὰ φράση ἢ μιὰ λέξη, καὶ β') πῶς αὐτὴ ἐξελλίσσεται ἐννοιολογικὰ καὶ φτάνει στὴ σημερινὴ τῆς σημασία ἀγνώριστη, ἀνυποψίαστη, χωρὶς νὰ προδίδῃ τὴν ἀρχὴ τῆς. Ποῖος π.χ. ὑποπτεύεται ὅτι ἡ φράση «τύπος καὶ ὑπογραμμός», ποὺ λέμε γιὰ ἓνα ἀμειπτο ἄνθρωπον, κρατάει ἀπὸ τὴ σχολικὴ γλῶσσα τῶν Βυζαντινῶν; Ἡ ποῖος συνέδεσε ποτές του τὴ φράση «γλέντι τοικουβέρτου» μὲ τὸ «τοικουβέρτου καράβι», ἢ, δὴλ. τὸ καράβι μὲ τρεῖς κουβέρτες; Στὴν Κύπρον λέμε γιὰ περὶφανοὺς ἀνθρώπους πῶς «νὰ πῆσῃ ἢ μοῦττη τους χαμιά ἐν-ι-σθίζουν νὰ τὴμ πιάσουν», ἢ ὅτι «ἐν νὰ κοπῇ ἢ μοῦττη τους» μιὰ μέρα, καὶ ἀπορούμε πῶς συνδέθηκε ἡ περὶφάνεια μὲ τὴ μῦτη. Ὁ κ. Κουκουλές μᾶς δίνει τὴν ἐξήγησιν σ. 85: «Ὅσάκις οἱ Βυζαντινοὶ δὲν ἤθελον νὰ τιμωρήσωσι διὰ θανάτου τινά, νὰ δώσωσι δ' εἰς αὐτὸν καρὸν ἓνα μετανοήσῃ ἢ ἀπὸ τὰ ἐνὰ τὸν προσβάλλει, ἠρωτηρίαζον αὐτόν, ἀποζόπτοντες συνήθως τὴν ρίνα ἢ τὰ ὄτα αὐτοῦ. Παρόμοιο ἐνδιαφέρον παρουσιάζει γενικὰ ὅλο τὸ βιβλίον τοῦ κ. Κουκουλέ.

Σὲ μερικὰ σημεῖα τοῦ βιβλίου θέλομε νὰ σταματήσωμε. Στὴ σ. 34 ὁ συγγραφεὺς γράφει: «Ἴνα δηλώσωμεν ὅτι μιὰ ἔχει ἐρωτικὰς σχέσεις μετὰ τινος, λέγομεν τί: α ὕ τ ἦ τ ἄ ν ψ ἦ ν ε ι μ ἔ τ ὄ ν τ ἄ δ ε, περὶ συνεννοηθέντων δὲ λέγομεν ἐπ' ἴσῃς τί: τ ἄ χ ὄ ν ν ψ ἦ μ ἔ ν α. Ποῖα εἶναι αὐτὰ τὰ ὁποῖα ψήνον δὲν εἶναι εὐκόλον νὰ εἶπῃ τις. Ἴσως πρόκειται διὰ κοικκιά, λέγω δὲ τοῦτο, στρεφόμενος εἰς τὴν μαρτυρίαν, ὅτι αἱ Ἑλληνίδες τῆς περιοχῆς τοῦ Τάραντος τῆς κάτω Ἰταλίας, ὁσάκις πρόκειται νὰ δεχθοῦν τὸν ἐρωμένον των, τοὺ προσφῆρουν «κουτοῖα φτημένα» ἢτοι «κοικκιά φτημένα». Γιὰ νὰ ἐνισχύσωμε τὴν ὑπόθεσιν τοῦ κ. Κουκουλέ ἀναφέρωμε πῶς καὶ στὴν Κύπρον, ὅταν καμιά μείνῃ ἔγκυος ἀπὸ ἀθέμιτες ἐ-

ρωτικές σχέσεις, λέμε ότι «έ φ α ν
ζ ο υ τ σ ι ά κ α κ ό ψ η τ α».

Στή σ. 58 ο συγγραφέας εξηγεί τη φρ. «τὸ ν παίζω στὰ δάχτυλῶ», τὸν ἀπατῶ τουτέστιν, ὡς ἀπατῶ τὸν συναλλασσόμενον ὁ ταχέως κατὰ τὸν ὑπολογισμόν κινῶν τοὺς δακτύλους». Δὲ νομίζομε πὼς ἡ φράση προήλθε ἀπὸ τῆ συνήθεια νὰ μετροῦν τοὺς αἰθμούς στὰ δάχτυλα. Ἡ φράση «τὸ ν παίζω στὰ δάχτυλῶ» σημαίνει πὼς τὸν κἀνω ὅ,τι θέλω ἐγώ (φυσικὰ τὸν ἀπατῶ κατὰ κάποιο τρόπο) καὶ προήλθε πιθανότατα ἀπὸ τὰ νευροσπαστα ἢ τοὺς φασουλῆδες, τῶν ὁποίων οἱ κινήσεις κανονίζονται ἀπὸ τὰ δάχτυλα τοῦ νευροσπαστοπαίχτη ἢ φασουλῆδοπαίχτη. Κι ἐφόσον τὸ νευροσπαστο ἢ τὸ φασουλῆ τὸν παίζω στὰ δάχτυλά μου καὶ τὸ δάξω νὰ κἀνῃ ὅ,τι θέλω ἐγώ, ἔτσι καὶ τὸν ἄνθρωπο πού βάζω νὰ κἀνῃ ὅ,τι θέλω ἐγώ, τὸ ν παίζω στὰ δάχτυλά μου. Τὴν ἴδια φράση τὴν ἔχουν κι οἱ Τοῦρκοι.

Στὴ σ. 70 ὁ συγγραφέας ἐξηγώντας τὴ φρ. «τὴ ν ἔπαθε Χιώτικη» (ἐμεῖς τὴν ἔξερομε «Τὴ ν ἔπαθε χιώτικα») γράφει: «Εἶς ἔν τῶν τοιοῦτων σκωμμάτων, ἄγνωστον ποῖον, καθ' ὃ ὁ ἄπλοῦς ὑποτιθέμενος Χιώτης ἠπατήθη, ἀναφέρειται ἡ πανελληνίως παρ-ομιώδης φράσις». Νομίζομε πὼς μορφοῦσαν ν' ἀναφεροῦν δυὸ τέτοια παθήματα, πού, πιθανότατα, γέννησαν τὴν παρ-ομιώδη φράση: Τὸ ἓνα εἶναι ἀρχαῖο καὶ τὸ ἀναφέρει ὁ Ἀθηναῖος σ' 61 «καὶ Χίος δεσπότην ὠνήσατο» δηλ. ὄλοι πῆγαναι κι ἀγόρασαν δαύτους κι ὁ Χιώτης πῆγε κι ἀγόρασε ἀφεντιζό, καὶ τὸ ἄλλο εἶναι ὁ γνωστός μῦθος, πού γέλασαν τὸ Χιώτη καὶ τοῦ πούλησαν τὸ σαποῦνι γὰ ντοῖ. Ἴσως νὰ διαφωνῇ κανεὶς καὶ στὴν ἐρμηνεία μερικῶν λέξεων καὶ φράσεων καὶ τοῦτο δὲν εἶναι καθόλου παρᾶξενον γὰ ἓνα θέμα τέτοιας φύσεως. Τέλος, παρ' ὅλη τὴν ἔλλειψη κάποιας κατατάξεως τῆς ὅλης με ἐπικεφαλίδες, τὸ βιβλίον γίνεται πολὺ εὔχρηστο μὲ τὸν «Πίνακα Λέξεων καὶ Φράσεων» πού καταχωρεῖται στὸ τέλος.

Οἱ πέντε τόμοι τοῦ «Βυζαντινῶν βίω καὶ πολιτισμοῦ» μαζί με τὸ «Παράρημα» ἀποτελοῦν θησαυρὸν πληροφοριῶν γὰ τὸ βίο τῶν Βυζαντινῶν καὶ μαζί με τὰς ἐργασίες τῶν Καθηγητῶν Ἀμάντου, Βέη καὶ Σωτηρίου δείχνουν πόσο ποση-γμένη εἶναι ἡ Βυζαντινολογία στὴν Ἑλ-λάδα.

Κ. Π. ΚΑΤΖΗ-ΓΙΑΝΝΟΥ

Μαρίας Φαλαγγᾶ — Γεωργίου:
«Γυμνὴ Ψυχὴ». Ποιήματα. Ἀθήνα, 1952.

Τὸ βιβλίον τῆς κ. Μαρίας Φαλαγγᾶ-Γεωργίου (στίχοι καθιερωμένης μορφῆς) δειχνεῖ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, ὅτι πρόκειται γὰ ὄριμη ποιητρία πού ἴδιως σὲ ζητήματα ἐξωτερικῆς μορφῆς διαθέτει ἀπεριόριστη πείρα. Ὁ στίχος τῆς, κυρίως ὁ ἰταλικὸς ἑνδεκασύλλαβος, εἶναι μετρο-κῶς ἄφογος, πολὺ συχνὰ ρυθμικὸς καὶ μελωδικὸς. Τετράστιχα, καὶ στοσφές γενικά, ὁμοιομορφες, ἄστιες ἐπίσης. Ζεύγη ὁμοιοκαταληξίας πάντοτε σχεδόν, καλο-διαλεγμένα με λεπτὸ γούστο. Ὁ στίχος εὐκαμπτος, ἐπεξεργασμένος, χωρὶς «παρ-οαγεμίματα» καὶ με ἄνιες χασμωδίες. Σημεῖα τῆς στίξεως (ἂν ἐξαιρέσει κανεὶς κάποια κατάχρηση ἀποσιωπητικῶν) καλοτοποθετημένα· γλῶσσα ἡ πανελλη-νίος δημοτικὴ, χωρὶς ἀκρότητες, ὅτι κα-ταλληλότερο ὑπόχει γὰ ποιήση. Ὁλ' αὐτὰ, ἐν' ἐκείναι πού ἀπὸ τὴν πρώτη μα-τιὰ διαπιστώνει ὁ ἀναγνώστης, καὶ πού δὲν ἐπιδέχονται καμμιὰ ἀμφισβήτηση. Ὅσον ἀφορᾷ λοιπὸν τὴν ἐξωτερικὴν μορφήν, τὰ ποιήματα τῆς κ. Μαρίας Φ. Γεωργίου εἶναι ἄστια καὶ ἄφροα. Ὅσον ἀφορᾷ ὅμως τὸ περιεχόμενον, ἔχω κάποιες βασικὰς ἐπιφυλάξεις. Ἐνα μεγάλο μέ-ρος τῶν ποιημάτων, εἶναι γραμμένο δί-χως ἔμπνευση, σὲ θέματα πού τὰ δη-μιούργησε μιὰ τυχαία στιγμή, ἢ σὲ μοτί-βα πού ἐπιμόνα, ἐπαναλαμβάνονται. Αὐ-τὸ σημαίνει, ὅτι ἂν τὸ βιβλίον περιεῖχε λιγώτερα (τὰ ἐκλεκτότερα μόνον) ποιή-ματα, ἡ ἀξία του θά ἦταν πολὺ μεγαλυ-τέρα. Ποιήματα ὅσα τὸ Χιονίζει λ.χ. εἶ-ναι ἔξοχα:

Δὲν ἔχω ἐδῶ κοντὰ μου φῶς κανένα
πάν ὅλα τ' ἀκριεῖά τ' ἀγαπημένα.
Βαδίζω στὴ θαμπὴν ἑσπέρα μόνη
καὶ πέφτει ἀπάνω μου πυκνὸ τὸ χιόνι.
Βαθεῖα σιγὴ παγώνει τ' ὄνειρό μου
καὶ με τρομάζει ἡ μοναξιά τοῦ δρόμου...
Πιὸ κάτω ξεδιαλέγω στίχους κι' ἀπο-
σπάσματα ἀπὸ μεγαλύντερα ποιήματα:

.. Ἀσάλευτες, περίλυπες, θουεὲς στὴ
ἀναζητᾶτε τὸν καπνὸ στὸν οὐρανὸ
τοῦ πλοίου, πού ἐστάθηκε γιὰ σᾶς μιὰ
κι' ἀδίκαια νὰ γυρίσει καρτερεῖτε...

(τελευταῖα στοσφὴ τοῦ «Γυναῖκες» τῶν
Στενιῶν).

.. Ἀνοίξανε μιὰ νύχτα ὅλες οἱ θύρες
κι' ἀδείασανε τὰ σπῖτια ἀπ' τίς χαρές!
(ἀπόσπασμα ἀπὸ τὴν «Ὀμηρία»)
Δὲν ἐπλίζω σὲ τίποτα! Μακαρίζω τὴν τύχη
τῶν ἀνθρώπων πού κοίτονται μέσ' στὸ χῶμα
[γενεοῖ.

Γιά μεγάλα πετάγματα ή ζωή είναι μικρή
κι' όσο απλώνεις τό βλέμμα σου, τόσο ύ-
ψώνονται ταίχη!

Δέν πιστεύω σέ τίποτε! Την αϊθέρια γαλήνη
τήν έτάραξε σύγκορμα ή φωνή τής θροντής,
φλόγες πύρινες έβρέξε για να καμή τή γη
μ' άπειλές κεραυνών τ' ουρανού ή καλωσύνη.

(πρώτες στροφές τοῦ ποιήματος
«Έκμηθένιση»)

Φιλοσοφικές σκέψεις, πού σταλάζουν
ειρωνεία και σαρκασμό!

..Περνούσε ή "Ανοιξη και στα μαλλιά μας
φιλιά άκουμπούσε...

(άπό τό «Εαρινό»)

Τό «φιλιά άκουμπούσε» είναι έκφραση
της μοντέρνας σχολής' οί παλαιότεροι θά
λέγανε κοινά: «φιλούσε». 'Ρωαία ποιή-
ματα έπίσης τά «Άγωνία», «Ολιμμένη
ώδη», «Ανυμέναη», «Στόν Πατέρα
μου» (ή άρχή κυρίως) κ.ά. Κοντά σ'
αυτούς όμως όλους τούς στίχους πού ά-
ξιζουν κάθε έπαινο, ύπάρχει και σεβα-
στός αριθμός άλλων στίχων και ποιημά-
των πού προσπαθούν να στηρίξουν, με
τήν άρτιότητά τους, θέματα κοινά και
χιλιοειπωμένα, χωρίς να τό κατορθώ-
νουν. Δευτέρα επιφύλαξη μου, ως προς
τό περιεχόμενο έπίσης, τών ποιημάτων
της κ. Μ.Φ.Γ. είναι ή μεγάλη ύποκειμε-
νιότης τών περισσοτέρων έξ αυτών.
Ζούμε σέ μιá έποχή πού τό «ταπεινό» ύ-
ποκειμένο μας, ό συνασθηματικός κό-
σμος, ό ρομαντισμός ή ρεαλισμός τοῦ
καθενός μας, έχει χάσει τή μεγάλη του
άξία, κι' άφήνει άσυγκίνητο τόν περισ-
σότερο κόσμο. 'Ισως βέβαια, διότι και
ό πόλεμος, και τά δύσκολα χρόνια πού
άκολούθησαν, μας έκαναν πιο πεζούς,
πιο «φιλοτομαριστές», πιο σκληρούς' εί-
ναι λυπηρά διαπίστωση βέβαια, πάντως
όφείλουμε να τ' όμολογούμε: ή έποχή
τοῦ «άτόμου» έχει εκμηδενίσει κυριολε-
κτικώς τό άτομο. 'Η κ. Μ.Φ.Γ. μιλά πολ-
λύ, γύρω άπό τό άτομο, τή ζωή, και τόν
κόσμο τό δικό της, και μάλιστα συχνά
τόν βρισκει μονότονο "Ας μήν τής κακο-
φραγεί άν έπ' αὐτό συμφρονούμε με τή
γνώμη της, πολλές φορές' δέν είναι δηλ.
άπαραίτητο να μεταφέρει σε στίχους θέ-
ματα και πράγματα πεζά και άντιποιη-
τικά, οἷτε να εκφράζει κάθε άσημαντο
ύποκειμενικό της συμβάν, άπλώς και
μόνο διότι της άρέσει ή άπασχόληση
της στιχογραφίας. Τό κοινό έχει απαιτή-
σεις άπό τό περιεχόμενο ένός ποιήμα-
τος, πράγμα πού ή ποιητιά μας συχνά
λησμονεί. Γιατί δέν άφήνει τήν ψυχή της
να ξεχειλίσει, μόνον όταν μιá γνήσια έμ-
πνευση τό επιβάλλει; 'Υποκειμενικοί εί-
ναι κι' οί πιο κάτω στίχοι, ώστόσο με

συγγίνησαν βαθείά, κι' ανάγκασαν τό
βλέμμα μου να Ξανακυλήσει πολλές φο-
ρες έπάνω τους:

Σ' άκτές έρημωμένες πού έχουν φύγει
τά πλοία τους κι' οί θάρκες, πόσο Θεέ μου
καιρό θά περπατήσω, με τ' άνέμου
τό δόγγο και της θαλάσσης τά ρίγη;

Θυμίζουν Καρωτώαη; 'Ισως. 'Ισως
όμως ναίνα και περιοικτικώτεροι, διότι
εκτός άπό τήν άπαισιοδοξία, μεταδίδουν
έντονο και τό συναίσθημα της άπελπισί-
ας, της φρικτής μοναξιάς, και της άπο-
γνώσεως.

N. ΧΙΟΝΙΔΗΣ

Κλεαρέτης Δίπλα — Μαλάμου:
«'Ο Μεγάλος Ποταμός», Διηγήματα.
'Αθήνα.

Είχαμε πάρα πολλά χρόνια να διαβά-
σουμε διηγήματα της κ. Μαλάμου κι ά-
νοιγουμε με πολλή χαρά τόν καινούργιο
της τόμο «'Ο Μεγάλος Ποταμός». Δνό
προηγούμενο τόμο της «Γιά λίγη αγά-
πη» και «Γυναικεϊες Ψυχές», είχαν κρι-
θεί άπό άναγνωρισμένους κριτικούς εν-
νοικώτητα κι ό πρώτος τόμος βραβεύ-
τηκε κι όπό τήν 'Ακαδημία.

Εγώ ό ίδιος βρέθηκα στην ευχάριστη
θέση να γράφω άπό αυτές τις ίδιες στη-
λες με πολλν ένθουσιασμό για τις «Γυ-
ναικειες Ψυχές». Γιατί, άληθινα, ή
ποιητρια Μαλάμου με τήν τόση αισθαν-
τικότητά της και τόν μεγάλο λυρισμό
της, εξακολουθεί να μένει και μέσα στόν
πεζό της λόγο γεμάτη ποίηση, αγάπη και
τρυφερή συμπόνια για τόν άνθρωπο.

'Ακόμα πιο μεστά είναι τά καινούργια
της διηγήματα, πιο ψυχογραφημένοι οί
ήρωές της, πιο άληθινοί. Και συγχρό-
νως γοιμμένα σε μιá ωραία γλώσσα,
ζωατώντας πάντα τόν ορθόδοξο τρόπο
στό χτίσιμο της άφήγησης, χωρίς συμ-
βατικώς μοντερισμούς κι άγχομαηγήα
στόν τρόπο της έκφρασης—όπως πολλά
άλλα διηγήματα πού διαβάσαμε τελευ-
ταία!

'Η «Αγάπη κοντά στη Θάλασσα» πού-
να τό πρώτο διήγημα της σειράς, τό
θαυμάσιο «Χελιδονοφιλία» κι όλα τά λ-
λα της σειράς, τά γοιμμένα πούν άπ'
τόν πόλεμο (γιατί τό βιβλίο χωρίζεται
σε δυό μέρη: πούν κι' ύστερα άπ' τόν
πόλεμο), έχουν όλα αυτά τά προτεή-
ματα: αγάπη για τόν άνθρωπο, άσιο
ψυχογραφικό περιβήμα, γερό χτίσιμο
τοῦ λόγου και δέσιμο τοῦ μύθου μαζί
με πολλή ποίηση.

Τά άφηγήματα όμως της κατοχής δέν
είναι οἷτε διηγήματα κι οἷτε χρονικό,
γιατί τό χρονικό προϋποθέτει μιάν άντι-

κειμενική ἐξιστόρηση τῶν γεγονότων. Κι' ἢ κ. Μαλάμου παίρνει θέση πολιτική και μάλιστα θέση ὀλότελα στραβή και ψευτική στην ἐξιστόρησή τους, ὅταν μιλά για «τὴν ἑλληνική λεβεντιά, τὸ Ἐθνικό, Ἀπελευθερωτικό Μέτωπο, τὸ ΕΑΜ» και τὰ κατορθώματά του ἐναντίον τῶν Γερμανῶν, ὅταν εἶναι γνωστό σ' ὅλους ὅτι τίποτε ἄλλο δὲν ἔκαμε τὸ ΕΑΜ, παρὸς νὰ χτυπᾷ τις ἄλλες ἀπελευθερωτικές ὁμάδες, νὰ σκοτώνει τὸν Ψαρὸ και τοὺς ἄλλους ἔθνικοὺς ἀγωνιστές, γιὰ νὰ καταλήξει στὸ μεγαλύτερο ἔγκλημα ποὺ ἔγινε ποτὲ στὴν ἑλληνική ἱστορία, στὸ κίνημα τοῦ Δεκέμβρη, τοῦ 1944, ὅπου βρήκαν τὸ θάνατο χιλιάδες ἄθωες ψυχές.

Ἡ κ. Μαλάμου ἔκαμε ἕνα μεγάλο ἄτοπο, βάζοντας μέσα στὸ θαυμάσιο κατὰ τὰ ἄλλα τόμο της, ἀφηγήματα μὲ προγραμματισμένο περιεχόμενο. Ἡ προγραμματισμένη τέχνη δὲν εἶναι Τέχνη. Εἶναι μπροσούρα και πολιτικὸ μανιφέστο.

Λυπούμαι κατάκαρδα γιὰ τὸ ἄσχημο αὐτὸ γλίστημα τῆς Κλεαρῆτης Δίπλα-Μαλάμου και λυπούμαι ἀκόμα πιὸ πολὺ, ποὺ εἶμαι τώρα ὑποχρεωμένος νὰ τὴν ἐκφράσω αὐτὴ τὴ λύπη, ἐνῶ ἡ ψυχὴ μου εἶναι γεμάτη ἀγάπη και θαυμασμὸ γιὰ τὴν τέχνη της.

ΤΑΚΗΣ ΦΡΑΓΚΟΥΔΗΣ

Ἡ ἑλληνική ζωγραφικὴ

Ἔκθεση Ἰρας Οἰκονομίδη.

Ἡ ἔκθεση ζωγραφικῆς τῆς κ. Ἰρας Οἰκονομίδη στὸ «Κεντρικὸ» εἶναι ἀληθινὰ μιὰ δάση μέσα στὴ ξερὰ τῆς τῶν ἄλλων ἐκθέσεων, ὅπου τὰ θέματα ἢ ἡ τεχνικὴ ἔχουν καταντήσεϊ τόσο τετριμμένα, ποὺ δὲν ζοῦν πιὰ κανένα ἐνδιαφέρον.

Ἡ Ἰρα Οἰκονομίδη, ἀντίθετα, ἔχει τὴ δύναμη ν' ἀνανεώνει τὸ θέμα και νὰ παρουσιάζει κάθε πίνακά της μὲ ἀρχιτεκτονικὸ δέσιμο και χρώμα τέτοιο «ὅπως τὸ θελεῖ ἡ ποιήσῃ της» (γιὰ νὰ θυμηθοῦμε τὸν Καβάφη) και νὰ ἐπιβάλλεται μὲ τὸν τρόπο τῆς δικῆς της ὄρασης.

Τοῖα ἀπὸ τὴ Μύκονο, τὴν Ἰθάκη και τὴν Ἀνδρὸ βλέπουμε σ' ὅλες πιὰ τις ἐκθέσεις, ἀλλὰ τοῖα ἀπὸ τὰ νησιά αὐτὰ ὅπως μᾶς τὰ παρουσιάζει ἡ κ. Οἰκονομίδη εἶναι μοναδικά, γιὰτι ἔχει τὴν τέχνη νὰ συνθέτει κάθε της πίνακα, νὰ δίνει χρώμα στὴν ἄσπρη πέτρα και στὸ ἀσβεστοχρισμένο ἐκκλησάκι, νὰ πλάθει τὸ ὕψιό της—ποὺ εἶναι ἐλάχιστο και ρευστό—και νὰ τοποθετεῖ μὲ τὸ θάρρος

τοῦ ἄξιου τεχνίτη τὰ πιὸ ἀλλήλοσυγκρουόμενα χρώματα τὸ ἕνα πλάι στὸ ἄλλο, χωρὶς νὰ πειράζει τὴν αἰσθητικὴν ἀντίληψη τοῦ θεατῆ. Αὐτὸ εἶν' ἕνα μυστικὸ ποὺ δὲ μπορεῖ νὰ τὸ κάμει ἀτιμώρητα κάθε ζωγράφος ποὺ ἔχει διδαχθῆ νὰ ζωγραφίζει μὲ βάση τὰ λεγόμενα «συμπληρωματικὰ χρώματα». Κι ἐνῶ ἡ κ. Οἰκονομίδη ὑπῆρξε μαθητοῖα τοῦ Παρθένη, ποὺ εἶχε πάντα σὰν πρωταρχικὴ τὴν ἐντολὴ τὰ συμπληρωματικὰ αὐτὰ χρώματα, μπόρεσε τραβώντας τώρα ἕνα δικὸ της προσωπικὸ δρόμο, νὰ βρεῖ νέες χρωματικὲς συναρτήσεις και νέες ἀρμονικὲς κλίμακες (πράσινο και μαβί). Χτυπητὰ παραδείγματα εἶναι στὰ πορτραῖτα (ἀρ. 2 Δίδος Α.Τ. και ἀρ. 3 Δίδος Κ.Τ.) ὅπου τὸ πράσινο τοῦ φροέματος ἀρμονίζεται μὲ τὸ μωβ φόντο στὸ ἕνα και τὸ μαβί λουλούδι στὸ ἄλλο. Ἡ ἀκόμα τὸ πράσινο μὲ τὸ γαλάζιο και μὲ τὸ πορτοκαλλί-ὄχρα, στὸ θαυμάσιο σμπλεγμα «Οἱ δύο φίλες».

Ἀνεξάρτητα ὅμως ἀπὸ τις καινούργιες αὐτὲς χρωματικὲς συναρτήσεις, τὰ πορτραῖτα ποὺ ἀνέφερα παραπάνω, ἔχουν και ἄλλα προτερήματα. Καὶ πρῶτα πρῶτα τὴν ἀπλούστευση τῆς φόρμας και τὴν ὀλοσχερὴ κατάρρηση τῆς φωτισκίαισης. Χωρὶς νὰ χρησιμοποιεῖ σκούρα περιγράμματα—ὅπως κάνουν ἕλλοι μοντέρνοι ζωγράφοι—μόνο μὲ μιὰ ἀνεπαίσθητη τοποθέτηση σκουρότερου τόνου, τὸ πρόσωπο πλάθεται ὀρατότατα κι' ἡ ἔκφραση ζωρηεῖται ξεκοφραστα και ἀβίαστα, μόνο μὲ τὴ σιγουριά τοῦ σχεδίου.

Στὸ συνθετικὸ ἔργο της «Οἱ δύο φίλες», οἱ φόρμες τῶν σωμάτων πλάθονται ἀπὸ τὴ φόρμα τῆς βιγωτῆς γαλάζιας φούστας ἢ ἀπὸ τὰ κεντήματα τῆς μπλούζας, χωρὶς ἴχνος σκιάς. Ἐτοῖ ἀποφεύγει τὸ βάρος τοῦ περιττοῦ και τὸ ἔργο λάμπει μέσα στὴν ἀπλότητά του.

Ἐνα ἄλλο ἀκόμα στοιχεῖο ἐπιτυχίας στὰ ἔργα ποὺ ἀνέφερα εἶναι τὸ διακοσμητικὸ. Κ' ἢ κ. Οἰκονομίδη ἔχει ἐν τὸ ἐκμεταλλευθεῖ θαυμάσια, ὅπως ὁ διακοσμητικὸς πράσινος καναπές στὸν ὅποιον κάθονται οἱ δύο φίλες.

Ἀπὸ τὰ ἄλλα της λάδια (ἐκθέτει 29 λάδια, 3 σχέδια και 34 τέμπλες κ' ὑδατογραφίες) ξεχωρίζω τὰ θαυμάσια σπῆτια της ἀπὸ τὴν Ἰθάκη (ἀρ.7), ὅπου ἔνας φωτισμένος ἄστρος τοῖχος παίρνει κίτρινους τόνους, σ' ἀντίθεση μὲ τὴν σκιερὴ πρόσωση ἐνὸς σπιτιοῦ μὲ γκρίζες πέτρες ποὺ κάθε μιὰ της ἔχει ἕναν ἄλλο τόνο γκρίζου κι' ὅλο μαζί τὸ σπῆτι παίρνει μιὰν ὀψη μωσαϊκοῦ σπάνιας

αίσθητικῆς ἀπόλαυσης. Ἐνας ἄλλος ἀκόμα πίνακας «Τὸ λιμάνι τῆς Ὑδρας» ζωγραφισμένος ἀπὸ ψηλά, μὲ τὰ καΐκια καὶ τὶς δεμένους βάρκες σχεδὸν σὲ κατάσταση, ἔχει ἀπειρες χρωματικῆς καὶ ἀρχιτεκτονικῆς ἀρετῆς.

Ἡ «Ἁγία Θαλασσίνη» ἀπὸ τὴν Ἄνδρο (ἀρ. 20) εἶναι ἕνας πίνακας ποῦ ἀγαπῶ ξεχωριστὰ γιὰ τὴν ποίησιν ποῦ ἔχει ἡ θάλασσά του. Ἐνα «σαπφειρινό μαβί» περιβόρει τὸ βράχο ποῦ ἀπάνω θρίζεται τὸ ἄσπρο ἐκκληράκι, ζωγραφισμένο στὴ γαλάζια μοντὴ ὥρα τοῦ ἀπόβραδου. Κ' ἡ διαφάνεια τῆς θάλασσας, ἀποδομένη μὲ τὰ πὸ ἀπλά χρωστικά μέσα, μαζὶ μὲ ἕνα ἀνάλαφρο κματάκι, ἔρχεται νὰ μᾶς φέρει τὴ δροσιά τοῦ Αἰγαίου καὶ τῆς ἑλληνικῆς ἀκρογιαλιάς. Κ' ἡ κ. Ἰρα Οἰκονομίδη ἔχει πολὺ ἑλληνικὸ φῶς μέσα στὰ ἔργα τῆς καὶ μὲ πολὺ ποίηση ζωγραφίζει τὰ νησιά μας.

Κάθε τῆς ἔκθεσης εἶναι καὶ ἕνας καινούργιος ἀναβαθμὸς στὴν κατάχτηση τῆς τελειότητος καὶ ἕνας καινούργιος ἀγῶνας γιὰ πετάγματα σ' ἄλλες σφαίρες ψηλότερες.

Τ. Μ. Φ.

ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ

Τὸ περὶ Κύπρου ἄρθρον τοῦ Ἐγκυκλοπαιδικοῦ Λεξικοῦ «Ἡλίου».

Φίλε κ. Διευθυντά,

Διάβασα μὲ μεγάλο ἐνδιαφέρον τὰ ὅσα ἔγραψαν ὁ σεβαστὸς μου Γυμνασιάρχης κ. Κ. Σπυριδάκης στὸ τεύχος Φεβρουαρίου τοῦ ἐκλεκτοῦ σας περιοδικοῦ γῆσο ἀπὸ τὸ περὶ Κύπρου ἄρθρον τοῦ Ἐγκυκλοπαιδικοῦ Λεξικοῦ τοῦ Ἡλίου. Καὶ σπεύδω νὰ σᾶς διαβεβαιώσω πὸς «ὁ ὠκεανὸς τῆς ἀγνοίας, τῆς ἀσυναρτησίας καὶ τῆς συγχύσεως», ποῦ χαρακτηρίζουν τὸ ἄρθρον αὐτό, ἔγινε μὲ τὰ γραφόμενα τοῦ κ. Σπυριδάκη ἀκόμα πὸ ἐντονὸς καὶ φανερός. Γιατὶ εἰν' ἀλήθεια πὸς, μὲ ὅση λαχτάρα καὶ ἀνυπομονησία περιμέναμε τὴν ἐκδόσιν τοῦ τευχὸς τοῦ περιοδικοῦ μὲ τὸ περὶ Κύπρου ἄρθρον, μὲ ἄλλη τόση ἀπογοήτευση εἶδαμε στὸ ἄρθρον αὐτὸ τὴν προχειρότητα καὶ τὴν ἑλλειψὴν κάθε συστήματος καὶ κάθε ἐπιστημονικῆς μεθόδου ποῦ τὸ χαρακτηρίζει. Ὁ καθένας μας διέκρινεν ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμὴ τὶς ἀτέλειες καὶ τὰ λάθη τοῦ ἄρθρου, στὸν τομέα ποῦ μοῦροῦσε νὰ κριθῆναι, τώρα ὅμως, μὲ τὸν συνθετικὸ τρόπο ποῦ κρίνεται τὸ ἄρθρον ἀπὸ τὸν κ. Σπυριδάκη, μοῦροῦσαμε πληρέστερα νὰ

καταλάβουμε τί κακὴ ὑπηρεσία προσέφεραν στὴν ὑπόθεσιν τῆς Κύπρου οἱ ἐκδότες τοῦ Λεξικοῦ.

Θὰ περιοριστῶ νὰ σᾶς ἀναφέρω μὴ περιόψω τῆς προχειρότητος ποῦ ἐπεχάρτησε στὴ σύνταξιν τῶν ἄρθρων αὐτῶν, γιὰ τὴν ὁποία ἔτυχε νᾶχω προσωπικὴ λείρα: Ἡ διεύθυνσις τοῦ Λεξικοῦ εἰχεν ἀπευθυνθῆ, ἐκτὸς ἄλλων, καὶ στὸν ἐδῶ τότε διαμένοντα Κύριον λόγιον καὶ δημοσιολόγον κ. Ἀνδρέα Ἰωάννου καὶ τοῦ ζήτησε νὰ γράψῃ μερικὰ ἄρθρα γύρω ἀπὸ τὴν πνευματικὴν κίνησιν στὴν Κύπρον, παρὰλληλα δὲ νὰ τοῖς ὑποδείξῃ κατάλληλους συνεργάτας γιὰ τὰ ὑπόλοιπα ἄρθρα. Ὁ κ. Ἰωάννου, μὲ τὴν ἐπιμέλεια καὶ τὴν συστηματικὴν ποῦ τὸν διακρίνει, τοὺς ἔδωσεν ἕνα πλῆρες διάγραμμα τοῦ περὶ Κύπρου ἄρθρου μὲ τοὺς, κατὰ τὴ γνώμην μου, καταλληλότερους, Κυπρίους, κριτοὺς, συνεργάτας γιὰ τὸν κάθε τομέα. Τὸ περιοδικὸ τότε, δὲν ἔβρω ἂν σὲ συνενόση μὲ τὸν κ. Ἰωάννου ἢ ὄχι, ἀπευθύνθῃ σὲ διαφόρους Κυπρίους, στὴν Κύπρον καὶ ἐδῶ, καὶ ζήτησε τὴ συγγραφὴν τῶν ἄρθρων, τάσσοντας ὅμως κριτικτικὰ γελόιες προθεσμίας γιὰ τὴν παράδοσίν τας. Ὅπως ἔεργουμε, κίολας, οἱ κ.κ. Σπυριδάκης καὶ Κρανιδιώτης ἀρνήθησαν νὰ δώσουν συνεργασίαν ὑπὸ τοὺς ὅρους αὐτοὺς, τὸ ἴδιον δὲ ἔκανε καὶ ὁ κ. Ἰωάννου, ὅπως μοῦτε τότε.

Εἰδικὰ ἀπὸ μένα ὁ κ. Ἰωάννου ζήτησε νὰ γράψω τὸ ἄρθρον περὶ ἐφημερίδων καὶ περιοδικῶν τῆς Κύπρου, ἐν συνεννοήσει προφανῶς μὲ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Λεξικοῦ. Ἐγὼ δέχτηκα εὐχαρίστως καὶ ζήτησα μὴ δεκαπενθήμερον προθεσμίαν γιὰ νὰ παραδώσω τὸ ἄρθρον. Ἀστυχῶς ὁμοῦς ἡ διεύθυνσις τοῦ Λεξικοῦ ἤθελε τὸ ἄρθρον αὐτὸ σὲ... τρεῖς μέρες. Συγκεκριμένα μοῦ πρότειναν Σάββατο, μὲσω τοῦ κ. Ἰωάννου, γιὰ νὰ τὸ παραδώσω τῇ Τρίτῃ! Κατόπιν τοῦτον ἀρνήθηκα νὰ γράψω τὸ ἄρθρον, γιὰτὶ δὲν εἶχα τὸν στοιχειώδη καιρὸ νὰ συγκεντρώσω τὸ ἀπαραίτητον ἔλικόν, πρότερον δὲ ν' ἀπευθυνθῶν στὸν κ. Μελεῆ Νικολαΐδην ἢ σὲ ἄλλον, ποῦ θὰ μοῦροῦσεν ἴσως νὰ τὸ γράψῃ σὲ τόσο λίγες μέρες. Δὲν ἤξερα τί ἔκαναν, ὁπότε εἶδα ὕστερον μὲ ἐκκληξίῃ μου τὸ σημεῖωμα ἐκεῖνον «Ἐφημερίδες καὶ περιοδικὰ», γραμμένο ἀπὸ ἀνώνυμον, ποῦ δὲν ἔλαβε κἂν ἕπ' ὄψην τὸ σχετικὸν ἄρθρον τῆς Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας τοῦ Πηροῦ (Τόμος ΙΕ', σελ. 419-420).

Ἔτσι εἶδαμε μὲ ἀγανάκτησίν μας, κάτω ἀπὸ μὴ εἰσαγωγὴν «Ἀναγράφομεν

κατωτέρω μόνον τὰς κυριωτέρας ἐφημερίδας καὶ περιοδικὰ τῆς Κύπρου, τῶν ὁποίων ἡ ἐκδοσις διήρκεσεν ἐπ' ἀσκετὸν διάστημα, μὴ φτωχὴ ἀπαρίθμηση ἐφημερίδων καὶ περιοδικῶν, ἀνάμεσα στὶς ὁποῖες ἡ ἐφημερίδα «Κύπρος» τοῦ Γ. Σιακαλλῆ, ποὺ ἐξεδίδετο γιὰ δύο χρόνια στὰ 1888-1890 καὶ ἡ ἀγγλόφωνη ἐβδομαδιαία ἐφημερίδα «Cyprus Times», ποὺ ἐξεδόθη γιὰ λίγο στὰ 1913-14! Δὲν εἶδαμε ὅμως, ἴσως γιατί θγαίνει... γιὰ λίγο χρονικὸ διάστημα, τὴν καθημερινὴ «Ἐλευθερία» καὶ τὶς ἡμερησίως ἐπίσης «Ἔθνος» καὶ «Νέος Δημοκράτης», ποὺ θγαίνον καὶ διαβάζονται ἀπὸ χιλιάδες ἀναγνώστες ἐπὶ τόσα χρόνια. Ἄζομα δὲν εἶδαμε ἐφημερίδες ποὺ ἔπαιξαν ἓνα τέτοιο ρόλο στὴν Κυπριακὴ δημοσιογραφία σὰν τὴν «Φωνὴ τῆς Κύπρου», τὴν «Πρωτεύουσαν» κ.ά. Ἄζομα δὲν εἶδαμε ν' ἀναφέρεται τὸ ἐπίσημο ὄργανο τῆς Ἐκκλησίας μας «Ἀπόστολος Βαρνάβας», οὔτε οἱ ἐβδομαδιαίες, ποὺ ἔχουν τέτοια κυκλοφορία, «Ἐφημερίς» καὶ «Φωνὴ τῶν Ἀγροτῶν» πολὺ πῶ σημαντικὲς ἀπὸ τὶς διάφορες ἀγγλόφωνες «Cyprus», «Cyprriot» ἢ «Cyprus Herald», ποὺ ἔβγαζαν ἢ θγαίναν γιὰ ἓνα φεγγάρι...

Νὰ ἓνα πρόχειρο δειγμὰ τοῦ τρόπου ποὺ συντετάχθηκαν τὰ ἄρθρα περὶ Κύπρου τοῦ Λεξικοῦ τοῦ Ἡλίου, ποὺ, ὅταν λάβουμε ἐπ' ὄψιν τὴν ὑπόλοιπη λεξικογραφικὴ ἐργασία του, θὰ εἶχαμε εὐλόγα μεγαλύτερες ἀξιώσεις. Αὐτὰ ὅμως συμβαίνουν ὅταν τὰ ἄρθρα γράφονται σὲ δύο-τρὶς μέρες στὸ γόνατο, ἢ στὸ καφενεῖο, ὅπως προσφρόνιστα ἔγραψεν ὁ κ. Σπυριδάκης, χωρὶς μελέτη, χωρὶς σύστημα καὶ χωρὶς καμμιά προπαρασυνεψή.

Φιλικώτατα

Δ. Α. ΧΡΙΣΤΟΦΙΔΗΣ

Ἀθήναι 16 Φεβρουαρίου 1953.

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑ ΝΕΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Ἔομα τὰ λογοτεχνικὰ σωματεία τῶν Ἀθηνῶν, τῆς Θεσσαλονίκης, τῶν Πατρῶν καὶ τῶν κυριωτέρων πόλεων τῆς Ἑλλάδος τίμησαν μὲ διάφορες διαλέξεις καὶ ἀπαγγελίες τὴ νύμη τοῦ Κοστή Παλαμᾶ, ποὺ τὸν περασμένο μῆνα συμπληρώθηκαν δέκα χρόνια ἀπὸ τὸ θάνατό του. Ἀνάμεσα στὶς ἐκδηλώσεις αὐτὲς ἀναφέρω τὸ φιλολογικὸ μνημόσυνο ποὺ διοργάνωσε ὁ «Φιλολογικὸς Σύλλογος Νισιάς». Κατ' αὐτό, μετὰ τὴ γενική εἰσήγηση τοῦ ἠθοποιοῦ κ. Γ. Μετσόλη, μίλησε ὁ Πρόεδρος τοῦ Συν-

δέσιμου Ἑλλήνων Λογοτεχνῶν κ. Γ. Σταμπολής γιὰ τὴ φυσιολατρία τοῦ Παλαμᾶ, ὁ ὑποδιευθυντὴς τοῦ Γαλλικοῦ Ἰνστιτούτου κ. Ροζέ Μιλλιέξ γιὰ τὸν Παλαμᾶ καὶ τὴ Γαλλία καὶ ὁ βουλευτὴς Ἀθηνῶν κ. Χ. Σολομωνίδης γιὰ τὸν προσφυγικὸ πόθο τοῦ ἀλησμόνητου ποιητῆ. Χαρακτηριστικὰ ποιήματα ἀπὸ τὸ Παλαμικὸ ἔργο ἀπαγγείλαν οἱ ἠθοποιοὶ τοῦ Βασιλικοῦ Θεάτρου κ.κ. Ν. Παρσκενᾶς, Γ. Γληνός, Γ. Μπιναῖος, Ν. Βόκοβιτς καὶ οἱ καλλιτέχνιδες τῆς Ἑθνικῆς σκηνῆς κ. Π. Κασιτσινέα καὶ δ. Ε. Νενεδάκη.

Ἐπίσης στὴν Πάτρα, τὴν πόλη ποὺ γεννήθηκε ὁ Παλαμᾶς, μὲ πρωτοβουλία τῆς «Διακείρου Σχολῆς Λαοῦ» ἔγινε μεγάλο φιλολογικὸ μνημόσυνο μὲ ὁμιλητὲς τὸν Πατρικὸ λογοτέχνη κ. Γιάννη Καραλῆ («Ὁ Παλαμᾶς χριστιανολάτρης»), τὸν κ. Τάκη Λόξια («Τὸ λυρικὸ στοιχεῖο στὴν ποίηση τοῦ Παλαμᾶ») καὶ τὸ φιλόλογο κ. Ραῖνη («Ὁ Ἑλληνολάτρης Παλαμᾶς»).

—Τὸ περιοδικὸ «Μορφές» προκηρῶσει νέο λογοτεχνικὸ διαγωνισμὸ γιὰ ποιητικὴ συλλογὴ μὲ ἔπαθλο δοχ. 1.500.000. Τὰ ἔργα πρέπει νὰ εἶναι τοὐλάχιστον 45 δακτυλογραφημένες ἢ ἀνάλογες χειρόγραφες σελίδες καὶ νὰ ὑποβληθοῦν μὲ ψευδώνυμο. Ἐνας φάκελλος θὰ γράφη ἀπ' ἔξω τὸ ψευδώνυμο καὶ τὸν τίτλο τῆς συλλογῆς καὶ μέσα τὸ ὀνοματεπώνυμο καὶ τὴ διεύθυνση τοῦ ποιητῆ.

—Μετὰ τὴν ἐμφάνιση τοῦ διασημοτενοῦ κ. Καμπάνη ἀπὸ τὴν Ἑθνικὴ Λυρικὴ Σκηνὴ προετοιμάζεται ἡ νέα ὄπερῆττα τοῦ Κρατικοῦ μουσικοῦ θεάτρου ποὺ εἶναι «Ὁ κόμης τοῦ Λουξεμβούργου».

—Συγκίνηση προκάλεσε στοὺς θεατρικοὺς κύκλους ἡ νέα μεγάλη ἐπιτυχία ποὺ σημείωσε στὸ Παρίσι ἡ πρωταγωνίστρια μας κ. Μελίνα Μεροκούρη στὸ ἔργο «Ἦταν ἓνας σταθμὸς...» τοῦ Ζαν Ντεβάλ. Κολακευτικώτατες κριτικὲς γιὰ τὴν ἐμφάνιση τῆς Ἑλληνίδας πρωταγωνίστριας ἔγραψαν οἱ κ.κ. Ζάν Μπλανσὸν καὶ Ζάν Βαλμύ, δύο ἀπὸ τοὺς γνωστοὺς Γάλλους δραματούργους.

—Ὁ θίασος Κώστα Μουσούρη μετὰ τὸ ἔργο «Ἡ Φάνη τὰ κατάφερε» θ' ἀναβιβάσῃ ἐντὸς τῶν ἡμερῶν τὸ γνωστὸ ἔργο τοῦ αἰώνηστου Γρ. Ξενοπούλου «ὁ Ποπολάρος», μὲ τὸ ὅτιο καὶ θὰ κλείσῃ τὶς ἐδοὺ παραστάσεις του. Πρωταγωνίστρια τοῦ θιάσου εἶναι ἡ γνωστὴ καὶ στὸ Κυπριακὸ κοινὸ κ. Ἐλένη Χατζηαργυροῦ.

—Ἡ λογοτέχνης κ. Βαρβάρα Θεοδωροπούλου-Λιθιάδᾶ ἐξελέγη ἀντεπιστέλ-

λον μέλος της Μεσογειακής 'Ακαδημίας και ανέχθηκε προ ήμερών για την Ρώμη, όπου δίδει σειρά διαλέξεων.

— Από τις εδω διαλέξεις του περασμένου μηνός σάς μεταδίδω τη διάλεξη της κ. 'Ελένης Βλάχου στον «'Αγγλοελληνικό Σύνδεσμο» με θέμα: «Τὸ μέλλον τῶν 'Ελληνίδων στὴν πολιτική». Τη διάλεξη τοῦ κ. Στρατῆ Μυσιβήλη για τὴ Βυζαντινὴ ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ στὸν «'Αρνασό» καὶ τὴ διάλεξη τοῦ ἐφόρου τοῦ Συνδέσμου 'Ελλήνων Λογοτεχνῶν καὶ βουλευτοῦ κ. Χρ. Σολομωνίδη για τὸν ποιητὴ Στέλιο Σπεράντζα ἐπίσης στὸν «'Αρνασό». Ἡ 'Εταιρία 'Ελλήνων Λογοτεχνῶν συνέχισε καὶ τὸ μῆνα αὐτὸ τις διαλέξεις καὶ τὰ φιλολογικὰ μνημόνια ἀποθανόντων μελῶν της.

Στις 23 Μαρτίου μίλησαν ὁ Ἅγιος Θέρος για τὸ Δροσίγη, ἡ κ. Εἰρήνη Γαλανοῦ για τὸ Στέφανο καὶ τὴν Αἰμιλία Δάφνη καὶ ὁ Στρατῆς Δούκας για τὸν Ἀναστάσιο Δοῖθα.

— Ἀνακοινώθηκε ἡ ἀπονομὴ τοῦ λογοτεχνικοῦ βραβείου τῶν «'Ενδεκα», πὸν τελικὰ τὸ πήρε ὁ νέος πεζογράφος κ. Μάριος Λαζαρίδης για τὸ βιβλίο του «Ὁ Σταυρὸς τοῦ Νότου», πὸν κυκλοφόρησε πρὸ ταμῆνου. Στὴν τοιῆ ψηφοφορία ὁ κ. Λαζαρίδης πήρε 8 ψήφους καὶ ὁ ἀντιπάλος του κ. Κ. Στεργιόπουλος («Κλειστὴ Ζωή») τρεῖς ψήφους. Τὴν εἰδηση ἐτηλεγράφησαν οἱ «'Ενδεκα» στὸν κ. Λαζαρίδη στὴν Ἀφρική, ὅπου ὑπηρετεῖ ὡς καθηγητὴς τῆς φιλολογίας στὸ 'Ελληνικὸ σχολεῖο τῆς κοινότητος Ντιριντάουνας τῆς Αἰθιοπίας.

ΧΑΡΗΣ ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΗΣ

ΕΙΔΗΣΕΙΣ

Στις 14 π. Μαρτίου ὁ Φυσιολατρικὸς Ὀμιλος Πάφου ὠργάνωσε στις αἰθουσες τοῦ Ξενοδοχείου «Πάλας» φιλολογικὸ μνημόσυνο τοῦ καθηγητῆ καὶ λογοτέχνη Νίκου Ἀντωνιάδη, κατὰ τὸ ὅποιον ὁ Πρόεδρος τοῦ Φ. Ο. Π. κ. Γ. Ἡλιάδης μίλησε για τὸ μεταφραστικὸ καὶ γενικότερα τὸ πνευματικὸ ἔργο του, ὁ δὲ κ. Ἄντων. Σωτηριάδης ἀσχολήθηκε εἰδικὰ με τὸ ἔργο του ὡς σατιρικοῦ καὶ χρονογράφου. Στις 21 τοῦ ἴδιου μηνός, ὁ Φ. Ο. Π. ὠργάνωσε φιλολογικὸ μνημόσυνο τοῦ Τ. Καλλῶνα με ὀμιλητὴ τὸν ἱατρὸ κ. Ὀμπρο Δημητριάδη.

— Στις 19 Μαρτίου ὁ κ. Ν. Κληρίδης μίλησε στὴ σειρά τῶν διαλέξεων τῆς 'Εταιρείας Κυπριακῶν Σπουδῶν με θέμα «Κυπριακὲς παραδόσεις». Ἡ διάλεξη ἐπαναλήφθηκε, στις 9 Ἀπριλίου, στὴν αἴθουσα τοῦ Ἐκδρωμικοῦ Συνδέσμου Λευκωσίας.

— Στις 24 Μαρτίου δόθηκε στὸ Κινηματοθέατρον «'Ηραίον» πρὸ μαθητῆς καὶ μαθητρίες τοῦ Γυμνασίου Βαρωσίων, κατὰ διδασκαλίαν τοῦ κ. καὶ τῆς κ. Κ. Κύρη τοῦ δράμα τοῦ Δ. Καμπύρογλου «'Η Νεράϊδα τοῦ Κάστρου». Τὴν παράσταση προ-

λόγησε ὁ κ. Κ. Κύρης.

— Με τὴν εὐκαιρία τῆς ἐθνικῆς ἑορτῆς μαθητῆς καὶ μαθητρίες τοῦ Γυμνασίου Σολέας διδάξαν στὴν Εὐρύου τοῦ δραματικὸ ἔργο «Θρήνοι τοῦ Μεσολογγίου», ἐμπνευσμένο ἀπὸ 'Ελληνικὰ Δημοτικὰ Τραγούδια, κατὰ διδασκαλίαν καὶ διδασκαλίαν τοῦ κ. Π. Καμπαξή.

— Ὁ Σύλλογος Ἀποφοίτων τοῦ Ἑλληνικοῦ Γυμνασίου Πάφου ὠργάνωσε στις αἰθουσες τῆς Πασχαλιδείου Βιβλιοθήκης ἕκθεση Χριστιανικοῦ βιβλίου.

— Στις 6 Ἀπριλίου ὁ κ. Μιχ. Μαραθεῦτης μίλησε στὴ «Λεόντειον» Βιβλιοθήκην Πάφου με θέμα «Ἡ ποίησις τῶν Βυζαντινῶν». Τὴν ἴδια μέρα μίλησε στὸ θέατρο «Τιτάνιος» Πάφου ὁ κ. Σέργης Ἀντωνιάδης για τὴ Ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τοῦ Ἄγγελου Σικελιανοῦ.

— Στις 9 Ἀπριλίου ἡ κ. Ναταλία Μιχαηλίδου ἔκαμε διάλεξη ἀπὸ Λύκειον Ἑλληνίδων Ἀμοχώστου με θέμα «Ἡ Ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τοῦ Ζαχαρία Παπαντωνίου».

— Στις 12 Ἀπριλίου ὁ Ἑλληνικὸς Πνευματικὸς Ὀμιλος Κύπρου ἐτέλεσε, ἐπὶ τῆς ἐπιτετῆς τῆς Ἐξόδου τοῦ Μεσολογγίου, ἐπιμνημόσυνη συγκέντρωση, κατὰ τὴν ὁποίαν μίλησε για τὸ ἱστορικὸ τῆς Ἐξόδου ὁ κ. Ι. Παπαϊωάννου.

— Στις 12 Ἀπριλίου ἔγινε στὴ Θεσσαλονικὴ ἡ ἐπίσημη ἔναρξη τῶν ἐργασιῶν τοῦ Ὁ Διεθνoῦς Συνεδρίου Βυζαντινῶν Σπουδῶν. Παρέστησαν ἀντιπρόσωποι ἀπὸ διάφορες χώρες. Τὸν ἐργασίαν τοῦ Συνεδρίου μετέχον ἔκ τῶν Κυπρίων ἐπιστημόνων καὶ διανοουμένων ὁ Δρ. Κ. Σπυριδάκης, ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου, καὶ οἱ κ.κ. Α. Στυλιανοῦ, Κ. Χατζηψάλτης, Ι. Δικηγόροπουλος καὶ Α. Μεγκώ.

— Στις 13 Ἀπριλίου ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ὁξφόρδης κ. Nevil Coghill μίλησε στις αἰθουσες τοῦ Βρετανικοῦ Ἰνστιτούτου Λευκωσίας με θέμα «Ὁ Θ. Σ. Ἐλιοτ ὡς δραματικὸς συγγραφεὺς».

— Στις 17 Ἀπριλίου ὁ Μουσικὸς Σύλλογος «Μότσαρτ» Λευκωσίας ὠργάνωσε στὸ θέατρο «Πάλας» Φεστιβάλ Μότσαρτ. Τὸ πρόγραμμα περιλάμβανε τὰ ἔργα Sonata Re Majeur, Sonata Violin and Piano La Majeur, Requiem κ.ά.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Μ. Κ α λ. Ἀρνακα: Τὰ νέα ποιήματά σας μαρτυροῦν ἀναφομοίωτες ἐπιδράσεις. Ἀντιλαμβάνομεθα ὅτι εἰσάσατε ἀκόμη στὴν ἀρχὴ τῶν προσαθειῶν σας νὰ προσαρμωσθῆτε στὴν καινούργια τεχνικὴ. Δὲν υπερέτασε ὅμως ἀκόμη τὰ ἐκφραστικὰ σας μέσα. Ἐχετε πολλοὺς πλατετισμοὺς καὶ πολλὰς πεζολογίες, μέσα στις ὁποῖες γίνονται — θαυμάσιες κατὰ τὰ ἄλλα—ιδεες. Συνεχίσατε καὶ προσπαθεῖτε νὰ κάνετε τὸ λόγο σας πυκνότερο καὶ εἰκονικότερο.— Θ. Ε θ δ. Κονιά: Καλὰ τὰ τραγουδιὰ σας' ἐὰ ὅμως συνεισευθοῦν. Ἡ καθυστέρηση ὀφείλεται στὴ στενότητα τοῦ χώρου.— Σ. Β α κ., Κτήμα: Λεῖπει ἀπὸ τὸ «Ποῦ πᾶς» ἡ ποιητικὴ ἀνάπτυξη τοῦ θεματός. Ἐχετε μίαν εὐαισθησία, ἀλλὰ χρειάζεστε ἀκόμη μελέτη καὶ ἀσκήση.— Γ. Α. Κ., Παγκράτι: Καλὲς οἱ μεταφράσεις σας. Θὰ θραυδύνῃ ὅμως πολὺ ἡ δημοσίευσή τους λόγω τῆς πληθώρας τῆς ὕλης ποῦ προηγείται.— Δ η μ. Ὁ ρ. Κυρήναιαν: Ἡ μετάφραση καὶ τὸ «Ἀναζήτηση» θὰ δημοσιευθοῦν. Τὸ ἄλλο πολὺ ὑποκειμενικὸ.

18 ΒΙΚΤΩΡΟΣ ΙΩΑΝΝΙΔΗ :

Κεφάλι Κοριτσιού.

Ψηφιοποίηση: Βιβλιοθήκη Πανεπιστημίου Κύπρου

Ὁ Βίκτωρ Ν. Ἰωαννίδης γεννήθηκε, τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1904, στὴ Λεμεσό, ὅπου διδάχθηκε τὰ πρῶτα ἐγκύκλια μαθήματα. Ἐνεγράφη ἀργότερα στὴ Σχολὴ Καλῶν Τεχνῶν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Μετὰ τὴ συμπλήρωση τῶν σπουδῶν του γύρισε στὴν Κύπρο, ὅπου ἐργάστηκε ὡς καθηγητὴς τῶν τεχνικῶν μαθημάτων στὰ σχολεῖα μέσης παιδείας Λάρνακος καὶ Λεμεσοῦ.

Ὁ Β. Ἰωαννίδης ζωγραφίζει τοπία, πορτραῖτα, σχέδια, συνθέσεις, ἔχει ἀσχοληθῆ δὲ ἰδιαίτερα μὲ τὴν ἔρευνα τῶν τεχνικῶν μέσων τῆς ζωγραφικῆς καὶ τὸ χημικὸν μέρος τῶν χρωμάτων.

Σ τὸ ἔργο του διακρίνεται καθαρὰ ἡ ἐπίδραση τοῦ ἱμπρεσιονισμοῦ.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν καθαρὰ καλλιτεχνικὴ ἐργασία του, ὁ Β. Ἰωαννίδης ἀσχολήθηκε μὲ τὴ σκίτσογραφία καὶ τὴ διακοσμητικὴ (διατέλεσε μόνιμος σκίτσογράφος Ἀθηναϊκῶν ἔφημερίδων καὶ ἐργάστηκε στὴν εἰκονογράφηση τῆς Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας), τὸ δὲ 1936—37 συνεργάστηκε, ὡς συνδιευθυντὴς μὲ τὸ μ. Γ. Φασουλιώτη στὴν ἐπανέκδοση τοῦ εἰκονογραφημένου σατυρικοῦ περιοδικοῦ «Γέλιο».

Ἐξέθεσε στὸ «Forest Park Hotel» Πλατρῶν (1939 καὶ 1952), στὸ «Βρεττανικὸν Ἰνστιτοῦτο» Λεμεσοῦ (1950), καὶ ἀπὸ τὸ 1932—39 στίς ἐκάστοτε ὁμαδικὰς ἐκθέσεις Κυπρίων ζωγράφων, ποὺ ὀργανώθηκαν στὴ Λευκοσία.

Σ ἡμέρα ἐργάζεται ὡς καθηγητὴς τῶν τεχνικῶν μαθημάτων στὸ Ἑλληνικὸ Γυμνάσιο Λεμεσοῦ.

ΓΕΝΙΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑΙ ΚΥΠΡΟΥ ΛΤΔ.

Ίδρυτής: ΤΡΑΠΕΖΑ ΚΥΠΡΟΥ ΛΤΔ.

ΑΣΦΑΛΕΙΑΙ :

● ΠΥΡΟΣ

● ΘΑΛΑΣΣΗΣ και ΜΕΤΑΦΟΡΩΝ ΕΝ ΓΕΝΕΙ

● ΕΡΓΑΤΙΚΩΝ ΑΤΥΧΗΜΑΤΩΝ

● ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΑΤΥΧΗΜΑΤΩΝ

● ΚΛΟΠΗΣ

ΚΕΝΤΡΙΚΑ ΓΡΑΦΕΙΑ : ΑΚΙΝΗΤΑ ΤΡΑΠΕΖΗΣ ΚΥΠΡΟΥ
ΛΕΥΚΩΣΙΑ, ΤΗΛ. 4444

ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΕΝ : ΑΜΜΟΧΩΣΤΩ, ΛΑΡΝΑΚΙ,
ΛΕΜΕΣΩ, ΠΑΦΩ, ΚΥΡΗΝΕΙΑ,
ΜΟΡΦΟΥ, ΛΕΥΚΑ.

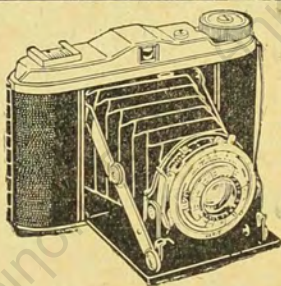
Τσιγάρα Άγγλικά Βιρτζίνια πολυτελείας στην τιμή των 24 γρ. τὸ πακέττο τῶν 20.

Κάμετε μιὰ δοκιμὴ καὶ δὲν θὰ τὰ ἀλλάξετε ποτέ.

ΠΩΛΟΥΝΤΑΙ ΠΑΝΤΟΥ

Ἀντιπρόσωπος Διανομὴς :

ΚΥΡ. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ
ΛΕΥΚΩΣΙΑ

- AGFA CAMERAS
- AGFA FILMS
- AGFA PAPERS

Τὸ σῆμα AGFA ἀποτελεῖ ἐγγύησιν γιὰ τὴν ἐπιτυχίαν κάθε φωτογραφικῆς ἐργασίας.

Πρὶν ἀγοράσετε μιὰν Φωτογραφικὴν Μηχανὴν ἐρωτήσατε ἓνα εἰδικὸν γιὰ νὰ σᾶς πῆ τί σημαίνει γιὰ σᾶς μιὰ

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΗ A G F A

Ἀντιπρόσωποι :

ΚΩΣΤΑΣ ΧΡΙΣΤΟΛΟΥΛΟΥ & ΣΙΑ
ΛΕΥΚΩΣΙΑ